Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXV. **Квітень** **Ч. 4.**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

свящ. Др. Я. Левицький — Львів чи Золочів . . . . . 121—125

о. Й. Осташевський —Занедбані обовязки 126—130

о. П. Дзедзик — Стигматизація Тереси з Коннерсрайт . . . . 130—135

о. Ст. Рудь — Новий Служебник 135—138

До усього укр. громадянства — 138—141

о. Л. К. — „Наопак світа“ . . 141—143

о. Др. Г. Костельник — „Амінь“ 143—147

о. П. Дзедзик — Orientalia . . 147—151

Відозва жидачівського деканату 151—153

Всячина . . . . . 153—160

Проповіди . . . . . 49—64

Л Ь В І В 1930.

Від Адміністрації

Перше число „Ниви“ за рік 1930 вичерпане. З отсим, себто 4. числом, Адміністрація розсилає по давньому, зн. сама адресує.— Реклямації полагоджує почта, як подано у 3. ч. Ниви.

Ще раз прохаємо заздалегідь повідомляти нас про зміну адреси, подаючи і стару, щоби не спричинювати непотрібної перерви у висилці.

Просимо також ласкаво памятати про надсилання пренумерати.

Адміністрація

Церкви купують СВІТЛО

лише

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

ЛЬВІВ, вул. Окружна 13 (Бічна Кульпарківська 9).

Численні признання за добірний товар, наші трійці і поставники безконкуренційні. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго.

Жадайте цінників

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXV. **Квітень** **Ч. 4.**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

Львів чи Золочів?

Золочівські громадяни задумують перенести тіло пок. Маркіяна Шашкевича з Личаківського цвинтаря у Львові на Підлиську гору коло Золочева. Не знаємо, чи це тільки проєкт, кинений для дискусії, чи може вже рішення, якому потреба ще лиш чиєїсь висшої апробати. Фактично ніякої дискусії на цю тему ми досі не читали. Якнебудь річ мається, ми хочемо на всякий випадок висказати у цій справі свою думку.

Нам здається, що тлінні останки Маркіяна Шашкевича повинні полишитися у Львові, а не слід переносити їх на Підлиську гору. Що промовляє за нашою думкою?

Останки славних людий всюди й загально складають або в столицях держави чи краю, або в якихсь славних історичних місцевостях, чи бувших столицях держави (краю). Виїмково, і то хіба на власне бажання помершого, ховають його останки в місці його уродження, або в якомусь іншому місці (Шевченка в Каневі). Для нас Галичан, такою столицею є Львів, Нема отже змислу переносити Шашкевича до Підлися, коли він собі того за життя зовсім не бажав.

Через перенесення тлінних останків Шашкевича до Підлися тратить богато Львів як осередок нашого галицького, культурного й національного життя. Львовови відбирається одна з найважніших його історично-національних памяток. Без таких памяток Львів перестає бути історично-українським містом. А таких памяток у нас дуже не богато. Дві-три церкви, гробниця Митрополитів, могила Маркіяна

Шашкевича, могила Вол. Барвінського, Ів. Франка і майже вже все. Чи є проте змисл у тому, щоби добровільно дезертирувати зі столиці краю, щоби добровільно підривати його український характер і емігрувати на провінцію? Як так, то тіло кождого заслуженого для народу чоловіка повинні ми перенести до місцевости його уродження.

А дальше: де лекше удержати лад коло могили, у Львові, чи на далекій провінції?

Де та могила безпечніша, чи у Львові під оком осередних, властий, чи на провінції, під оком усяких провінціональних, над міру розполітикованих і патріотичних урядників? А в наших відносинах це не маловажний момент.

Не маловажний також і той момент, що ми живемо в часах усяких можливостий. А звісно, що в таких випадках завсіди безпечніше таким памяткам в столиці краю, як на провінції.

Не дуже воно годиться з пієтизмом супроти поета „перепроваджувати" його без потреби з місця на місце. Раз уже перенесено його святочно з провінції до Львова, а тепер на бажання гуртка людий вези його знов зі Львова на провінцію, начеби він був негідний лежати побіч наших найславніших людий. Ми стоїмо не тільки при тому, щоби тіло Маркіяна Шашкевича лишити у Львові, але радилиби ще тіла й інших наших славних людий, що спочивають на провінції, попереносити до Львова.

Діяльність Маркіяна Шашкевича є тісно звязана з львівською Духовною Семинарією. Слід отже булоби полишити його близько тої семинарії, щоби її питомці мали легкий доступ до могили свого великого Учителя, свого славного Товариша, та щоби могли над його могилою частіше помолитися і при тому брати собі від нього приклад національної праці серед будучих своїх вірних.

З цим останнім моментом вяжеться тісно ще й другий. Духовна Семинарія, як нас запевняють, не погоджується з проєктом забирання тлінних останків свого бувшого Питомця, а маючи важний у цій справі голос, буде всякими можливими способами боротися проти переведення в життя золочівського пляну.

Викуп цілої Підлиської гори на власність українського народу, поставлення там хочби ще красшого памятника, улаштовування коло памятника щорічного, традиційного вже свята, загалом культ Шашкевича може зовсім добре поширюватися дальше в звязку з Підлиською горою, а властива могила поета може помимо того спочивати р Львові. Одно другому не перешкаджає, одно другому не суперечить. Але наша національна гордість є проти того, щоби золочівську провінцію робити Львовом, а Львів українською провінцією.

Львівська Державна
наукова бібліотека
5060

Отсе моменти, які промовлялиби проти перевезення останків тіла Маркіяна Шашкевича зі Львова до Підлися.

Не сумніваємося, що міродатні чинники розважать добре перед остаточним рішенням цілої справи і не схотять нерозважним кроком побільшувати і так великого роздору серед нашої суспільности.

свящ. Др. Я. Левицький

О. П. Осташевський

Занедбані обовязки

I

Мозок кождої нації — це її інтелігенція. Фактом є, що поважна частина нашого національного мозку тяжко нездужає. Недуга ця обявляється руїнницьким хистом по ріжних укр. часописах, а дуже наглядно на загальних зборах наших культурно-економічних установ і то так по повітах як і в централях у Львові. Цей хоробливий стан нашого національного мозку відбивається дуже погубно на нашім національнім організмі, себто на укр. селянських масах, викликуючи серед них зневіру в українську справу взагалі, а тимсамим апатію до всякої народньої роботи, або заражуючи селян бакцилем кирині й руїни Ще кілька літ такого стану, а знищимо себе самі красше, ніж би це могли зробити найзавзятіші наші вороги.

Годі мовчати на ці прикрі явища, конечно треба шукати ліку на затяжну хоробу, яка через цілу нашу історію точить ненаситним хробом наш національний мозок.

Причина такого невідрадного явища у нас це цілковита відсутність релігійно-морального виховання у тієї частини укр. інтелігенції підчас її середньошкільних студій.

Наша інтелігенція рекрутується головним чином зі селянського і священичого гнізда. Оба ці стани є в цілости релігійні та побожні. Безсумнівним бажанням їх є, щоб їх дитина вийшла практикуючим християнином з гімназійної лавки. Нема на селі більшого жалю до вченої дитини, як тоді, коли родичі завважуть, що їх дитина стратила побожність. Сільська дитина виходить з дому до гімназії цілком певно релігійною і побожною, а байдужіє і затрачує релігійні почування щойно серед великоміського окруження, куди вже цілковито не сягає благодатний вплив родичів на рідну дитину.

II

Першим середовищем, яке формує світогляд і виковує характер сільської дитини, це помешкання в місті. Нині навіть на дорогих помешканнях лекше знайти обильний харч, ніж моральну опіку й християнське виховання, а щож говорити, коли загальна нужда не позваляє тепер ні селянам ні священикам поміщувати своїх дітий на порядних, інтелігентних помешканнях.

Звичайно продирається до освіти наша убога молодь серед крайних злиднів, між найнизшими міськими щумовинами, по вохких сутеринах. Замість ідейного чину бачить вона кождого дня пиянство, моральний проступок, звироднїле здичіння; день в день дихає вона задушливою атмосферою розпусти й злочину. Злий примір калічить її невинну душу; деправує серце ненавистю до всіх инших людий; придушує всякий ідейний порив; зарання відкриває занавісу полового життя і в молоденьких літах каже її дозрівати, старітися та гинути для Бога й для всього що гарне, високе й благородне.

Правда, що пальма на пустині або криштал в нутрі землі розвиваються і доходять до вершин своєї краси без жадного постороннього співділання. Але людина, щоби осягнути свій повний розвій, мусить бути вихованою, мусить стояти під впливом благодатного ділання других людий, які додатно впливалиб на зовнішню й внутрішню формацію її индивідуальности.

Колиб чоловік родився без пятна первородного гріха, тоді вистарчилоб лишити його самому собі, щоби вроджені добрі інстинкти самі розвивалися, щоби поступки й життя його пішло за голосом природи — тоді певно не треба булоб нікого з людий виховувати. На жаль, вже перші проблески людського життя обявляють нам нашу зіпсуту природу, нашу склонність до злого. От тому годі зізволити, щоби чоловік йшов самопас за голосом природи, навпаки треба ним від перших днів його життя кермувати, приучувати протиставитися диким гонам тієї природи в людськім нутрі, треба людину виховувати. Без того, то сільська дитина скінчить середню школу; надіне на свій хребет пестру плахту матеріяльної цивілізації; покаже її нам у своїм мешканню, в своїм убранню, в рухах, але дарма шукати правдивої культури в її душі або в її серцю. Назверх світити вам буде культурний полиск, а під ним скриватисяме самолюбний варвар, готовий кождої хвилі знищити всяку цінність, зрадити всяке переконання.

Як бачимо, таке то вже право молодости, що мусить вона мати охорону й піклування, бо без дбайливого виховання вона ломиться, гине й марно пропадає.

По містах німецької Австрії істнують кат. виховавчі організації як: „Christliche Erziehungsgemeinschaft", „Jung Österreich", „Reichsbund der katholisch-deutschen Jugend Österreich" і т. п., які жертвують всі свої сили й засоби христ!-янському вихованню шкільної молоді.

Рівнож між укр. суспільністю являється пекучим обо вязком нинішньої хвилі поглибити й поширити між найдальшими верствами засади розумного й християнського виховання і то так за помічю викладів, як і кат. преси.

Треба створити христ. виховавчі організації по містах. які розпростерлиб опікунчі крила над сільською гімназійною молодю і провадилиб таку стислу евіденцію, щоб ні одна дитина ні одної днини не марнувалася на невідповідному помешканню. Нехай би при христ. виховавчій організації найшлося місце, деб середньошкільна молодь могла зчаста зійтися, по інтелігентному розірватися, подихати інтелігентною атмосферою, на хвильку отрястися з тієї сороміцької гнилі, яка день в день окутує своїми випарами сільських гімназистів по їх нужденних норах. Нашій молоді брак теплого, шляхотного слова, брак сердечної, приятельської руки — Христа ради обовязані ми, віруючі католики, одно й друге дорогій укр. молоді подати. Нехай для нашого серця не стануть пустим звуком слова божественного Приятеля молоді: „Хто з вас прийме це дитятко в імя моє, цей мене приймає".

Конечно повинна христ. виховча організація провадити реєстр добрих християнських помешкань та з початком шкільного року поручати їх родичам. Нема більшої журби для родичів на початку шкільного року як це, кому поручити виховання своєї дитини, в кого примістити її на помешкання.

III

Другим важним осередком виховання нашої середньошкільної молоді є: бурса, інститут, інтернат. Завданням сих інституцій під сю пору повинно бути: виховати своїх вихованків на щирих християн-католиків і на чесних та діяльних Українців. Їх вихованків повинна ціхувати певна себе свідомість, що кождий з них належить до великого українського народа, який при збірнім нашім зусиллю може в повинен збудувати собі незалежність та запевнити собі повний слави й добробуту історичний розквіт. Їх вихованки повинні знати велич жертви, яку нераз приходилось зложити нашим предкам на жертівнику нашої Церкви і тому повинна тісна звязь лучити їх серце з нашою Церквою і тому їх розум та їх воля повинні все бути готовими до творчої праці і всякої жертви для добра нашої гр.-катол.

Церкви. Статут майже кождої бурси є бездоганний, але його переводження в життя часто хибне або й таки свідомо злобне. Залежить це зовсім від заряду, від настоятелів бурси. Досвід говорить, що рішаюча сила всякого вихованн- лежить в глубині та духовій силі вихователя. Тільки вихователі, які посідають ясний, певний і послідовний погляд на світ і життя та після цього погляду дійсно самі жиють, лиш такі можуть діяльно впливати на формування душ і характерів повірених собі дітий. Важне становище займає настоятель бурси. Він затягає підвалини під будову народньої майбутности. Тому добір особи на це дуже відвічальне становище повинен подиктувати глибоку застанову так організації, яка надає фірму бурсі, як і родичам, котрі поміщують своїх дітий в бурсі.

Настоятелем бурси, в якій виховуються діти християнських родичів, мусить бути людина глибоко віруюча, хрустально чесна, вивінувана всестороннім знанням христ. педагогії та щирою любовю до дітий. Настоятель бурси не повинен повнити свойого уряду без належного теоретичного й практичного підготовлення до сього, без оглянення бодай кількох взірцево ведених інститутів в краю чи заграницею. Настоятель бурси не сміє трактувати свойого становища як побічне, а головним обовязком уважати свою урядничу чи професорську посаду, бож преціньтам він учить одного предмету, там його помилку чи навіть хибу спараліжує инший професор, а тут кождий його помилковий крок чи хибне слово грозить руїною життю, яке ледви зачало розвиватися. Настоятель мусить простудіювати душу кождого вихованка, оком повним любови заглиблюватися в душу кождої дитини, щоби видобути з неї це, що в ній найчистіше і найшляхотніше,щоби забезпечити сим висшим прикметам дитячої душі гармонійний і можливо звершений розвій. Задачею виховника буде утревалити образ Бога в душі дитини, царство Боже в розумі дитини, затіснити сердечний звязок між дитиною а Сотворителем. Бо щож иншого приневолить молодого хлопця до поборювання в собі самолюбства, злобної сваволі, брехні, простацтва, гніву, полового гону, як не сила живої, щирої віри у всевідучість Бога? Щож инше може ублагороднювати серце дитини, як не часте та приятельське приставання з Христом Господом?

Отже, тільки вихователі, які самі жиють повнею кат. життя, тільки такі можуть своїх вихованків в це життя увести, тільки таким повинні христ. родичі своїх дітий повіряти. Тимбільше, що по бурсах звичайно мешкають спільно ріжні діти, з ріжними характерами й ріжними вдачами. Одні йдуть до бурси задля убожества родичів, а другі, часто діти богачів, йдуть до бурси, замість піти додому поправи-

Ці зіпсуті діти беруть часто верх над добрими сільськими дітьми і безкарно псують їх, силоміць пхають їх на подлі манівці життя, навіть в страшну, дику, протиприродну розпусту. Ніде так не ломляться характери, ніде так не отрясається гімназ. молодь з побожности й моралі, як саме по бурсах, які жиють без розумного, релігійно-морального проводу в щоденнім вихованню гімназ. молоді. Нам треба такої молоді, яка булаб чесною не тільки для людського ока, задля доброї опінії, задля користи чи слави, але правдиво чесної в глибині свого серця. Таку молодь повинна нам виховати наша бурса. По наших містах майже скрізь основниками бурси були священики й віруюче громадянство. Але завдяки тому, що поручали вони необачно заряд своїх бурс молодим, невідповідним людям, або людям без віри, які любили випити, забавитися — виходили з сих бурс абсольвенти подібні око в око до своїх вихователів. Завдяки тому, що основники не настоювали різко на чисто католицьке виховання молоді, толєрували всякий провід аж до явно безбожного — виросло в нас ціле покоління хорої інтелігенції, яка богато клопоту коїть нашому народови на кождому кроці його суспільного життя.

Відносини складаються так, що віруюче громадянство не може спокійно приглядатися дотеперішньому вихованню його молоді, наспіла крайня пора, яка принаглює так Церкву, як і християнських родичів, щоби положили свою руку на ділянку виховання грядучих кадрів укр. інтелігенції, щоби витиснули на всіх областях її виховання знамя Христового духа. Це буде згідне з думкою найбільших новітніх педагогів, які в один голос твердять, що нема виховання без моралі, а нема моралі без релігії — зн. кожде розумне, правдиве й добре виховання мусить бути глибоко релігійне. Ми отже нічого іншого не жадаємо, як тільки зреалізування по наших бурсах і за наші гроші міродатних поглядів вчених педагогів. Тому в кождій бурсі, де тільки дасться, зараз поставити настоятелем священика або громадянина, який є взірцевим католиком. Поляки майже по всіх своїх інтернатах наставляли префектами своїх священиків і показує життя, що добре на тім виходили. Обовязком нашим сотворити виразно кат. організації педагогічні, які уложилиб чисто кат. педагогію, котра стоялаб на високім рівні правдивої науки та рівночасно умілаб належно оцінити й використати всі надприродні виховавчі цінности, які подає нам Христова релігія. На основах такої педагогії належалоб виготовити для всіх бурс в краю спільну систему виховання, націховану розумним релігійно-моральним знамям і конечно та безоглядно настоювати, щоби заряди бурс, де виховуються христ. діти, ним руководилися при кермуванню вихованням сих дітий. Христ. виховавчі організації мусять

часто контролювати спосіб виховання по наших бурсах і де сього вимагає конечність, там безпощадно виступити проти нехтування зарядом бурси релігійно-морального чинника у вихованню середньошкільної молоді. При тім насувається думка, що христ. виховавчі організації та заряди бурси повинні бодай кождого чвертьроку відбувати спільні конференції з родичами своїх питомців. Діти щиро і всьо розказують батькам, що робиться з ними й довкола них по наших бурсах. Така виміна гадок не одно лихо усунулаб, не одну спасенну гадку піддалаб, не одну користь принеслаб укр. молоді, а колись суспільности. Відома річ, що найкрасшою і незаступною школою христ. виховання є і буде родинне гніздо. Тут саме є можність навязати живий контакт з родичами, допустити їх до співпраці у виховавню дітий. Як получиться материнське серце з педагогічним знанням настоятеля і опікою христ. виховної організації, тоді кожда бурса гідно заступить найкрасшу школу виховання. Христ. виховавча організація повинна спішити до бурси з частими викладами на ріжні актуальні теми пр. „Націоналізм а Христова Церква", „Спорт а кат. Церква", „Література, мистецтво а катол. Церква" і т. п., щоби протягом якогось часу виложити цілий кат. світогляд, щоби усунути навіть найменший сумнів з душі гімн. молоді, щоб доказати, що на кождім кроці навіть земського життя єдино христ.-катол. світогляд приносить так одиниці як і суспільности неоспоримі користи, яких жаден інший світогляд рішучо не в силі подати своїм визнавцям.

На нашій землі має жіноча молодь запевнене релігійно-моральне виховання під чуйним оком наших СС. Василіянок, які розсипали свої інститути по всіх більших містах Галичини. Мужеська світська молодь одержала таке многонадійне виховавче заведення, а є ним: „Інститут св. Иосафата" у Львові, що стояв довгі літа під кермою теперішнього Владики Преосв. Бучка. Наразі це одиноке місце на цілій галицькій Україні, куди спокійно можуть христ. родичі післати свойого сина-гімназиста на виховання. Відтам напевно вийде обновлене покоління укр. інтелігенції, яка в майбутнім рамя об рамя з укр. кат. духовенством впровадить Христа Господа в усі прояви життя укр. народа. Покищо цей одинокий в нас чисто кат. Інститут не находить ні зрозуміння ні належної йому опіки та піддержки і то, на жаль, ні зі сторони духовенства ні зі сторони вірующої громади. Завдяки нашій байдужности міститься сам Інститут в темнім мешканню, і не може тому перепровадити в практику всіх своїх шляхотних плянів, розвинутися в могучу катол. виховавчу установу, гідну нашого народнього імени.

IV

Найважнішим нашим занедбаним обовязком є: брак христ. кат. гімназії. Вправді мають таку школу ОО. Василіяни в Бучачі, мають ОО. Редемптористи у Збоїсках, але ці заведення образують виключно тільки хлопців, призначених до їх Чину. Кат. гімназії для світських учеників в нас ще нема.

А прецінь, коли родина, помешкання або бурса тільки виховують молодь, то школа виховує і образує; дає пояснення ріжних явищ в природі і в життю людини чи народа; дошукується їх причин — одним словом вона виробляє в умі дитини погляд на все, що окружає, з чим вона кождого дня стикається, від чого залежатиме спосіб її думання і ділання часом через ціле життя. Відси й походить, що зі школи може винести молодь правдиве знання, згідне з наукою Спасителя і кат. Церкви — але рівнож зі школи може вийти вона зі сумнівом про істнування всякої правди загалом. Там можуть втиснути в молоденьку головку ложні науки, ложні життєві засади, ложні ідеї, ложну совість і ложну мораль. Залежить це виключно від особистих переконань даного учителя та наукового авторитету, яким він втішається між учениками.

Правда, що по школах обовязують приписані години релігії, але чи в можности вони направити це, що попсує кождий предмет на своїй годині? А тих годин далеко більше чим годин релігії.

Християнська молодь повинна побирати суто християнське образование на кождій годині та при кождім науковім предметі. Ціле шкільне образование, всі наукові предмети повинні служити в наших гімназіях до поглублювання християн.-кат. переконань молоді, В кождій гімназійній клясі повинно світське знання взаїмно доповнятися з релігійною культурою ученика, взаїмно пронизувати себе. Молодь повинна присвоїти собі внутрішню красу й життєві цінности кат. віри, зрозуміти та продумати їх звязь з тисячами практичних питань щоденного життя. Аж тоді малиб ми правдиву христ.-кат. інтелігенцію з переконання, колиб ми мали свою чисто кат. гімназію, якої зміст навчання так у своїх програмах як і в підручниках так був би уложений, щоби з одної сторони унеможливлював втрату або тільки ослаблення релігійних переконань молоді через протихристіянське шкільне навчання, а з другої сторони позволяв позитивно використовувати науку світських предметів до набування і угрунтования чисто кат. освіти. Цю ролю сповняють почесно на Заході віддавна т.зв. малі семинарії.

Більше ніж кому другому, потрібно нам, гр.-кат. Українцям, такої духовної гімназії, такої малої семинарії. Нам,

як жити, так конче треба богато характерної та практично віруючої інтеліґенції, якаб закотила рукави до народньої праці при редакторськім столику, в шкільництві, на соціяльній ділянці, в парляменті — скрізь на кождій станиці.

Дотепер припадок тільки видвигав в нас людий на кермуючі становища в кат. публичній роботі. Тому наша кат. праця була доривочна, безплянова, тому ми, така малозначна сила, що вільно нас в публичнім життю безкарно легковажити. Отже першим услівям релиґійної та національної обнови укр. народа є: поставити на чолі нашого народнього життя христ. інтеліґентний провід. Без світської віруючої інтеліґенції шкода навіть думати про Кат. Акцію, про кат. пресу, катол. видавництва і т. д. Віримо, що основання такої малої семинарії, такої духовної ґімназії, булоб в нас завдатком розвитку гр.-кат. Церкви, запорукою, що укр. нарід перетриває всі страхіття нинішньої руїни та за Божою помічю двигнеться великим кроком назустріч красшому Завтра.

о. Петро Дзедзик

СТИҐМАТИЗАЦІЯ ТЕРЕСИ З КОННЕРСРАЙТ У СВІТЛІ КРИТИКИ

(Продовження)

„Я клоню голову перед явищами в Коннерсрайт, перед тим маєстатом Божої природи; є це явище цілковитого підпорядкуванняся й віддановости, що найкрасше виражається словом: віра Справді дивні то явища, коли оглядається цю дівчину раз, підчас її переживань, зі запалими лицями, то знов другий раз, після переживань, вже знову з повними лицями... Штучні стиґми в короткому часі знову заникають, а в Коннерсрайт виступають вони постійно. Тому про події в Коннерсрайт говорю я з побожністю; їх уважаю найвеличавішим явищем дотепер незнаної і майже непонятної переваги психічного елєменту над організмом". На иншому місці[1]) пятнує Dr. Aigner каригідну несумлінність деяких німецьких ученых, які представляють події в Коннерсрайт у невірному світлі (Dr. Blau, проф. Fuld, тайний радник Hoche) чим уводять в блуд публичну опінію і підкопують повагу німецької науки, а далі каже: Симптоми стиґматизації Тереси в Коннерсрайт змагаються чимраз більше і в останню Велику Пятницю (1929)

[1]) Гл. Zeitschrift für Parapsychologie 1929. str. 416.

осягнули свою найвисшу точку. Вони творять днесь у своїй цілости своєрідну медичну проблєму дуже далекосяглого значіння, а розвязка її являється днесь, так сказатиб, становим обовязком німецького лікарського світу. Два рази приїзджав до Коннерсрайту ректор медіолянського університету, у безпосередньому дорученню Ватикану, в цілі переведення студій на місці, були там й десятки архиепископів і епископів, а німецькі вчені зберігають каригідне зволікання. Таке безчинне приглядання і мовчанка не може погодитися з вимогами наукової правди. Уважати знову днесь події в Коннерсрайт якоюсь спекуляцією, а цілковиту голодівку Тереси називати шахрайством, є зовсім хибною річю і до нічого не доведе. Не дасться рівнож звести ці події до поняття „автосугестія"; рани Тереси є справжніми стигмами.

„Мені — каже Dr. Aigner, „як некатолицькому лікареви з конфесійних причин не дозволено в домі Тереси переводити медичних дослідів, але те, що я при трикратніх відвідинах в Коннерсрайт міг розслідити, — те все, при цих дивних явищах, являється чистим блямажем науки. І коли в найблизшому часі не створиться під цим оглядом упорядкованих відносин, то ми" — каже Aigner — „станемо в обличчу катастрофи, яка є небажаною так лікарям, як і богословам".

З останніх слів Dr Aigner-a, як бачимо, ясно пробивається страх його перед „блямажем науки", а то й „якоюсь катастрофою" навіть! Що за катастрофою? Не тяжко відгадати: Події в Коннерсрайт, а особливо цілковита голодівка Тереси та її арамейська мова, це вже так голосні події, що годі їх уже перед світом затаїти, чи заперечити. Але й годі їх теж покищо пояснити природним способом! Звідти то й такі панічні накликування зі сторони Dr. Aignera до розуму й серця мужів науки, щоб не легковажили собі подій в Коннерсрайт, а досліджували їх як найскорше та давали яку наукову розвязку їх, бо інакше, на випадок смерти Тереси, католицька Церква готова проголосити стигматизацію Тереси чудом, а це рівнялосяб, по думці Dra Aignera, „блямажем науки", а то й небувалою „катастрофою".

Так справді! Коли наука XX-ого століття не може знайти розвязки подій в Коннерсрайт, то це справді небувалий блямаж і катастрофа науки, але, очевидно, тільки атеїстичної науки та матеріялістичної фільософії, яка, не признаючи ні Бога, ні чуда, стоїть днесь застиджена при ліжку Тереси і не вміє відповісти хочби й на одно з таких питань: Коли на світі є тільки одна матерія, яка підлягає вічним і незмінним правам природи, то чому Тереса не вмирає, після 3-літ-

ньої голодівки, коли звичайно по незміненим сим законам природи після одно—а найдальше двомісячної голодівки, — коли узгляднити вже найбільші, „рекордові" зусилля „голодняків", — людина мусить умирати? Звідки береться у Тереси при абсолютній її голодівці постійна вага 55 kg, коли по тимже незміненим законам природи, кождий день голодівки людини приносить більше ніж 1 фунт зменшення ваги? Як пояснити у Тереси знання невідомого нікому діялєкту арамейської мови? і т. и.

Зате для католицької науки й фільософії не грозить зі сторони Коннерсрайту ніяка, ні найменша небезпека блямажу чи якоїсь „катастрофи"; навпаки: події в Коннерсрайт стати хіба можуть тільки потвердженням і скріпленням її, доказуючи можливість істнування чудес навіть і в XX століттю, століттю елєктрики, радія, телєвізії і т. и. здобутків людського ума. Тому зовсім спокійно можемо очікувати дальшого розвитку подій в Коннерсрайт; вони сповнять наші серця ще більшою вірою, надією та любовю до нашого Божественного Спасителя.

Та всеж таки цікавою і важною річю буде для нас, христіян-католиків, дізнатись отсе, яке становище займає супроти подій в Коннерсрайт католицька Церква, бо від нього залежне становище кождого з нас зокрема.

4. Становище катол. Церкви супроти подій в Коннерсрайт

Вістка про дивні події в домі Тереси лискавкою оббігла Баварію, а товпа жадна сензації, збитою лавою ринула зі всіх сторін краю до Коннерсрайт. Кругом понеслись оклики: чудо, чудо, чудо! А що на се сказала церковна влада? Отже в супереч настроям і опінії загалу віднеслась вона зразу до подій в Коннерсрайт із упередженням і недовірям. Але не кінець на сьому; тому, що в міру дальшого розголосу коннерсрайтських подій напливали щораз більші маси прочан до Коннерсрайту і з дня на день тисячами облягали домівку Тереси, не даючи її ні в день ні в ночі спокою, а тимчасом соціялістичні і комуністичні часописи з одної, а протестантські з другої сторони почали висмівати легковірність прочан, і події і Тересу — а далі і віру в чуда взагалі, тому не вистарчало церковній владі тільки недовірчиво глядіти на події в Коннерсрайт; вона мусіла тут заняти якесь ясне й тверде становище та сказати своє тверде слово. І конференція епископів Баварії, скликана ad hoc мюнхенським архиепископом кард. Faulha-

ber-ом 1926. р. рішила... заборонити паломництво до Коннерсрайт і відвідування Тереси...

Таке рішення баварського епископату викликало, як можна було передбачити, різкі протести зі сторони малокритичних мас відвідувачів, які сподівались радше чогось зовсім противного: а саме, що церковна влада скоро признає стигматизацію Тереси чудом тай ще може проголосить Коннерсрайт відпустовим місцем.. А тут, замісць цего, зазив: Не йдіть до Коннерсрайт!. Томуто немило заскочене, розчароване й сказатиб. згіршене таким негативним становищем духовної влади простолюддя, головно зпоза Баварії, відповіло... непослухом... І далі плила до Коннерсрайт товпа прочан; люди ріжного стану, віку та світогляду — малоосвічені й інтелігенти — світські й духовні — католики й іновірці — спішили туди з цілої Европи навипередки. Тересу перетомлювало криком і вивідами, абсорбуючи останки її сил. Щоби покласти вже раз кінець такому негідному трактованню справи, зарядив (1928. р.) регенбурський Ординаріят, до юрисдикції якого належить Коннерсрайт, що відвідувати Тересу можна тільки за виразним його дозволом. А що в ціли одержання такого дозволу треба виказатись важною причиною, яка чинилаб відвідини Коннерсрайту конечністю — а мало людий може таку причину заподати — тому переступити поріг домівки Тереси можуть тепер тільки одиниці: а ними є звичайно вчені та духовні.

Хоч й як дуже не подобалися такі строгі зарядження духовної влади мало критичному загалови вірних, то мусимо признати, що являються вони зовсім правильними та розумними і нікого не повинні дивувати. Се вже давня вікова традиція кат. Церкви підходити до всяких таємних подій, які бажають носити на собі пятно надприродности, із незвичайно строгими мірами обережности; свідома своєї відповідальности перед Богом й історією, піддає катол. Церква всі такі події огненній пробі найстрогіших дослідів і доперва після довгої, незвичайно скрупулятної і всесторонньої перевірки видає свій суд про єство даної події.

А тимбільше скрупулятного й обережного досліджування зі сторони кат. Церкви домагаються події в Коннерсрайт, а це головно з огляду на час і місце подій.

а) З огляду на час: XX-те століття — це століття шаленого поступу науки і техніки, так у фізичному, як і духовому світі йдуть чимраз нові відкриття; на світло дня виходять все нові наукові правди, про які минувшина не не знала і в які булаб не повірила. Але як кожда річ, так і сі т. зв. чуда науки і техніки, хоч стоять вони на услугах людини, то попри свої світлі сторони мають вони теж і свої

тіни. Розвій техніки м. и. механізує життя, а з ним і людину, намагаючись вчинити з неї бездушну машину. Коли додати до сего, що нинішня людина мусить зводити чимраз тяжшу боротьбу за істнування — тоді й не диво, що ці обставини, видвигаючи на перший плян інтерес тіла, спричиняють у неї духове отупіння, остиглість до віри та байдужність для справ душі. Ось і безпосередня причина релігійного індерефентизму, який запанував нині над цілою майже Европою. А на грунті релігійного індеферентизму буйно розвинувся раціоналізм і релігійний ліберализм, який м. і. поклав собі за завдання вичеркнути поняття чудо зі слівника людської мови.

б) місце (Коннерсрайт), у якому відбувається стигматизація Тереси, це — сказатиб — осередок раціоналізму та огнище европейського ліберализму, це холодна, вирахована, протестантська Німеччина, де католицька Баварія являється тільки острівцем серед моря протестантизму. А протестантизм поборює теж чудо і на коннерсрайтські події глядить не інакше, як на якесь природне, хоч не зрозуміле ще, природне явище.

Отже кождому тямучому католикови хиба аж надто ясно, що такі суворі міри обережности, які стосує влада кат. Церкви в кождому подібному випадкови — а в Коннерсрайтськик подіях спеціяльно — є просто конечні; стоячи все на сторожі правди та маючи на увазі все нові здобутки науки, мусить вона не раз, а тисяч разів упевнитись, що події в Коннерсрайт не є ділом обманства та шантажу з одної, тай не виявами автосугестії або патальогічного якогось стану Тереси, чи сугестії і телєпатичного ділання окруження з другої сторони; влада катол. Церкви мусить виждати, аж наука скаже своє останнє слово, щоб тоді доперва видати свій остаточний, авторитетний суд про єство подій в Коннерсрайт.

А тимчасом кипить запопадлива праця учених в напрямі висвітлення і розвязки загадки Коннерсрайту дорогою науки і законів природи. І в міру поступаючих усе вперед дослідів та чимраз кориснішої для Тереси опінії вчених, змодифікувалось відповідно й становище духовної влади супроти подій в Коннерсрайт. І так н. пр. згаданий кард. v. Faulhaber, який на епископській конференції 1926. р. перевів ухвалу, зобороняючу відвідини Коннерсрайту, — він то, маючи відбути 1927. р. нову епископську конференцію, та бажаючи на ній знов забрати голос в справі стигматизації Тереси, яка вже тоді набрала була европейського розголосу, сам удається до Коннерсрайт; тут при постелі стиг-

матизованої перебуває майже через цілу добу і, як наочний свідок, слідкує за всіми переживаннями (терпіннями, екстазами і візіями) Тереси; а зворушений ними, як сам це признав, до глибини душі, складає опісля цей високий достойник кат. Церкви на епископській конференції такийже, повний одушевлення, звіт зі своїх вражінь. Наслідок цего був такий, що й самі епископи, а за ними й священики, йдучи слідами кард. v. Faulabera, почали чимраз численіше і частіше відвідувати домівку стигматизованої. Але рішення епископської конференції, яким заборонено широким масам поспільства відвідувати Коннерсрайт, остало й на далі в силі, що більше: його опісля ще й заострено згаданим *розпорядком регенсбурського Ординаріяту*, що відвідини домівки Тереси можливі тільки за окремим його дозволом. А щоб цю заборону духовної влади перед широким загалом вірних оправдати, а заразом, щоб зясувати, яка є наука католицької Церкви, що до чуд взагалі і чому таке здержливе та строге становище займає вона супроти подій в Коннерсрайт з окрема, виголосив кард. v. Faulhaber (ще 1927. р.) в катедрі в Мюнхен довшу промову, у якій подав сім засад,[1]) якими руководиться кат. Церква в цьому згляді.

З цею енунціяцією кард. v. Faulhaber-а треба нам точніше запізнатися, тимбільше, що можемо її уважати півурядовим висловом Найвисшого Учительства кат. Церкви в справі подій в Коннерсрайт.

(Далі буде)

Новий служебник

Минулого року вийшов Служебник накладом Ставропигійського Інститута, апробований Високомреосвященим Митрополитом і сей Служебник, як зачуваємо, був субстратом для нарад на конференції всіх греко-кат. Епископів в Римі у жовтні м. року, в справі устійнення обрядів і церемоній при відправлюванню Служби Божої св. Йоана Золотоустого. Конференція Епископів мала приняти св. Літургію в такому виді, в якому є вона в згаданім Служебнику, зробила однак деякі зміни, що правда, дуже незначні. Хочемо ось тут подати короткий начерк літургічних церемоній, зясованих в новім Служебнику, узгляднюючи зміни, приняті рішенням конференції Епископів.

[1]) пор. „Sieben Grundsätze über Konnersreuth" v. Kard.-Erzbischof Dr. v. Faulhaber. (Schönere Zukunft 1927. ст. 193—195).

Щодо приготовання до Літургії, то умивання рук слідує вже по убранню у всі священичі ризи, а не, як досі було, перед убиранням. При Проскомидії повинен священик уживати просфори, а коли її нема, то можна уживати засушеного агнця. Розуміється повинен священик класти на дискосі кругом агнця частиці, як се врешті було виразно сказано і в старім Служебнику та на що звертав увагу в Епарх. Відомостях Високопр. Митрополит. Покриваючи мягким покровцем дискос зі звіздою, говорить священик з псальма 92 тільки два перші стихи. Обкаджуючи дари на трапезі предложення говорить священик: Благословен єси Христе Боже наш сице благоволивий слава Тебі, а діякон — всегда нині і присно і во віков амінь.

На початку св. Літургії по обкадженню священик, ставши перед св. трапезою, говорить тихо молитву „Царю небесний“ — отже нема тихого возгласу „Благословен Бог наш“ — і по „Господи устні мої отверзеши“ цілує єрей євангеліє, а діякон св. трапезу. При возгласі „Благословено Царство“ робить священик знак хреста св. євангелієм, як се було у нас давніше, а в ектенії великій опускається два прошеня 1) „о благовірнім“... і 2) „о єже пособити...“ В молитві першого антифона, де місто слова „несказанно“ є тепер в новім служебнику „безприкладно“, має воно бути заступлене иншим словом (рішення конф.). В пісні „Єдинородний“ рішила конференція задержати поклін при слові „воплотитися“. Рубрика нового Служебника в часі Трисвятого, що є дещо відмінна від досі у нас уживаної, змінена епископською конференцією і залишено її такою, якою була дотепер, тільки на кінець возгласу „Яко свят єси Боже наш...“ священик не обертається і не благословить вірних, а стоїть звернений до св. трапези, як на всіх возгласах. Молитву горного сідалища говорить священик в той спосіб, що відходячи від св. трапези, говорить „благословен грядий в імя Господи“ — а на горнім сідалищи „благословен єси на престолі...“. Уміщену рубрику в новім Служебнику в середині зазиву перед читанням євангелія „мир всім“ конференція еписк. веліла опустити.

Ектенія сугуба, котра в новім Служебнику має більше прошень, має остати в дотеперішнім виді — а в четвертім прошенню „єще молимся о святійшем вселенстім...“ має опускатися прошення про світську власть, не заступаючи його нічим, отже то прошення буде в однині зн. „о державі... гріхов єго,... под нозі єго...“ Слово „православний“ рішено задержати. На великім вході пісня „Іже херувіми“ звучить в третій части (згідно з грецьким текстом) трошки інакше, а то: „всякоє нині житейскоє отложім попеченіє“ і священик говорить цілу пісню три рази, а по кождій „Аллилуя“ один раз.

Підчас Великого Входу священик несе дискос з розпростерою звіздою, покритий мягким покровцем в лівій руці, а чашу, накриту твердим покровцем, в правій. У возгласі Входа є та зміна, що о скільки є діякон, то співає „всіх нас да помянет Господь...", а свящ. опускає тут всяку згадку про світську власть, нічого не додаючи на то місце і кінчить так само „і всіх нас да помянет"... По вході з тропарів, поміщених в новім Служебнику (є їх три), мається задержати лиш „Благообразний Иосиф", як се було досі. По перенесенню чесних Дарів на св. трапезу, сказано в Служебнику, що єрей ставить святу чашу на ілітоні від правої своєї сторони, а дискос з поставленою звіздою з лівої „снем покровець"; ті слова „снем покр." рішила конференція пропустити, зн. дискос лишається накритий мягким покровцем, чаша твердим, а все разом воздухом.

По „Возлюбим друг друга" рубрику в Служебнику, що коли є більше солітургізуючих священиків, то „цілуються в рамена", змінено на „цілує в ліве рамя"; те саме відноситься і до діяконів. На „Вірую" опустити рубрику „потрясая" зн. буде: „єрей воздвиг воздух обіма рукома держит и над дари глаголя". По укінченню „Вірую" священик, зложивши воздух і поцілувавши його, кладе по правій своїй руці на край ілітона. Отже не говорить „Святий Боже" і не робить воздухом хреста. Неясне є рішення конференції щодо рубрики на „Горі іміим сердца". Після рубрики Служебника священик обертається на захід, благословячи вірних підчас слів „Благодать Господа"... і стоячи так, зн. звернений до людий „руці виспр вознес, глаголет велегласно: Горі іміим сердца, лик: Імами ко Господу", а відтак сказано: „Посем єрей обращен ко востоку і сложив руці на персех, приклоняя главу, возглашаєт „Благодарім Господа". Конференція рішила опустити в останній рубриці слова: „єрей обращся с діякони ко востоку", так, що імовірно наміренням епископської конференції було, щоби священик вже перед „горі іміим сердца" обернувся на схід, або може аж по „благодарім Господа". На „Побідную пісньо" священик, взявши звізду, робить нею знак хреста над дискосом і поцілувавши її, відкладає — отже не знаменає себе звіздою ані не робить поклона на „благословен грядий", як було дотепер. Перед текстом „Прийміте".. має бути рубрика, що священик, дивлячися на приготований хліб „провіщаваєт со вниманієм словеса претворяющая хліб в тіло Христове". На „Твоя от Твоїх"... підносить священик Найсвятіші Тайни „мало от святия трапези". Конференція рішила опустити тропар перед епіклєзою „Господи іже пресвятаго"... з його стихами, зн. сейчас по молитві „єще приносим"... слідує „і сотвори хліб убо сей..", по котрих то словах говорить діякон „амінь" один раз, а не три,

як в служебнику. В аплікаційних молитвах є також деяка зміна. По молитві „О святім Йоані.. живота вічнаго". Поминає священик „ихже хощет живих і усопших. О живих глаголет: О спасеній, посіщеній і оставленій гріхов раба Божія (імя); о усопших глаголет: о упокоєній і оставленій душі раба Твоєго (імя) в місті світлі..." Відтак: „Єще молим Тя: Помяни Господи всякоє єпіскопство православноє, правоправящеє слово Твоєя істини... Єще приносим Тобі... (замісць „соборній" є „католічестій")... о властидержителех і всіх іже во власти сущих і даждь їм Господи мирноє царство да і ми в тишині їх..." Отже по возгласі „Во первих помяни..." нема рубрики, яка була перше, що тут споминає священик живих, котрих хоче. Перед „Отче наш" має бути рубрика „распростер руці".

Підчас св. Причастія, поминувши рубрику, після котрої священик місто „Боже милостив буди мні грішному" говорить „Боже очисти мя грішнаго", а діякон перед роздробленням св. Агнця каже до священика „Раздроби Владико святий хліб", а перед сполукою Найсвятішого Тіла Христового з Кровю каже: „Ісполни Владико святую чашу" є тепер та ріжниця, що священик причастившися Найсв. Тіла, безпосередно потім причащається Найсвят. Крови Христової, підложивши лентійце лівого рукою (отже не дискос, бо на нім є Тіло Христове), а відтак поставивши чашу на ілітоні, змітує частиці з дискоса до чаші. У возгласі „Со страхом Божіїм". додано слово „любовію", так що возглас є: „Со страхом Божіїм, вірою і любовію приступіте". При кінці Служби Божої нема змін, хиба та, що епископська конференція імовірно постановила уживати отпусту малого, зн. випалоби „Премудрость! Чеснійшую херувім"... та рішила опустити в рубриці перед отпустом слово „знаменается" зн. священик при кінці отпусту не робить знаку св. хреста. Давби Бог, щоби ті рішення еп. конференції були введені в життя та завели так бажану всіми однообразність принайменше у відправлюванню св. Літургії. *о. Ст. Рудь*

До усього українського громадянства

Ми вступили в ювилейний рік 30-ліття на владичому столі Й. Е. Митрополита Андрея. Раділи і радіємо від щирого й глибокого серця, що доводиться нам звеличити одного з дуже великих українських людий, яких знає не тільки наша теперішність, але й яких дало нам Боже Провидіння на протязі вікової історії нашого народу.

Величаємо Його як Князя церкви, як Мецената мистецтва, як Збирача розкинених скарбів нашої культури, як

Опікуна всіх без ріжниці, в першу чергу нещасних, вбогих і обездолених. І не знати нам сьогодні, котра з цих прикмет більша, яка заслуга значніша. Бо кожна царина велика, кожна потребувала і потребує свойого речника. На кожній царині Ювилят недосяжений серед сучасних.

Колиж стільки зділав Митрополит для скріплення нашої культурної сили й культурного значіння, то й на нас лежить обовязок не тільки словесно признавати заслуги Ювилята, не тільки задоволити себе більше або менше блискучими обходами, але також створити з нагоди Ювилею памятку цих днів, памятку, яка має носити імя Ювилята по вічні часи.

Такою памяткою може бути здвигнення шпиталю, тут у Львові. Створення такої установи, як виразника великого ідеалу любови ближнього, буде найкрасше відповідати як Особі Найдостойнішого Ювилята, так і характерові Ювилею.

Ми певні, що нам увесь загал, від найубожших до богатих, чи вони походять з села, чи з міста, що увесь український загал зрозуміє видвигнену нами думку, прийме її з нетаєною радістю як свою, та зложить лепту на жертвеннику найкрасшої ідеї любови, тої начальної сили в історії народів. Ми певні також, що Дорогий Ювилят буде вважати здійснення нашого пляну найкрасшою нагородою для себе за своє трудяче життя.

Дано у Львові, Станиславові, Перемишлі в день 17.I. 1930.

ПОЧЕСНИЙ КОМІТЕТ:

† Григорій Хомишин. станиславівський Епископ
† Йосафат Коцилowський, перемиський Епископ
† Никита Будка патарський Епископ
† Григорій Лакота, перемиський Епископ Помічник
† Іван Бучко, львівський Епископ Помічник
† Іван Лятишевський станиславівський Епископ Помічник
о. Анастасій Калиш Ч. С. В. В., Протоігумен О.О. Василіян
о. Йосиф Схрейверс Візитатор, О.О. Редемтористів
Єром. Климентій Шептицький, Ігумен Унівськ. Лаври Студ. Уст.
о. Александер Бачинський Архіпресвитер Митрополичої Капіт.

ШИРШИЙ КОМІТЕТ:

За Тов. Просвіта Др. Іван Брик
„ Гр. кат. Богословську Академію о. Др. Йосиф Сліпий
„ Наукове Тов. ім. Шевченка Др. Кирило Студинський
„ Національний Музей Др. Ілляріон Свєнціцкий
„ Тов. Рідна Школа дир. Ілля Кокорудз
„ свящ. Тов. „Єдність“ о. дир. Дзерович
„ Тов. Катехитів о. Крил. Лужницький
„ свящ. кооп. „Власна Допомога“ о. прел. Пясецький

За Тов. Прихильників Освіти през. Володимир Децикевич
„ Інститут св. Йосафата о. Я. Перідон ректор
„ Тов. Укр. Захоронка Гординська Олена
„ Марійське Тов. Молоді о. Др. Іван Фіґоль
„ Тов. допом. вд. сир. по свящ. „Доля“ Нат. Дзеровичева
„ Союз Українок Олена Федак-Шепарович
„ Музичне тов. ім. Лисенка радник М. Дрималик
„ Кооп. Укр. Театр „ „ „
„ Висший Музичний Інститут Др. Ст. Людкевич
„ Тов. Дністер дир. Я. Колтунюк
„ Народну Торговлю дир. Микола Заячківський
„ Земельний Банк Др. Лесь Кульчицький директор
„ Центробанк Др. Кость Левицький
„ Сільський Господар о. Тит Войнаровський
„ Народну Гостинницю В. Пащак директор
„ Ревізійний Союз Укр. Кооперат. І. Филипович директор
„ Центросоюз І. Гарасимович директор
„ Маслосоюз Інж. Палій
„ Доставу о. В. Лициняк
„ Карпатію Бр. Янів директор
„ Краєве Тов. Кредитове Іжицкий-Охримович
„ Жіночу Спілку Труд Олена Залізняк
„ Народну Лічницю Вол. Децикевич
„ Сокіл М. Заячківський голова
„ Тов. Укр. Ремісників Зоря С Гевак
„ Марійське Тов. Пань Ольга Бачинська
„ Укр. Адвокатів Др. Лев Ганкевич
„ Міщанське Брацтво М. Заячківський
„ Тов. Учительська Громада, Володимир Радзикевич
„ Тов. Укр. Бесіду радник Зенон Лукавецький
„ Союз Укр. Купців Гр. Гануляк
„ Тов. Сила о. Каштанюк
„ Тов. Праця Михайло Стефанівський
„ Укр. Тов. Допомоги Інвалідам посол Паліїв
„ Тов. Охорони воєнних могил Др. І. Ґижа
„ Епархіяльний Комітет опіки над сиротами о. В. Лициняк
„ Краєве Тов. Охорони дітий през. Каратницький
„ Тов. „Боян“ Ів. Гриневецький
„ Львівська філія тов. охорони дітий й опіки над молодою Др. Юл. Савчак
„ Старшина бурсового кружка Р. Ш. У. П. Т. Львів Ісидор Громницький
„ Тов. Бандурист А. Гаврилів
„ Укр. Гігієнічне Тов. Др. Маріян Панчишин
„ Укр. Лікарське Тов. Др. М. Музика
„ Укр. Технічне Тов. Інж. Рижевський
„ Тов. Вакаційних Осель Ольга Бачинська
„ Тов Луг Др. Дашкевич

За Взаїмну Поміч Укр. Учительства Степан Похмурський
„ Центральний Союз Укр. Студентів Роман Зубик
„ Червону Калину Петро Постолюк
„ Тов. Відродження Др. І. Раковський
„ Тов. Медична Громада С. Осінчук
„ Тов. Укр. Техніків „Основа“ М. Мариняк
„ Тов. Будучність Е. Тишинська

ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ:

Преосвящений Др. Іван Бучко, Львівський Епископ Помічник, голова
о. Василь Лициняк, секретар
Др. Стефан Федак
сенатор Михайло Галущинський
Др. Тит Бурачинський, скарбник
Др. Іван Куровець
посол о. Пралат Леонтій Куницький
о. крилошанин Александер Ковальський
Др. Станислав Людкевич
Стефан Гевак
Іван Охримович

„Наопак світа“

Не вгадаєте, до чого відносяться отсі слова. Вичитав я їх недавно в одному часописови: „наопак світа“ — значить. Певно, подумаєте, се про большевиків мова: то вони силують людий жити „наопак світа“... Та ні! Там була мова про процесії довкола церкви в православних. Православні роблять обхід від правої руки до лівої, чи — як хочете — на стрічу сонцю; а католики — поправно мушу сказати: латинники — йдуть від лівої руки до правої, чи — як хосете — зі сонцем. А що православні — схазматики, отже також їх процесійний напрям схизматичний — „наопак світа“ значить. Так ніби треба розуміти ті слова.

Думаю й думаю, й не можу додуматися: яку участь у схизмі має звичай вести процесію довкола церкви від правої руки до лівої, чи — як хочете — на стрічу сонцю? Вся моя теольогія зраджує мене, не помагає. Господня вселенна й всі напрями в ній Господні. Тільки се вміє сказати моя теольогія.

Не довіряю своїй теольогії, шукаю авторів. Находжу „Слово о обхожденіи церквей зпроцесіями“ о. Климента Костецького, пароха в Митківцях у І. половині 18. століття.[1])

[1]) Гл. Записки чина Св. Василія Вел. Том І. Вип. 4. Жовква 1927. тр. 530—533.

Повні три сторінки про се.

І читаю: „всябо церемоніи древле бившія святой церкви римской оставиша исебѣ єретическіа воспріаша, ужебо насупротивъ слонца обходъ около церквей зпроцесіями творити навикоша". Гм, думаю, знання історії — гідне бідного уніятського пароха з 18. століття!

Читаю дальше: „Ви противници насупротивъ слонца зпроцесіями около церкви обходъ творяще, не бога взискуєте, постопамъ бѣсовскимъ послѣдуєте; такобо бѣси творятъ, крутяще вѣхромъ, то персть на супротивъ слонца кгорѣ подносятъ, вамъ супротивникомъ на шуюю страну пришествіа Христова показуютъ путь, тѣмъ бо путемъ, иже ви спроцесіями около церквей обходъ съдѣливаєте, пристанище собѣ ко лѣвой странѣ пришествіа Христоваго визначаєте, єгда прийде судити живихъ и мертвихъ.

А миже держащіися соєдиненіа церкви святой римской правдивой вѣри христіанской, взирающе наоніи планети небесніи, иже повелѣніє божіє творять, тѣмъ послѣдуємъ и тѣхъ путей держащеся ипоихъ теченію обходъ зпроцесіями около церквей творяще, надѣю мѣємъ тѣмъ путемъ предстати надесной странѣ пришествіа Христова"...

Я наче той Савло, що шукав ослиць, а найшов царську корону. Розумію, що при такому освідомленню, яке виявляє о. Кл. Костецький, можна було на дивовижу світа змішати поняття церковного сходу й заходу, католицтва й схизми.

Якби він дожив донині, то хиба з переляку до гробу просився би, бо нині в цілій Европі поліцаї пильнують, щоби трамваї, авта і пішоходці придержувалися бісовського, „схизматичного" звичаю: з права на ліво... Тай астрономією бувби о. Кл. Костецький невдоволений, бо планети йдуть на стрічу сонцю власне тим „бісовським", „схизматичним" напрямом: від заходу на схід...

Але що се має спільного з теольогією?

Причина лежить деинде — в людській фізіольогії.

Ходім до нашої церкви — нашої, уніятської, галицької. Священик і з євангелією і з кадилом обходить престол з права на ліво, від заходу на схід...

Так споконвіку. Чому? А чому мавби обходити з ліва на право? Спробуйте, а притім думайте, то найдете причину — не на небі, а таки в людському тілі. Права рука сильніша, нею кадимо, а вона звернена з права на ліво. Ось се причина! Природніше й вигідніше обходити якусь річ з права на ліво, як противно. Тому то „права сторона" й уходить за почесну. Коли маємо когось по правій своїй руці, то наша права рука наче увязнена, а його права рука вільна — й так для нього вигідніше.

Сей звичай — у церкві обходити престол — наші дивні предки, уніяти, в Польщі задержали. Змінили тільки обхід довкола церкви — очевидно з тої єдиної рації, що Поляки насміхалися зі звичаю східної Церкви, що то ніби „наопак світа“.

Але уніяти поза Польщею задержали свій первісний східний звичай при обході церкви.

А тепер разом: вибачаємо о. Кл. Костецькому, коли він виклинає східний звичай обходження церкви, але коли й нині — тай то такий, що хоче инших учити, сей звичай називає „наопак світа“, не здаючи собі справи з того, що тим кпить собі зі своєї власної Церкви, так се дійсно „наопак світа“.

о. Л. К.

о. Др. Г. Костельник

„АМІНЬ“

(Рефлєксії про ґенезу христіянства)

Що вам каже те слівце, що то ним кінчаються всі наші молитви? Знає його кожда дитина — не тільки наша, але ґен по цілій земській кулі кожда христіянська дитина. Вимовляє його щодня, хоч і не знає, що воно значить. Алеж шлях історії — один із шляхів правди — має свої права (чи люди знають сі права, чи ні), й змушує людий до послуху.

„Амінь“ се єврейське слово, а значить: „так є“ або „нехай так буде“. Звичайне закінчення молитов старосвітської віри ізраїльського народу. Виходить, що колись в історії христіянські народи переймили від Євреїв те слівце „амінь“. Коли? Нині, як се знаємо з досвіду, на цілому світі „утвердилася пропасть велика“ між єврейською й христіянською вірами. Одна в другу не переливаються, але одна одної бережуться наче прокази. При такому відношенню неможливо, щоби христіяни так дуже пожидовіли, й перейм-ли від Євреїв їх оригінальне, а дотого неперетолковане, закінчення молитов. Ба, не йде тут тільки про „амінь“, але й про „алилуя“ („славіте Бога“),— й не тільки про поодинокі слова, але про цілі молитви, що в єврейському св. Письмі,—про ціле єврейське св Письмо. „Амінь“ тягне за собою цілу свою „родину“. Одначе Євреї не переймили з христіянської віри ні одного елєменту.

Отже колись в історії мусів бути час — не день, не місяць і не один рік, а щонайменше кілька десятків років,

коли огорожа єврейської віри прорвалася, й зміст єврейської віри переллявся в християнство.

Коли се було? Ось се важне. За нашої памяти ні, ні за памяти наших батьків. Перейдім століття взад, аж дійдемо до часу найбільшого релігійного перевороту в нашому азійсько-европейському світі. Зайва річ вичисляти й розважати століття за століттям. Перейдім відразу до IV. ст. нової ери. 325. р. — перший всесвітний християнський собор у Нікеї. Границі між християнською й єврейською вірами вже утверджені. В III. ст. те саме. В II. столітті? Чи не се той старосвітський „романтичний" час, коли „повстали" (так собі „повстали" без визначних і відомих авторів) великі релігійні лєгенди про Спасителя-Христа, псевдоісторичні книги апокрифи: книги, що творять нове св. письмо..? Чимало вчених голосили сей погляд, мовби відкрили Америку. А певно ще й нині є такі непоправні вчені. Вониж шукають, якби заглушити немилу для себе дійсність, і хапаються чогонебудь, як потопаючий соломки. Вічно топляться, й щораз вишукують нову соломку, щоби себе вратувати. Алеж хто щиро і чесно ставиться до справи, сей шукатиме її самої, а не каміння, щоби її присипати.

Повстання християнського св. Письма уявляє собою щойно другорядне явище, а не першорядне; вислідне, а не першотворче. За таке першорядне явище слід уважати прорвання огорожі єврейської віри — час, коли стара єврейська віра стала вагітною, й видала з себе християнську віру. А се рішучо не було в II. столітті!

Так приходимо до I. століття. Як ви уявляєте собі „прорвання огорожі" старої єврейської віри? Чи може се діялось ендозмозою — повільним, непомітним переливанням єврейської віри в поганські народи — грецький, римський і инші, що тоді стрічалися з Євреями? Проти такої концепції стоїть 18 віків — всі від II. в. до нинішнього. Євреї в тих віках розкинені по цілому світі, одначе нема такої ендозмози, бо — як сказано — єврейська й християнська віри замкнені в собі. Отже рішучо мусів бути час нагального, революційного прорвання огорожі єврейської віри. Тільки так, не инакше!

Нема в наших часах більше заглуплюючої теорії, коли йде про ясування історичних соціяльних відносин, як славна теорія „еволюції". Вона дозволяє свідомо чи тільки на пів свідомо вважати наших предків за безкритичні, несповна розуму сотворіння — за „полумалпи". А се небияка облуда. В дійсности воно так, що Євреї, Греки й Римляни в тих давних часах належали до того самого „genus humanum", до якого й ми належимо, з такою самою душею, розумом і почуваннями, а ще дотого кождий з тих народів мав свою

літературу, котрою біла раса й донині просвічується. І що нині неможливе між народами й вірами, се й тоді було неможливе — з тих самих причин. А що нині було би можливе при даних причинах, се й тоді було можливе, якщо зайшли такі причини — такі, а не инакші.

Ми діти світової війни й великих революцій. Ми з життя знаємо, що розвал держави, віри, соціяльного укладу не може здійснитись без великих, потрясаючих подій, без визначних людських одиниць, котрі проповідують переворот і доконують його. Одиниці й загал... Загал або йде за одиницями, або не йде. Але загал самим собою ніколи не кермує — кермують ним одиниці. І всякий новий рух творять одиниці. Новітня теорія каже, що Гомер, автор славних епопей Іліяди й Одисеї, ніколи не жив. Нехай собі формально й буде отся теорія правдивою, однак річевожиттєво вона не є правдивою, бо накидується на життєву дійсність. Загал не міг створити Іліяди й Одисеї. Могли сього доконати тільки одиниці, поети з божої ласки. Отже якщо не жив один Гомер, то жило їх десять — і були правдивими Гомерами, хоч може й не те було їх імя.

Отже час „прорвання огорожі" старовинної єврейської віри се мусів бути час внутрішньої революції в тій вірі. І мусіли бути визначні одиниці, котрі проповідали отсю революцію й доконали її. Сі одиниці мусіли бути Євреями. Инакше „амінь" не найшлось би в наших молитвах. Єврейські елєменти могли внести в християнську віру тільки Євреї, бо тих елєментів забогато й мають засадниче значіння. І мусіли бути якісь важні події — в І. століттю. Якіж се події? 70. року впав Єрусалим, пропала його славна святиня раз на завсіди, римський орел цілій ізраїльській землі приніс „мерзість запустіння". Се велика подія для єврейської віри й нації. Але — християнство старше!

На кілька літ перед упадком Єрусалима римський цісар Нерон уже кроваво переслідував християн. Защо їх переслідував? Задля народнього гніву. Отже християнство вже мусіло числити бодай кільканадцять літ життя й то в самому Римі, бо християн у той час вже було богато тай народній гнів роками росте.

Алеж християнство не зродилося в Римі, й не могло там зродитися. Доки стояла єрусалимська святиня, доти очи всіх Євреїв, хочби вони були й в Іспанії, були звернені на Єрусалим. І тільки з ізраїльської землі, що находилась під крилами святого міста Єрусалиму, могла вийти найбільша революція в єврейській вірі — християнство.

А щоби християнство з Єрусалиму поширилось до Риму, на се також треба було кілька десяток літ. І так ось дійшли ми до жерела християнства. Якіж великі події, які

особи в тому часі виступають в ізраїльській землі? Хто проповідав „християнську революцію", якими подіями вона прорвала огорожу староєврейської віри?.. Перед історією світа, що описує царів і війни, сі особи й події були наче „гірчичне зерно" — сучасна історія не завважала їх. Одначе зберегла те зерно рілля, в котру вони були засіяні. Рілля — християнська Церква. Сі особи се Ісус з Назарету, апостоли, Павло... Події: святі Христові чуда, його смерть на хресті і його воскресення... Вони були, вони жили — так, як вони описані в новім св. Письмі. Так, бо тільки такі причини могли бути достаточними для переведення такої революції. „Якщо се діло боже, то нічого не вдієте проти нього" (Діян. 5, 39).

Уявіть собі, що нині зачинається подібна релігійна революція — в Швайцарії, в малій землі, в середині Европи. Чи думаєте, що самою „фільософією" доказала би того, що доказала християнська революція?.. Або війною, як промощував собі шлях Магомет; або силою з другого світа, святими чудами, як промощував собі шлях Ісус з Назарету. Тільки ті два шляхи можливі. Протестантизм — дрібна релігійна революція в порівнанню з християнством, а які тяжкі й довгі війни приходилось йому звести, щоби встоятися.

Ані сам Христос, ані апостоли, ані їх ученики не вели війни. Отже остає шлях сили з другого світа. Ось тут євангеліє живе — ходить, говорить, ділає...

— — — — — — — — — — — — — — —

Коли я в своїх думках дійду до сеї межі в історії, то повторюється в мені переживання, якого я дізнав в Помпеях, у тих будівлях, що остоялись з 79. р. по Христі. Ось тут 18 віків заклятих у камені... Задержалися, не рушилися з місця... Я ввійшов в світ минувшини, в світ ап. Павла... Ось-ось, здається, вийде з он тих дверий господар сього дому, й заговорить до мене...

Бачу ап. Павла в Римі, бачу його в Атенах на Ареопагу, бачу його в Єрусалимі. Бачу Петра, бачу самого Христа. Се живі, історичні особи. Теперішня дійсність довела мене до їх дійсности.

Довело мене до них слівце „амінь". А ще так є, що Євреї й нині істнують, щоб не могло бути ніякого сумніву. Сила думання не в множестві думок, а в відчуттю сили рішаючих думок (множеством думок звичайно присипують правду — наче порохом очи).

Думали собі старі ліберали, й радили: тільки розшукайте подробиці історії, а виявиться, що християнство — се вицвіт лєгенд, що повстали (отак собі „повстали") пізно по Ісусі з Назарету — може в II, а може аж в III віці...

Але слівце „амінь" в порох розбиває їх думки, бо вони не мають більшої сили, як перекотиполе.

Ще й нині вирветься деякий „з іменем“, що „пророкує“ Ісус з Назарету се мітична особа, він ніколи не жив.. Але слівце „амінь“ у наших молитвах свідчить про такого, що він непритомний (богато пяних на світі, що впилися своїми думками!).

Вирветься й такий, що „доказує“, що християнство — се ендозмічний осад з гелєнізму...

Слівце „амінь“, єврейське слівце, затикає такому рот наче каменем. Нічого не вдієш проти правди!

Слівце „амінь“ се ключ до християнської історичної правди.

Щоби лож представити як правду, до сього треба богато й богато — й ніколи досить.

Але щоби правду представити як правду, на се й одно слово вистарчає. „А м і н ь“.

Orientalia

Незєдинені церкви поміж собою

(Продовження)

1. Конфлікти на тлі юрисдикції

Всесвітня війна розбила могутню й простору російську імперію, а на її руїнах покликала до життя богато нових держав. Таким чином православні бувшої Росії, що стали опісля горожанами ріжних держав, стратили безпосередній звязок з московським патріярхатом, який був відновлений в 1917. р. Постановив це використати царгородський патріярх для скріплення своєї супрематії. А нагода до цього скоро лучилася. Новоповсталі держави Фінляндія, Естонія, Польща поставили московському патріярхови Тихонови жадання признати їм автокефалії. Але патр. Тихон рішучо цьому спротивився, обіцюючи надати їм тільки невелику автономію.

Супроти такого непримиримого становища патріярха звернулись в цій справі згадані держави до вселенського патріярхату, як судії православного світу. Тоді то Фанар, примінюючи привілей 28. Канона IV Халькед. собору, який позволяв йому організувати Церкви і „висвячувати епископів в провінціях (римської імперії), що попали в руки варвар“, признав 1923. р. автокефалію Фінляндії і Естонії, (патр. Мелетій IV) а 1924. р. автокефалію і повну независимість православної Церкви в Польщі (патр. Григорій VII). Цей поступок вселенського патріярхату викликав

очевидно різкий протест не тільки самого патр. Тихона і його епископів-сторонників, але і всіх російських епископів на еміграції; царгородському патріярхови закинено безправне вмішування у внутрішні справи незалежної російської Церкви і рішення його проголошено неважними. Але скора смерть патр. Тихона з одної, а безсильність епископів на еміграції з другої сторони, не дали можности російській Церкві постояти за свої права і таким чином рішення вселенського патріярхату стали силою факту легальними та правосильними.

На тлі юрисдикції прийшло поміж незєдиненими епископами до конфлікту й в післявоєнній Чехословаччині. Тут, як звісно, зараз після закінчення всесвітної війни, повстав в лоні кат. Церкви сепаратистичний рух, наслідком чого около пів міліона католиків відпало від катол. Церкви, утворивши т. зв. чеську національну Церкву. Православія дістало тут добру нагоду, рекрутувати нових своїх вірних і саме в ціли організації „народньої чехословацької Церкви", із осідком епископа в Празі, висилає білгородський синод до Чехословаччини нішського еп. Доситея. Тут на терені Чехословаччини, а точніше кажучи: на Підкарпатській Україні застає він вже ширше закроєну пропаганду за православієм зі сторони російських емісарів під проводом еп. Венямина, із числом ок. 40.000 „новонавернених", збаламучених „Руснаків". Але вже в коротці (1923. р.) терен Підкарпатської України бере в свою опіку висланник вселенського патріярхату еп. Саббазд, а еп. Венямин, (тому, що діяльність його визнано шкідливою для поваги святішого синоду в Білгороді), мусить залишити край. Таким чином православні Чехословаччини підлягають тепер юрисдикції аж трьох духовних влад: а саме: патріярхатови Царгороду, св. синодови Білгороду та соборови російських епископів-емігрантів.

Притоку до нових непорозумінь на тлі юрисдикції поміж трьома незєдиненими церквами, сербською, атенською і царгородською дало основання 1923. р. вселенським патріярхатом двох нових митрополій а саме в Льондоні, для західньої, а в Будапешті для центральної Европи. Основання цеї останньої митрополії викликало сейчас протест білгородського синоду, бо Серби вже від давна мають в столиці Угорщини своє епископство і тому не хотять знати про ніяку нову православну юрисдикцію в цьому місті. В наслідок цего протесту був Фанар приневолений пересунути місце осідку митрополії для центральної Европи подальше на захід і усадовив її у Відні. Це викликало знову протест зі сторони віденського ексарха грецької Церкви, архимандр. Дмитра Георгіядес-а, який в протестуючім письмі до грецького міністра у Відні виказував, що це просто

смішно, щоби від фанарійського митрополита мали бути залежними 20.000 Словян і 20.000 Румунів австрійської столиці, тоді, коли усіх Греків Відні не більше чотирьох десяток! Ще різкіший протест передав згаданий архимандрит 1924. р. висланникови вселенського патріярхату еп. Каравангеліс-ови, виказуючи, що таке вмішування вселенського патріярхату в справи інших Церков стоїть в яркій суперечности апостольських канонів і постанов соборів. Цей конфліт ще й до нині не зліквідований цілковито.

Черговою причиною острого конфлікту поміж атенською а царгородською Церквою стали грецькі кольонії у північній Америці. На основі конвенції, заключеної поміж цими 2-ма Церквами, ще 1908. р. юрисдикцію над цими кольоніями виконувала атенська Церква. Але митр. Мелетій Метаксакіс з хвилею, як став царгородським патріярхам, постановив, всупереч постановам конвенції, забрати грецькі кольонії в Америці під свою юрисдикцію. І декретом з дня 1. (14.) березня 1922. підчинив він усі грецькі кольонії на чужині під свою владу, а вкоротці опісля (17. (30) травня 1922) установив автономне архіепископство Північної Америки. Проти цего запротестували вправді Атени, але вскорі з політичних мотивів, (— для скріплення престіжу вселенського патріярхату, захитаного поважно масовою еміграцією праволавних з Малої Азії і східньої Тракії —), уступили на користь Царгороду. Але тим не закінчено ще всіх спірних точок поміж цими обома Церквами, бо представник атенського синоду на далі остав в Америці та параліжував акцію Фанара. Ще більше замішання счинив один із митрополитів Фанара, Василь Комбоглю, який зражений неприязним становищем святішого синоду супроти себе, покинув свою митрополію, переселився до Америки і тут найшов поміж Греками-кольоністами богато однодумців. Остаточно вдалося вправді царгородському патріярхови опанувати ситуацію, але не зовсім; збунтований митроп. Василь, не зважаючи на те, що його засуспендовано, а навіть зложено з уряду, вспів таки задержати при собі тисячі однодумців, а навіть оснувати в пів. Америці під своїм головством незалежну грецьку Церкву (1924).

Після понесення тяжких втрат в Малій Азії, звернув вселенський патріярхат свої очи на Африку і Австралію, як на терен, де можна було придбати собі нових вірних. В тій цілі вислав він 1924. р. своїх священиків до середущої Африки і Абісинії, щоби заанектувати тамошні грецькі кольонії для себе. Та тут стрінувся сейчас із рішучим спротивом зі сторони александрійського патріярхату, який уважає цілу Африку своєю доменою чого однак не хоче признати вселенський патріярхат, покликуючись на те, що александрійський патріярхат носить титул патріярхату „Етіопії", а не

„Африки" — За те в Австралії, де доселі не було ще ніякої орієнтальної Церкви, оснував (1924. р.) Фанар архієпископство, для осілих там Греків, без ніякого спротиву з якої-небудь сторони.

Дуже поважною причиною взаїмного антагонізму на тлі юрисдикції поміж незєдиненими церквами являється останніми часами ідея філєтизму або національностий, себто ідея, в імя якої кожда нація стремить до своєї народньої, независимої церкви, без огляду на свою державну приналежність. Перший вислів такого змагання дали Болгари, установивши свій ексархат у турецькій державі, заки ще вибороли собі політичну независимість. Їхніми слідами пішли Серби та Румуни, намагаючись те саме вчинити, хоч без успіху, в Македонії; подібно не вдалося Румунам оснувати (1902. р.) румунське епископство в сербській Македонії. На тлі цего то філєтизму заістнувала останніми роками поважні тертя й поміж російською, емігрантською, а царгородською Церквою. Після розбиття армії Врангеля, тисячі Росіян, як відомо, найшли враз зі своїми кільканайцятьма митрополитами й епископами тимчасом приміщення будьто в Царгороді, будьто в його околиці. Російські єрархи починали справувати юрисдикцію над своїми вірними без співучасти вселенського патріярхату, хоч перебували на його території. Цему очевидно рішучо спротивився св. синод Фанара; він зажадав цілковитої ревіндикації своєї поваги і юрисдикції над Росіянами, як і взагалі над усіми праволавними на своїй території, а опірним двом митрополитам, які не хотіли підчинитися волі синоду, загрожено навіть екскомунікою. Це зарядження Фанара, зрештою цілком згідне з постановами канонічного права, викликало бурю протестів численної російської еміграції, розсіяної по цілій Европі. Антагонізм цей поміж російською еміграцією, а вселенським патріярхатом заострився ще більше, коли цей останній заявився проти патріярха Тихона, попираючи Живу Церкву; тому й не дивно, що коли опіля червоний совіт зложив з уряду Тихона, тоді російська еміграція, вказуючи на Царгород, як на огнище політичних інтриг, пустила була поголоску, що це сталося саме за порозумінням й апробатою вселенського патріярхату.

Від 25-ти літ тріває теж боротьба на тлі філєтизму поміж православними Сирійцями а емігрантами-Греками в Єгипті. Боротьба ця прибирає чимраз остріші форми, і хоч Сирійці там у меншости, то треба сподіватися, що скорше, чи пізніше стратять там Греки протекторат над православними, так, як це вже сталося чверть століття тому в Сирії.

Як бачимо, повага вселенського патріярхату в православному світі чимраз то більше паде, а з ним і внутрішня сила православія Ця неміч Фанара зазначилась особливо

в останніх часах, коли то Серби, оснувуючи свій патріярхат в Іпеку, а Румуни в Букарешті (1925) вчинили це без попереднього порозуміння із вселенським патріярхатом, коли дотепер апробата його в так важних справах була конечною. А вселенський патріярхат, поставлений так перед доконаними фактами, навіть не запротестував офіціяльно; що більше: він висказав навіть свою „радість“ з приводу цеї події, та щей взяв через свойого делєґата участь в інтронізації румунського патріярха.

Ввиду такого безсилля вселенського патріярхату і занепадаючого чимраз більше православія повстав був 1924. р. інспірований Англійцями проєкт утворити на місце вселенського патріярхату в Царгороді суперпатріярхат в Єрусалимі, щось в роді східнього Ватикану, якийби мав бути найвисшою інстанцією у полагоджуванню справ, а головно у вирішуванню спірних питань поміж Церквами-посестрами. Але проти цього проєкту виступили рішучо і Серби і Греки. Серби заявили, що не на те вони так довго боролись з Фанаром за свою церковну самостійність і не на те створили тепер свій народній патріярхат, щоб тепер жертвувати свою релігійну свободу в користь наставника, який певно не буде Сербом; ще більше ворожо віднеслись до згаданого проєкту Греки, бо він відбирав їм першенство, яке вони мали до тепер у православному світі. Тому то проєкт помандрував до архіву; і можна сподіватись, що така сама доля стріне й чимало подібних проєктів, бо хоч загально відчувається у православному світі брак одного вселенського судді й одного учителя правди — то проте ніяка церква, яка здобула свою церковну самостійність, не схоче піти під прикази такого судді. А тимчасом червак незгоди та анархії точить чимраз дужше організм східних незєдинених церков і стоячи на перешкоді взаїмному порозумінню та скріпленню, приводить їх до цілковитого безсилля і занепаду.

(Докінчення буде) *о. П. Дзедзик*

Відозва жидачівського деканату
до всього духовенства

Священики дек. жидачівського підписали і вислали до Заряду Вд.-сир. Фонду зобовязання слідуючого змісту:

„Підписані священики зобовязуються на випадок смерти священика із львівської Архиєпархії, який підписав зобовязання дати по 10 зол. найблизшого першого дня місяця,

як одноразовий даток для вдови або сироти, визначеної по мершим.

Ті всі, що побирають місячну платню, дозволяють отсим Зарядови Вдов.-сир. фонду стягнути в кождім такім випадку на ту ціль 10 зол. з платні — а ті, що не побирають платні, надішлюють у кождім такім випадку найближшого першого по 10 зол. до Заряду Вд.-сир. Фонду, а призбирана готівка виплатиться кому слід. — Підписи всіх кондеканальних.

Подаючи це до відома, закликаємо всіх священиків негайно вислати так підписані зобовязання до Заряду Вд.-сир фонду. Якщо годі булоби таку заяву вислати збірним порядком, бо соборчик відбудеться щойно пізніше — то нехай кождий священик сам таку заяву напише і підписану вишле до Заряду Вд.-сир. ф., не чекаючи на соборчик. Радити тут нема над чим.

Отці! Не відкладайте цеї справи на пізніше, не чекайте на других, бо це діло самопомочі для Вас самих. Свідомість, що на випадок смерти когось із Вас, коли підпишите таку заяву, Ваша вдова, чи сирота не піде в світ просити хліба, але дістане до рук бодай одноразовий даток (рід асекурації) менш-більш 8.000 зол., стане великою полекшою у Вашім життю, а й на смертній постелі. Навіть якби не всі Отці, а тільки яких 600 підписали такі заяви, то на случай смерти священика, вдова дістане 6.000 зол., а се велика поміч в нещастю.

Від колиж зачалося би виплачувати такі одноразові датки? Зараз по надісланню підписаного зобовязання. Дістане тільки вдова того священика, що таке зобовязання підписав і вислав до Вдов.-сир. фонду. Висота підмоги залежатиме від скількости заяв. З тої причини, щоби даток міг виносити бодай 8.000 зл.,то сейчас всі 800 підпишім і вишлім таке зобовязання. Памятаймо про сльози і недолю вдів і сиріт священичих та не гаймося бодай в цей спосіб забезпечити долю жінки і дітий на випадок смерти чоловіка-батька! Додаю, що ми вислали таке підписане „зобовязання" дня 7.IV. 1930, а рівночасно залучили просьбу до Заряду Вдов.-сир. ф., щоби був ласкав занятися такою збіркою тих датків після змісту „зобовязання" і виплатою в сей спосіб призбираного датку на випадок смерти священика, який таке зобовязання підписав. Ми певні, що Заряд вдов.-сир. фонду не відмовить нам помочі в тій нашій акції-самопомочі.

Справа та була порушена на зїзді відпоручників у Львові, тож кличемо до всіх Отців, не дискутуймо, не критикуймо, не відкладаймо, не відтягаймося, бо з ріжних плянів, дискусій наші вдови-сироти не будуть мати хліба. Фантазії добрі для ситих, а для голодних треба реальної помочі.

Отці! Красшого дарунку з нагоди Свята Воскресення Христового не зможете дати жінці чи дітям, як висилаючи негайно згадану заяву, яка дасть справді реальну відповідь на те боязке щоденне питання цілої Вашої сім'ї— що буде, як Ви замкнете очі на віки?

подав *о. Ал. Голінатий*

Всячина

Ювилейний концерт в честь Високопреосвящ. Митрополита Андрея. В неділю дня 6. квітня с.р. устроїла філія Тов. „Просвіта" ім. М. Шашкевича у Львові (для повіту) незвичайно симпатичний і вповні удатний концерт з нагоди ювилею Впреосв. Митрополита. Селянство львівського повіту, зорганізоване в читальнях „Просвіти", складало свій привіт своїому Батькови й духовому Вождови народу. Концерт відбувся в салі Ремісничої Палати. На концерті явився сам Ювилят, витаний оваційно присутніми, оба львівські Владики, Преосв. Іван і Никита, члени Митроп. Капітули, ректор Богосл. Академії о. Др. Сліпий, численне львівське духовенство і богато публики, що виповнила салю по береги. На програму концерту зложилися самі селянські хори читальняні (Скнилів, Зашків і Винники), кромі того вступне слово о. Осташевського з Підберезець, а радше доволі довгий реферат про значіння Ювилята для народу, головнож для нашого селянства, про його любов і піклування тим „найменшим братом"; дві деклямації — дівчинки зі Скнилова, що деклямувала Г. Костельника гарну поезію в честь Ювилята і десятилітнього Богданка Яцкова, що дуже гарно віддеклямував Лепкого „В храмі св. Юра". Селянські хори запрезентувалися львівській публиці з як найкрасшого боку. Давали собі раду — і то місцями з повним успіхом — і з тяжшими річами, як от з псальмами Бортнянського (Услиши Господи, Воспойте Господеви, Сей день) та тим дали доказ своєї великої праці і співацького хисту. Найкрасший з тих хорів — се хор скнилівський, в ньому найбільша вирівняність голосів і по змозі увидатнювані всі засоби хорового мистецтва. Зашківський хор не розпоряжає такими голосами, що попередній, але своєю дисципліною і добре відданими динамічними ефектами співаних річий робив гарне враження. Найслабший винницький хор і кількістю і якістю голосів, але свою другу точку відспівав добре. Концерт був під цим оглядом для неодного несподіванкою. Підчас концерту панував на салі увесь час піднесений настрій, справжня родинна атмосфера: працюючі селянські маси єдналися в лю-

бові і пошані із своїм Батьком і Провідником, а на закінчення піднесено Ювилятови від зорґанізованих просвітян львівського повіту гарно виконану адресу в доказ вдячности і любови.

Знаменні наради. Зі Стрия пишуть нам: За почином священиків кількох деканатів скликано до Стрия, до салі „Сокола" на день 6-го березня с. р. окружну конференцію духовенства з сімох деканатів в числі 47 священиків в справі скріпленя орґанізації так духового як і економічного життя нашого духовенства.

І. По отворенню конференції вислано телеґрами до Їх Ексц. Митрополита з заявою синівської любови і глубокої пошани, ухвалено одноголосно протест проти варварського переслідування релігії і Церкви большевиками, свідомої інтелігенції духовної і світської, селянства і національного робітництва, як також укр. мужів науки, а по виголошенню реферату про потребу орґанізації і представленню, як вона має виглядати, розвелася дискусія, котра була симптоматичним знаком, як конечно і негайно треба організацію зцентралізувати в одних руках, а якщо є які недомагання, їх усувати, браки доповняти, а зглядно бракуюче творити і втягати до праці провінціональне духовенство, щоби воно було лучниками низів з верхами і головними робітниками у всякій праці.

Ухвалено ряд резолюцій в формі просьб і домагань. Останньою резолюцією було, щоби негайно по великодних святах, ще раз скликати до Стрия представників цілого стрийського протопресвитерату і запросити відпоручників Ординаріяту та відпоручників наших установ і в порозумінню з представниками товариства „Єдність", або товариства св. Андрея перевести в рамцях тих товариств одноцільну орґанізацію всього духовенства.

ІІ. Що до літниска і будови його в Гребенові не дискутовано, але гадка духовенства, щоби воно було уладжене в купілевій місцевости, прим. в Трускавці, Криниці, Черчу, в кождім разі в малих розмірах, без великих вкладів, а саме життя вкаже, де і в якім напрямі має воно розширюватись і розбудовуватися.

ІІІ. В справі уодностайнення обрядових практик, виголосив проф. Богосл. Академії о. Др. Дорожинський, вичерпуючий реферат. Настрій був піднесений, учасники розійшлись вдоволені і підбадьорені. *Учасник*

Православний епископ про стан православної Церкви. Румунський православний епископ Висаріон видав пастирське послання, в якому між иншим сказано: „У східних церквах нема ніякого руху. Духовенство православних церков начеб находилося в сні і в духовій стагнації. Крім щоденного заняття вже довгий час не чути про нього ні-

чого нового, що було би гідне памяти. Донедавна такий стан духовенства східних церков може й дався би оправдати, доки більшість православних церков стогнала під турецьким ярмом. Але по зміні політичних відносин, по визволенню, годі зрозуміти, чому такий стан дальше треває; і не користується пригідними відносинами для віднови релігійного життя. Треба би знов повести духовну єдність і спільну працю для віднови релігійного життя. Католицька й англіканська Церкви кличуть нас до здійснення великої ідеї совершенної єдности, а східні Церкви не можуть здійснити єдности навіть в своїх рядах. Націоналізм се одна з головних причин, котра піддержує стан роздроблення між східними Церквами. Чи будемо на віки коротати життя в тім загрожуючім стані мертвоти?"

Спостереження своїх хиб і недостач се перший ступінь до того, щоби їх позбутись. Якщо свідомість сього епископа поширіться між православними, то — треба надіятися — скорше й лекше прийде до здійснення єдности з катол. Церквою.

Грималівський деканат рішив на конференції 11. лют. 1930. р. в справі станової організації віднестися до Митр. Ординаріяту, візвати сусідні і дальші деканати до співпраці, а також рішив порушити ці справи в прихильній нам пресі. Статті в „Ниві" Ч. XII/1929 про наше матеріяльне положення і Ч. 1/1930 про нашу біду спонукали до скорого рішення. Небувале обезцінення господарських продуктів, величезні податки, упадок доходів, дуже низький додаток контруальний, дуже низькі ціни при парцеляції ерекц. грунтів, агітація радикалів і сельробів то головні точки меморіялу Гримал. деканату. Також піднесено справу спинення дальшої парцеляції. **о. Й. Г.**

Болгарський цар Борис, його брат Кирило й сестра Евдокія були приняті св. Отцем на авдієнції.

Зараза самогубства між комсомольцями. Большевицькі часописи нарікають, що між комсомольцями (комуністичною молоддю) застрашаючо поширюється зараза самогубства. В самім Лєнінграді в кількох останніх тижнях було 180 таких випадків. Дивні нарікання! Таж се вповні консеквентна внутрішня еволюція большевизму: руїна веде до руїни... Без віри в Бога, без святої моралі людська душа не має ціли життя.

Ucrainica. Краківський Przegląd Powszechny за март (ч. 555) містить дві розвідки на українські теми, 1) Jeremi Wiśniowiecki jako krzewiciel katolicyzmu na Zadnieprzu (В. Томкевича). Ukraina w poezji Słowackiego (докінч. А. Чермінського).

Пізнаються й вони... В варшавському щоденнику „За Свободу" (ч. 281) помістив російський католицький

священик о. Діодор Колпинський отвертий лист до редактора „За Свободу“, в якому пише, що до полишення границь Польщі і до виїзду на Далекий Схід спонукують його невиносимі церковні відносини в Польщі, польська „кресова“ церковна політика, індентифікування там католицтва з польськістю, погорджування Москалем і т. д. У тому самому числі редактор Філософов відповідає о. Колпинському („Слово благодарности й уваженія“) і зі свого боку малює чорну картину церковних відносин у Польщі. Між іншим пише він:

„Не надо быть особенным мудрецом, чтобы признать громадное значеніе правильной церковной политики, как для польско-русскаго сближенія, так и для успѣха католической миссіи.

С точки зрѣнія чисто политической, благожелательное отношеніе к православной церкви в Польшѣ (не формально, а по существу) могло-бы стать сильнѣйшим орудіем для польскаго вліянія на русском востокѣ. Россія переживает неслыханное гоненіе на всякую религію, а в том числѣ и на православіе. Духовное образованіе там уничтожено. А вмѣстѣ с тѣм, недалеко уже время, когда Россія освободится от большевизма, когда ей придется вновь строить свою церковь. Вѣдь, еслибы в Варшавѣ была устроена высшая церковная школа, в разсчетѣ на обслуживаніе не только православнаго населенія края, но и населенія Россіи в будущем, здѣсь моглабы образоваться цѣлая армія православнаго духовенства, которя при открытіи границы, понесла бы в Россію не только свѣт своего богословскаго знанія, но и свою благодарность Польшѣ. Вмѣсто этого, мы имѣем так называемый „богословскій факультет“, по своему научному уровню, стоящій ниже любой провинціональной русской семинаріи стараго времени. Профессора приглашаются по признаку политическому, не всегда научному. Вопросы національной политики доминируют над интересами научными. В результатѣ, не только православная церковь Великороссіи, но и Украины будет строиться без помощи Варшавы, помимо нея, а может быть во вред ей. В предѣлах же самой Польши, культурный уровень православнаго духовенства упорно и неуклонно падает, что с государственной точки зрѣнія в высокой степени вредно.

Так же обстоят дѣла и с католической пропагандой. Такая громадная сила, как католическая церковь, по существу своему вселенская, т. е. интернаціональная, становится в Польшѣ орудіем **полонизаціи**, т. е. превращается в **орудіе чисто политическое**. И этим наносится урон вовсе не тѣм простым, оскорбленным православным крестьянам, которые в лютую зиму, голодают недѣлями в своем убогом

жабчинском храмѣ, (наоборот, они закаливаются в своей борьбѣ за свою вѣру!) а именно престижу католичества. На восточных кресах, в сознаніи крестьянства, слова „поляк“ и „католик“ разнозначущи. С точки зрѣнія подлиннаго, вселенскаго, католичества, это конечно абсурд. Католическая церковь „интернаціональна“. Однако, такова житейская дѣйсвительность. А потому, неосторожная и безтактная пропаганда Уніи, приводит к тому, что в мѣстном населеніи возбуждается непріязнь (которой и без того достаточно!) и по линіи церковной и по линіи національной. Дѣло гражданскаго суда разобраться в **правовых** притязаніях католической церкви на православные храмы, но с политической, государственной, національной и христіанской точки зрѣнія, иски пред'явленные католическим духовенством—являются, на мой взгляд, дѣйствіем ошибочным, потому что именно христіанской церкви должно быть чуждо чувство мести, око за око, до седьмого поколѣнія“...

Одним словом, і Росіяни пізнаються на своїх приятелях,..

Ще раз катихит чи катехит? Грецьке η правильно переходить у нашій мові в **и**. А по грецьки є κατηχιστής, отже повинні ми писати кат**и**хит. Одначе власне граматики уложили приповідку „nulla regula sine exceptione“. Слова κατηχιστής ми в Галичині не взяли просто від Греків, але від латинян, Німців і Поляків, а вони грецьке вимовляють як **е**. Ми призвичаїлися до сеї вимови. Й то не тільки в тім слові, але й в инших. Якщоб ми стали писати кат**и**хит, то послідовно треба би писати також: мат**и**матика (μάθημα) ест**и**тика (αἴσθησις), х**и**мія (χημεία), сх**и**ма (σχῆμα)... А також треба би писати, замісць **к**ільометер, **к**ільограм, **х**ільометер, **х**ільограм (χίλιοι-тисяча). Кільометер, кільограм се французька вимова (Французи не можуть вимовити х—г), а ту вимову приняли Німці (хоч вони мають звук х), Поляки, ми, Серби—Хорвати і ин. Серби й Хорвати навіть пишуть **к**олєра, **к**емія... Отже якщо в инших народів може бути захована традиційна, чужа вимова грецьких слів, то чому в нас не мало би бути анальогічно? Авжеж тільки на тій підставі (зн. на підставі призвичаєння) ми пишемо і говоримо: А**в**ель, А**в**раам, **Ва**вилон... Сі слова взяли ми від Греків, то й вимовляємо їх на грецький лад, хоч в оригіналі тут замісць **в** стоїть **б**, а ми маємо звук б, і зовсім легко могли би вимовляти: А**б**ель, **Ба**билон.

Г. К.

Жиди на похоронах Цезаря Мало хто знає, що в похоронах Юлія Цезара (44 р. пер. Хр.), славного римського імператора, взяли участь також Жиди. Після римського звичаю тіло Цезара було спалене на Марсовім полю. Римський історик Светон пише про участь Жидів в тих

похоронах ось що: „Підчас сеї великої державної жалоби велике множество чужоплемінних мешканців (Риму) також співало свої похоронні пісні, перед усіми Жиди, котрі навіть через многі наступні ночі відвідували місце палення". Отже на похоронах Цезара співано псальми... Жиди мали причину жалувати за Цезарем, бо він дозволив їм свобідне ісповідання їх віри в Римі.

Протест словянських богословів в Інсбруці проти большевицьких переслідувань. На університеті в Інсбруці студіювало і студіює й досі, як про це всім відомо, і то головно на богословськім факультеті богато студентів із всіх словянських народів, які все плекали між собою щире словянське братерство. Там вони себе пізнавали, а головно познакомлювалися з релігійними і культурними відносинами поодиноких народів. Інсбруцьке „Canisianum" було все огнищем катол. словянського уніонізму. Там студіювали найвизначніші представники словянських народів, що нині працюють для здійснення унioністичної думки, головнож Українці і Югословяни. І досі живе в інсбруцькому університеті дух словянського братерства, а про це свідчить протест, що його студенти вислали на руки большевицького посла у Відні, ось якого змісту: Ми підписані, словянські студенти на університеті в Інсбруці, а то: Болгари, Чехи, Лужицькі Серби, Поляки, Словаки, Словінці й Українці одноголосно протестуємо проти кривавих переслідувань релігії в СРСР і підносимо свій спротив проти тиранського деспотизму, з яким совітська влада у XX ст., століттю поступу і свободи, важиться топтати найсвятіші права наших братів, Великоросів і Українців. В Інсбруці 24. березня 1930. — Підписи всіх студентів—Словян інсбруцького університету.

Протирелігійний шал на Україні далі змагається. На приказ харківського уряду зачинено на Україні в останніх часах дальших 66 храмів. Зачиняють їх головно у тих селах, де населення противиться колєктивізації. Большевики винуватять священиків, начеб то вони агітували між селянством проти колєктивізації. Головно пімстилися вони люто на Миколаївській окрузі (в бувшій Херсонській губернії), де селяни всіми силами бороняться проти насильної колєктивізації. Там зачинено усі церкви, які ще досі були остали. В селі Софіївці вірні довго боронили своєї церковці, аж з Миколаїва прийшов відділ ДПУ, який не тільки зовсім спустошив церкву, але повідбирав в людий всі ікони та инші предмети релігійного культу, які опісля спалив перед церквою. Цікаво побачити, як то протирелігійний шал большевиків на Україні ріс з року на рік. В 1924. році було зачинених 4 церкви, в 1925 — 25, в 1926 — 41, в 1927 — 58, в 1928 — 97, в 1929 (до 1.X) аж 135 храмів Божих. Але

те все є ніщо в порівнанню із тим, що там тепер діється, де за останні три місяці було зачинено 202 церкви. з числа 562 забраних церков на Україні перемінено їх на „сельбуди" 120, 50 на школи, 150 на клюби комсомолців, 76 зовсім збурено, а решта обернено на ріжні магазини, протирелігійні музеї тощо.

„Храм обнови". Російська еміграція в Болгарії задумує збудувати в Білій Церкві, де є велике скупчення еміграції, церкву, що має називатися „Храм обнови" під візванням св. Євангелиста Івана. Буде се відповідь віруючої еміграції на нищення церков большевиками. Біла Церква лежить близько румунської границі і є осередком російської еміграції в середній Европі. Місце на церкву дарувала управа міста. Храм буде збудований в новгородському стилю. — В останніх часах проєктується будова нових російських церков на еміграції. І так завязався комітет для збудування церкви в Брюссель в Бельгії. В Тієн-Тсін в Китаю посвятив недавно православний архіеп. Іннокентій нову церкву. При посвяченню було богато Росіян і Китайців. Побіч церкви є православний цвинтар, парохіяльна школа і велика саля. Рівнож є проєкт збудувати в Шангаю нову церкву на місце дотеперішньої, провізоричної.

Паломництво до Люрд (Lourdes). Марійське Товариство Української Молоді задумує в липні цього року влаштувати під проводом Преосвященного Івана, львівського еписк.-поміч. перше українське паломництво до чудотворного місця у південній Франції, славного на весь світ своїми чудами місточка Люрд. Ціллю паломництва є в першу чергу віддання чести Непорочно Зачатій Богоматері, що вибрала собі це скромне місточко на уділювання многих чудесних ласк, яких і ми хочемо доступити. Крім цього паломництво має на ціли дати нагоду многим Українцям звидіти культурний захід, відомий нам в більшій своїй часті хиба з книжок і часописей.

Паломництво виїжджає зі Львова дня 2-го липня ц. р. о год. 11 перед полуднем в напрямі на Берлін. Приїжджаючи туди дня 3/VII о год. 7,05, остане в Берліні через два дні. Дня 4/VII о год. 21,20 виїжджає паломництво в напрямі Кольонії (Köln), де прибуде 5/VII о год. 6.20 і тут задержується до год. 19,43, в котрій то годині виїжджає до Парижа, куди приїжджає 6/VII о год. 6,43. В Парижі остає паломництво через три дні, значить 6, 7 і 8 дня липня. Дня 9/VII о год. 8,08 виїжджає паломництво до Люрд. Приїзд год. 23,41. В Люрд остає паломництво до 11/VII год. 13,49, коли то видїжджає до Женеви (Швайцарія). Приїзд до Женеви 12/VII о год. 12,35. Відїзд з Женеви до Ціріху того самого дня год. 18,40. До Ціріху приїжджає паломництво 13/VII

о год. 9. Відїзд з Ціріху того самого дня о год. 16,11. Приїзд до Відня 14/VII о год. 9.45.

У Відні остаємо до 15/VII год. 23,10, а звідсіль до Львова, по тригодиннім задержанню в Кракові, о год. 18,30 дня 16. VII ц. р.

Кошти подорожі учасника паломництва, оскільки число учасників складалосьби з 300 осіб, виносять 960 зл. В тому випадку паломництво отримує осібний поїзд. Найменше число учасників може бути 50. Тоді кошта подорожі поодиноко 1000 зл.

Кошта подорожі обіймають крім пашпорту (знижкового): Їзда поспішними поїздами III кляси, харч в реставраційних вагонах і готелях, мешкання, прогульки автобусами, трамваями й кораблем по Дунаю, оплата за пакунки, провідників і проч. Поворотна дорога з Люрд до Львова на бажання паломників може вести також через Марсилію, Медіолян і Венецію, в тому випадку кошта подорожі є менші яких 30—40 зл.

Зголошення приймається до 1. травня 1930. р. по адресі: Марійське Товариство Молоді. Львів, Skrytka pocztowa 108, а повну квоту 1000 зол. переслати найдальше до 1 червня до Земельного Банку у Львові на рахунок паломництва до Люрд.

У Львові, дня 14. лютня 1930. р. о. Др. Й Маркевич ЧСВВ през. Мар. Тов. Мол., Др. Гр. Лужницький секретар паломництва.

Всім нашим Співробітникам, Передплатникам, Читачам і Прихильникам пересилаємо з нагоди Свят Христового Воскресення сердечні побажання

ВЕСЕЛИХ СВЯТ — ХРИСТОС ВОСКРЕС!

РЕДАКЦІЯ

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні Щасного Беднарського в аренді „Кооперативи Графічного Промислу" у Львові. Ринок 9. — — — — — — — — — Телєфон 76-14

Найліпші дзвони і всі церковні предмети

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, І п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ і ПОПЕРТЯ.

Інститут ім. Св. Йосафата у Львові

Св. Церкві все лежало на серці виховання молоді. З одної сторони попирала вона замилування до правдивої науки, засновувала та оточувала своєю опікою школи та перші університети, так з другої сторони старалася вона плекати в молодих серцях дійсно християнські чесноти. Розуміється само собою, що в першій мірі займалася св. Церква тими молоденькими хлопцями, які прикметами свойого серця та ума давали запоруку, що схочуть колись бути священиками. Тому-то все було горячим бажанням Церкви, щоби ті хлопці приготовлялися вже від ранньої молодости до свойого високого духовного звання.

Оцьому бажанню св. Церкви й завдячують своє повстання на Заході т. зв. Малі Семінарії.

Розуміючи велику вагу і значіння оцих семинарій та йдучи за відповідним рішенням нашого Львівського Синоду з 1891. р., відкрив Високопреосвящений Митрополит Андрей гр. Шептицький в нашій АЕпархії в 1919. р. таку Малу Семинарію у Львові під покровом св. Йосафата та віддав провід над нею Впр. і Всв. о. Д-ру Іванови Бучкови — теперішньому львівському Епископови - Помічникови.

Ціллю цеї Малої Семинарії є виховувати добрих побожних і працьовитих хлопців на кандидатів духовного стану.

Питомці.

Питомцями можуть бути тільки гімн. ученики, котр побирають науку в державних гімназіях, а в самому Інституті мають можність вивчитися в догідних умовах французької та англійської мови, а також гри на фортепяні та штуки малярства.

Вони дістають мешкання та цілковите удержання за місячну оплату 72.80 зол.

Постанови відносно приняття:

Подання о приняття треба звертати до Ректорату. До письменної просьби належить залучити: 1) свідоцтво хрещення 2) шкільне свідоцтво 3) запечатану посвідку місцевого душпастиря, або катихита відносно поведення хлопця, його нахилу до духовного стану, як також про релігійне поведення його родичів 4) лікарську посвідку про стан здоровля хлопця.

РЕКТОРАТ ІНСТИТУТУ ІМ. СВ. ЙОСАФАТА
(Малої Семинарії)
ЛЬВІВ, вул. СИКСТУСЬКА ч. 39. а.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXV. **Травень** **Ч. 5.**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в $2^1/_2$ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

о. Др. Г. Костельник
„Царство небесне“ в Євангелію 161 — 166

о. Петро Хомин
Католицька Акція . . . 166 — 171

о. Лев Вань
Нові думки про методу науки релігії 171 — 177

о. Др. М. Горникевич
Маніфестаційний протест проти релігійного терору на Радянщині 178 — 180

о. Р. Рабій
Душпастирська любов . . 180 — 182

о. Петро Хомин:
Унійна конференція в Пінську 183 — 191

Нові книжки

Всячина

Проповіди . . . . . 65 — 80

Л Ь В І В 1930.

Від Адміністрації

До сього 5. числа долучуємо витяг конт ВП. Передплатників. які залягають ще за попередні роки і **ще раз** прохаємо ті залеглости вирівнювати.

Усі довги можна сплачувати ратами, як се зазначено на витягах конт. — Крім сього просимо присилати передплату на сей рік, в чвертьрічних ратах, щоби довги не росли, а маліли.

Адміністрація

Церкви купують СВІТЛО

лише

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

ЛЬВІВ, вул, Окружна 13 (Бічна Кульпарківська 9)

Численні признання за добірний товар, наші трійці і поставники безконкуренційні. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго. Жадайте цінників.

Оплата pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXV. **Травень** **Ч. 5**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа — Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

о. Др. Г. Костельник

„Царство небесне“ в Євангелію

I

„Царство небесне“ або „царство боже“ се улюблений Христовий вираз. Один з тих виразів, які стрічаємо в євангелію дуже часто. В Матея аж на 47 місцях, в Марка на 16, в Луки на 39, в Йоана тільки на 3 місцях.[1]) Також із сього чисельного відношення видно, як спосіб писання Йоана ріжниться від способу писання синоптиків (трьох попередних євангелистів).

Таке часте повторювання виразу „царство небесне“ має в євангелію повне льогічне й психольогічне обоснование. „Царство небесне“ се квінтесенція Христової науки, квінтесенція євангелія, ціль Христового післанництва, воплочення й відкуплення, заголовок—емблєм Нового Завіту.

Виступ Христа між людьми тим зачинається й тим кінчається. Ангел Гавриїл в хвилі благовіщення каже до Пр. Діви про Христа: „І його царству не буде кінця“ (Лук. 1, 33). Йоан Хреститель, пророкуючи про Христа, проповідав: „Покайтеся, бо приблизилося царство небесне“ (Мат. 3, 2).

---

[1]) Сі обчислення подаю на підставі книжки: Sacrorum bibliorum Vulgatae editionis Concordantiae Hugonis cardinalis O. P. Viennae MDCCCXXV.

Тими самими словами й сам Христос зачинає своє навчання: „Від тоді почав Ісус проповідати й говорити: Покайтеся, бо наблизилося царство небесне“ (Мат. 4, 17). Тай апостолам казав Христос так проповідати: „А ідучи, проповідуйте й кажіть, що приблизилося царство небесне“ (Мат. 10, 7).

Прощаючися з апостолами по своїм воскресенню, Христос сказав до них: „Дана мені всяка власть на небі й на землі. Ідіть отже, навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх заховувати все, що я заповідав вам. І ось я з вами по всі дні до кінця віків“ (Мат. 28, 19-20). Тут нема виразу „царство небесне“, зате виступає тут те царство вже як д і л о, як а к т у а л ь н і с т ь.

Діянія кажуть, що Христос по воскресенню через сорок днів показувався апостолам і говорив їм „про царство боже“ (Дія 1, 3). Апостоли питали Христа: „Господи, чи під сей час привернеш царство Ізраїлеви?“ Христос відповів їм: „Не ваше діло знати часи і хвилі, котрі Отець положив у своїй власти. Але приймете силу, коли зійде на вас Дух Святий“ (Дія. 1, 6 – 8).

Як видно з сеї стилізації, апостоли ще не розуміли як слід значіння Христового виразу „царство боже“, вони уявляли собі його як царство ізраїльського народу, а Христос дає їм зрозуміти, що щойно Святий Дух, якого приймуть, вияснить їм правдиве значіння „царства божого“.

В євангелію Матея найчастійше приходить вираз „ц а р с т в о н е б е с н е“; вираз „ц а р с т в о б о ж е“ приходить тут тільки 4 рази. Зате в инших євангелистів завсіди — без виїмку — приходить вираз „царство боже“. Так само в „Діяніях“ та в усіх инших книжках Нового Завіта. Ап. Павло на деяких місцях говорить: „царство Христове“ (Єф. 5, 5); „царство Сина своєї любови“ (Кол. 1, 13); „царство Його“ зн. Христове (2 Тим. 4, 1). Можна догадуватися, що власне Матей вірно віддав пропорцію, в якій сам Христос уживав ті два синонімні вирази. Христос говорив до жидів, а Матей написав своє євангеліє для жидів. Вираз „царство небесне“ яснійше означував жидам Христове післанництво, як вираз „царство боже“.

Жиди мали віру, що Бог є їх царем, а вони його царством (теократія). Отже якщоб Христос постійно був до них говорив „царство боже“, то жиди могли би були думати собі, що Христос не приносить нічого нового, тільки хоче зреставрувати давну політичну незалежність і славу ізраїльського народу. Спершу навіть апостоли так розуміли Христове післанництво. Зате для поган вираз „царство боже“ був більше повчаючим.

Погани, котрі слухали євангельської науки з уст апостолів, могли були уявляти собі „царство небесне“ як якесь

Львівська державна наукова бібліотека
№ 5060

царство на небі, котре на землі не має свойого кореляту. А се було би зовсім хибне.

Такі язикові дрібниці, як уживання сього чи того синонімного виразу, а як переконуючо вони свідчать про автентичність євангелій.

Иноді називає Христос царство небесне „царством Отця", при чому Отця називає то своїм, то Отцем праведників, то всіх людий: „в царстві мойого Отця" (Мат. 26, 20), „праведники засияють як сонце в царстві свойого Отця" (Мат. 13, 43); „нехай прийде царство Твоє" (6, 10).

Знов иноді називає Христос царство небесне „своїм царством": „Моє царство не із сього світа" (Иоа. 18, 36); „поки не побачуть Сина Чоловічого, як іде в своїм царстві" (Мат. 16, 28).

Так висловлювалися й люди, котрі зверталися до Христа з просьбами. Мати синів Зеведеєвих: „Скажи, щоби сі оба мої сини сиділи в твоїм царстві" (Мат. 20, 21); розбійник на хресті: „Пригадай собі мене, Господи, коли прийдеш у своє царство" (Лук. 23, 42).

А також стрічаємо вираз „царство" в значінню небесного царства: „євангеліє царства" (Мат. 4, 23 і 24, 14); „сини царства" (Мат. 8, 12), „слово царства" (Мат. 13, 19), „дати вам царство" (Лук. 12, 32).

В деяких перекладах (у нас в перекладі о. Дра Й. Левицького) замісць „слово царства" стоїть „слово про царство". Алеж сі вирази льогічно так не накриваються взаїмно, як н. пр. „Христове слово", а „слово про Христа".

Вираз „царство небесне" є виключною питоменністю Нового Завіта. В Старому Завіті він ні один раз не приходить. Звертають увагу на те, що власно в Христових часах у жидівському народі був звичай замісць божого імени „Ягве" говорити „небо" [1]). Приміри на се находимо також у євангелію. Так у Мат. 5, 34: „А я кажу вам, щоби ви зовсім не клялися, ані небом, бо воно престол божий".

Марк. 11, 30: „Хрещення Йоанове з неба було, чи від людий?" (також Мат. 21, 25; Лук. 20, 4). Лук. 15, 18: „Отче, я згрішив на небо і перед тобою".

Йоа. 3, 27: „Не може чоловік нічого взяти, коли не буде йому дано з неба".

Отже, заключують, в наслідок цього звичаю Христос говорив „царство небесне", замісць „царство боже". Одначе такий погляд не вичерпує справи.

Вираз Λόγος (Слово) також найшовся в євангелію Йоана (1, 1) в наслідок приноровлення євангелиста до

---

[1]) Гл. Hermanus Dieckmann S. J.: De Ecclesia. Tom I. Friburgi Br. MCMXXV. Стр. 17.

звичаю ґностиків, котрі — слідкуючи за Плятоном і Фільоном жидом — залюбки розправляли про Λόγος. Алеж євангелист мав притім свою ціль, хотів тим виразом щось спеціяльного сказати. Анальогічно треба приняти, що також Христос, утворюючи вираз „царство небесне", хотів тим виразом щось спеціяльного сказати, що ми вже зясували.

Вираз „царство боже" знають також книги Старого Завіта.[1]) Так н. пр. 1. Парал. 28, 5: „вибрав (Господь) Соломона, сина мойого, щоб сидів на престолі царства Господнього на Ізраїлем". Пс. 21, 29: „Господнє є царство, він панує над народами". Пс. 144, 11-13: „Славу твойого царства нехай оповідають... і красу царства його. Твоє царство є царством усіх віків". В Авдії (21): „і так буде царство самого Господа".

Виразно про Христове царство в Даниїла 7, 14: „царство його, котре не буде повалене". Прем. Сол. 10, 10: „і показав йому (Яковови) царство боже".

Як видно з наведених місць, вираз „царство боже" мав у Старому Завіті зовсім инакше значіння, як у Новому Завіті. Небесне, вічне призначення чоловіка в Старому Завіті оставало тільки на периферії релігійних стремлінь, а в Новому Завіті воно становить сам осередок релігійних стремлінь. Ся основна ріжниця відбивається й на значіннях виразу „царство боже" в Старому та в Новому Завітах.

II

В поняттю „царства божого" в Старому Завіті домінує ознака божої власти, сили. Бог панує над усіми народами й царями, відбирає власть одному цареви, й дає її иншому: „над людським царством царює найвисший Бог, і настановляє над ним, кого хоче" (Дан. 5, 21).

Однак боже панованнѧ над Ізраїлем се „боже царство" per eminentiam, бо Ізраїль се вибраний Богом нарід. Отсе царство вже реальне.

Друге щойно має настати — Христове царство. Се буде царство мира, справедливости і потіхи для Ізраїля (Іса. 52, 9), та всетаки буде се земське царство.

Виїмок становить тільки місце Прем. Сол. 10, 10, бо воно виразно відноситься до небесного царства; алеж воно згадує тільки історичну епізоду, а не становить загального релігійного закону.

---

[1]) Julius Boehmer (Der alttestament. Unterbau des Reiches Gottes, Leipzig 1902) начисляє около 3000 місць тільки в протиканонічних книгах Ст. Завіта, де приходить „царство" (жид. mélech), віднесене до царів людий, 53 місця до Бога, 13 місць до поганських божків.

Змінити отсе старозавітне поняття про „царство боже" на новозавітне не можна було красше й коротше, як се вже Йоан Хреститель зробив, натхнений Св. Духом: замісць „царство боже"—„царство небесне". Бог є всюди, отже „царство боже" може бути легко людьми поняте як „боже царство на землі". Але небо не є всюди; небо се антитеза до землі, отже „небесне царство" може бути або тільки на небі, або головно на небі, а почасти й на землі. „Царство небесне" в євангелію приходить в обох сих значіннях.

Також у новозавітному розумінню „царства божого" находиться момент божої власти. Саме в тій ціли Христос задержав слово „царство", а не взяв якогось нового, иншого виразу, як н. пр. „життя" („життя небесне"), „небо". Слово „небо" уживає Христос, коли хоче небо представити як антитезу до землі: „Отець, котрий є на небі" (часта фраза); „ангели божі на небі" (Мат. 22, 30); „ніхто не ввійшов на небо, тільки той, що зійшов з неба, Син Чоловічий" (Йоа. 3, 13).

Вираз „царство небесне" сумарично каже, що Бог є володарем, а ми його підданими. В Стар. Завіті пророки плекали в ізраїльському народі власне отсю свідомість. Тому старозавітна релігія се „закон". А новозавітна релігія, як свідчить Йоан євангелист, се „благодать і істина" (Йоа. 1, 17). Що Бог є нашим абсолютним володарем, а ми його підданими, се в Нов. Завіті виступає як самозрозуміле („істина"). А що є самозрозумілим, сього не треба акцентувати. Зате головний акцент спочиває на тому, що „царство небесне" є нашим властивим призначенням, вічним скарбом, який маємо здобути. Не якесь земське „боже царство", але дійсно небесне, котре „не із сього світа" (Йоа. 18, 36).

В Старому Завіті очікували, що сам Христос принесе всі благодати на землю, коли прийде його царство. Христос, не люди. Се згідне з загальною людською психікою, коли заздалегідь очікуємо якогось великого добра. Тоді всі наші надії покладаємо власне на те добро, а не на себе, на наші (дальші) старання й змагання. Але коли те добро стане вже дійсністю, тоді настає нова фаза: на перше місце вибивається журба: що і як нам робити, щоби те добро не тільки зберегти, але й помножити.

Також у Новому Завіті, анальогічно до Старого, можемо розріжнити дві фази „божого — Христового — царства". Одно царство вже є, воно є доконаним ділом. Ось Христос прийшов на землю, голосить євангеліє, виганяє бісів („прийшло на вас царство боже", Мат. 12, 28), довершив діло відкуплення. Христові благодати вевисказано великі, й самі з себе помножуються, як те насіння, що

сходить й росте, хоч чоловік, котрий його засіяв, про те й не знає (Марк. 4, 26-27); „кождому, хто має, дасться й надто матиме“ (Мат. 25, 29); „без мене не можете нічого робити“ (Йоа. 15, 5).

Друге „небесне — Христове — царство“ для нас, кождого зокрема, щойно має статися дійсністю, й Христос каже нам молитися: „нехай прийде царство твоє“ (Мат. 6, 10). Тут потрібне наше особисте зусильне старання, й тому Христос сей момент сильно акцентує: „Шукайте передовсім царства божого і правди його“ (Мат. 6, 33); „царство небесне терпить насилу, й насильники здобувають його“ (Мат. 11, 12).

І ще одна фаза майбутнього Христового царства виступає в Новому Завіті: коли Христос, на Страшному Суді, прийде на землю в повній своїй славі.

Ось такий загальний нарис „божого царства“ в Новому Завіті в порівнанню з „божим царством“ у Старому Завіті.

(Продовження буде)

о. Петро Хомин

КАТОЛИЦЬКА АКЦІЯ

(її суть і завдання)

(Продовження)

На основі наведених висказів чи дефініцій, які відносно Католицької Акції вийшли безпосередно від Ап. Престола, можемо собі виробити докладне поняття про те, що таке Кат. Акція, яка її суть, її ціли і завдання, які її організаційні можливости.

Ті енцикліки, листи і вискази св. Отця виразно про се голосять, що Ап. Престол бажає шляхом того нового руху, якому на ім'я Католицька Акція, відновити славну традицію перших віків християнства, коли то Апостоли були окружені гуртом ревних помічників світських і разом з ними ширили царство Боже на землі, і тому майже офіціяльно покликує вірних до діяльного апостольства в Церкві, виходячи з того слушного заложення, що ширення і поглиблювання віри є справою не тільки духовенства, але в рівній мірі і вірних і що вірні не сміють уважати її чужою для себе та не брати в ній ніякої участи. Св. Отець попросту не уявляє собі того християнського відродження, яке має принести Католицька Акція, без тісної співпраці духовенства

і вірних, бо вірні — се „рамя, додане Богом і Церквою, розумови і серцю священика". [1])

Найкрасша і найвлучніша дефініція Католицької Акції се та, що її св. Отець подав п-ні Steenbergh-Engeringh, яку ми помістили в попередному числі. Вона містить в собі усі засадничі точки точного очеркнення.

Розберім поодинокі точки тої дефініції.

Підметом цілого руху, себто ті, що будуть його виконувати, се міряни, вірні — під проводом церковної єрархії.

Поле праці — родина і суспільність. Католицька Акція має уздоровити християнські родини, має причинитися до запанування християнської думки в прилюднім життю, до ублагороднення душі народу шляхом висшої культури, опертої на засадах Христового Євангелія. До її завдань належить боротьба за католицьку школу, харитативна діяльність, вщіплювання в цілу суспільність без огляду на ріжницю станів здорових соціяльних засад з метою втихомирювати суспільні пристрасти і злагіднювати гостроту суспільних взаїмовідносин. Вона має ширити серед суспільности Христове царство.

Найвисша ціль — привернення християнського життя.

Середники до осягнення цілі — се оборона релігійних і моральних засад з одного, а плекання хосенної суспільної акції, опертої на Христових засадах, з другого боку.

Відношення до церковної єрархії теж ясно означене. Немає Католицької Акції, незалежної від церковної влади, або веденої поза нею. Навпаки засадничою прикметою організації Католицької Акції є якраз те, що провід над нею спочиває в руках єрархії, себто епископа Тому усі католицькі організації, що ведуть чи хочуть вести діяльність в дусі Католицької Акції, аж тоді стають її складовою частиною, коли підчиняться начальному проводови церковної власти, організаційно й офіціяльно.

Додатково обнимає дефініція ще незалежність від всякого політичного руху, навіть колиб політичні партії складалися з самих християн. католиків і мали виразний католицький характер. [2])

В дефініції сій виступає сильно засаднича ріжниця між акцією релігійною а акцією католицькою. Релігійна акція, се діяльність церковна, що має на меті славу Божу і власне освячення. Користується вона всіми середниками освячення, що їх має Церква і є вповні залежна від Церкви і священиків, які нею кермують

[1]) Порівн. Ks. Cz. Kaczmarek: Podstawy i organizacja Akcji Katolickiej. Warszawa 1930.

[2]) Порівн. Ks. St. Adamski — op. cit.

і завідують. Католицька акція сягає глибше. Власне освячення се тільки перший етап у її діяльности, бо вона обнимає життя не лиш одиниці, але й родини і суспільности, щоби звідти виперти погубні засади, а увести Христові, тому виступає вона на зверх, прилюдно. Релігійна акція — се внутрішнє життя Церкви, а Католицька Акція се життя Церкви зовнішнє, душпастирювання, апостолювання. організовання.[1])

Та найважнішу ріжницю між акцією релігійною а католицькою становить роля світських вірних, мірян.

Міряни одержали завдяки тій дефініції виразний приказ — співпрацювати в апостольській місії Церкви. Апост. Престол дає мірянам почесне місце в Церкві, бажаючи, щоби вони брали як найдіяльнішу участь в організованій апостольській праці. І так як в релігійній акції вірні є тільки предметом старань і дбайливости духовенства і остають під абсолютною кермою і властю священиків, так тут, в Католицькій Акції провідниками і керманичами мають бути самі вірні. Належно підготовані до виконування своїх завдань знанням, вірою і внутрішнім життям, мають самі вести справу, нести на зверх усю відповідальність, вдержувати єдність і карність у рядах тієї другої армії Христової Церкви.

Покликання мірян до помочі в апостольстві Церкви, се — як уже попередно сказано — не є ніяка новість у Церкві, се радше поворот до тієї ролі, яку колись Церква у першій добі свойого істнування призначила була вірним, бути помічними в місійній праці апостолів і учеників Христових. І правильно поступає Церква, коли в нинішніх часах, часах розросту і поширення новітнього поганства, кличе до праці над поновним схристіянізуванням світа мірян, дає їм спеціяльну місію і робить їх наче своїми сотрудниками. Участь мірян в апостольстві Церкви се найбільш характеристична черта Католицької Акції, її конечність у нинішніх часах спричинила — так би сказати — народження тієї акції. Без помочі світських апостолів годі в нинішніх часах здобути світ назад для Христа. Бо, як се сказав мюнхенський кардинал Фавльгабер в одній своїй проповіди в 1928. році, епископи і священики навчають в церкві, а на вулицях, по домах, фабриках чи підприємствах роблять те саме вороги Церкви. Щоби люди не тратили віри і не падали в поганство, мусять і священики і міряни стати апостолами на зразок апостольських часів. Кромі того, хоч священик навчає в церкві, та скількиж є людий, що дуже рідко або ніколи до церкви не показуються і його науки не чують? Тому треба до них піти і голосити їм правду

[1]) Ks. St. Adamski, op. cit.

Божу поза церквою, в їх домах, на приватних і прилюдних зібраннях. Такої праці не зробить само духовенство, хочби тільки тому, що чисельно заслабе, а також і тому, що не кожде місце є для священика доступне. Звичайні середники церковного апостольства для навертання суспільности в нинішніх часах не вистарчають. Нинішній священик не всилі дістатися всюди там, де уми і душі, йому повірені, находяться під впливом ворожих сил.

„Усім нам відомо, — пише проф. Muth — що душпастирство переживає нині критичну, переломову фазу. Та кріза душпастирства з дня на день росте, і є темою par excellence усіх розмов, зїздів, конференцій, конгрегацій, курсів і душпастирських зїздів не тільки серед духовенства, що працює по містах і містечках, але також на селі. А всі душпастирі признають, що тієї кризи вони самі не опанують, хиба тільки при видатній помочі світських католиків".[1])

На поміч йому мусить прийти належно підготований світський апостол і хоч він не буде мати характеру священика, то мимо того в великій мірі причиниться своєю працею до поширення царства Божого на землі.

Бо коли робітничий світ має бути здобутий для Христа і Його засад, то сього не зробить ніхто инший, тільки самі робітники-апостоли. Преса, література і мистецтво можуть стати носіями християнської думки і Христових ідеалів тільки через журналістів, письменників і мистців — хоробрих і свідомих лицарів Христових.[2]) Це дві найважніші ділянки сучасного життя, на котрих ворог веде свою підступну, часто замасковану, а в найновіших часах отверту і нахабну роботу.

І мусимо ствердити, що ворог Христової Церкви має головно на тихділянках найбільше успіхів. Возмім хочби тільки відносини серед нашої суспільности під сю пору. Наше міське робітництво у своїй подавляючій більшости у ворожому Христови таборі, у своїй суспільній чи політичній діяльности поза межами впливів Церкви; селянство ніби релігійне, але хитке, готове при першій ліпшій нагоді зрадити свої християнські переконання і обернутися проти Церкви і духовенства, для якого воно й так заєдно ворожо настроєне, не маючи до того найменших підстав; інтелігенція, та провідна верства народу, релігійно індиферентна, ліберальна, практикуючих християн між нею дуже а дуже мало; преса уся майже у ворожому таборі — явно чи тільки скрито — пресових органів (за виїмкою чисто релігійних і церковних), що мають відвагу постояти в обороні Христових засад і прав

[1]) Prof. K. Muth — Epiphania (польський переклад X. J. Korzonkiewicz-a), Краків 1929.

[2]) Ks. Cz. Kaczmarek — op. cit.

Церкви так, якби не було; одним словом ціле наше суспільне життя тоне у морю, ворожім Христовому духови, а якщо в найліпшому випадкови і є ще яке русло серед нашого націон.-суспільного життя, що туди не пливе, то ворожий табор пильно дбає, щоби при помочі своїх висланників, вивінуваних у всі середники успішної агітації, спрямувати і його у те море. А які благодати несе антихристіянський табор нашому народови, про се свідчить найкрасше те, що діється під сучасну пору на наших землях у Радянському Союзі.

А такі відносини, як у нас, панують у цілому майже світі. Величава духова структура людства, тратючи свою найблагороднішу і найсильнішу основу — Христову науку, заломлюється, а в слід за тим людство мусить котитися в низ.

І тому Керманич Христової Церкви, бачучи сю небезпеку, кинув могучий клич у світ: назад до Христа, усі на фронт до боротьби за Христові ідеали, усі, навіть міряни, котрі досі стояли осторонь! Бо тільки тісна співпраця духовенства і вірних у перших християнських віках довела до того великого тріюмфу Церкви — до завойовання поганського світа для Христової віри. Те саме мусить статися і тепер і саме для того кличе Ап. Престол усіх вірних до ревної співпраці в апостольстві Церкви. Кождий вірний може стати таким апостолом, кождий може мати якийсь вплив на других, кождий одержав покликання до апостольства. Ріжниці тут нема ніякої. Є тільки ріжниці у вдачах і даруваннях, природних і надприродних. Хай жеж один дає добрий приклад, другий гріш, а ще инший молитву. Люди, більше розвинені духово, повинні давати більше під зглядом духовим, маєтні хай дають матеріяльні жертви на розбудову Божої справи. В такий спосіб Католицька Акція стане збірним чином правдивих апостолів світських і доведе до сього, що світ начне жити життям, опертим на Христових засадах, а св. Євангеліє стане провідником наших душ, кодексом народів, правом і підставою цивілізації [1]).

Якаж роля духовенства у внутрішнішній праці Катол. Акції? Наша роля подібна тут до ролі вчителя чи інструктора в армії. Інструктори в армії не на те є, щоби командували військом, а на те, щоби старшин і жовнярів учили, як стати найліпшим вояком, якими способам послугуватись в бою, щоби побідити. В Катол. Акції ми вправді не маємо бути вождами, але стаємо її душею. Маємо вироблювати уми, підготовляти діячів тієї акції, розпалювати їх серця та наповняти їх духом Божим — одним словом вводити їх до праці в Катол. Акції. Бо тоді, коли в душі християнина глу-

[1]) Порівн. Ks. Cz. Kaczmarek, op. cit. ст. 17-18.

бокої віри і горячої любови Божої запалає святий вогонь, коли його пройме рішуче переконання, що тільки Христова дорога може спасти його і цілий світ, він піде вперід, щоби той світ для Христа здобути.[1])

Ми маємо дальше стати для поодиноких товариств чи діячів Катол. Акції знавцями і дорадниками в теольогічній ділянці, захоронюючи світських апостолів, що не мають ніякої спеціяльної богословської освіти, перед блудними і підступними науками і твердженнями, незгідними з Христовим духом.

Вкінці ми маємо брати участь в Катол. Акції як делєгати духовної власти до поодиноких організацій і парохіяльних кружків.

Отсе булоби ширше обяснення дефініції Католицької Акції, поданої найвисшою церковною властю, зясування її сути і докладніше обговорення ролі найважнішого чинника у тій акції — себто ролі мірян. (Далі буде)

о. Лев Ваньо

Нові думки про методу науки релігії[2])

Вступ

Релігія є чеснотою й наукою: як чеснота, означає вона нашу звязь із Богом, — і тоді звемо її вірою, — а як наука, подає нам правди, які нашу звязь із Богом управильнюють.

Способи навчання й способи вповання чеснот є відмінні; науку подаємо способом розумовим, а чесноту защіплюємо практично й ділово. Предметом релігії, як чесноти, є ціла душа — себто розум і воля чоловіка, а також його змисли, — а як наука, релігія торкається самого лиш розуму.

Правдиву суть релігії, як віри, зрозуміємо щойно тоді, коли глянемо в своє нутро; бож там — в умі й чуствї — є її властиве джерело. Тому не можна ограничати науки науки релігії до самих лиш слів, ні вважати її чимсь абстрактним, відірваним від світа й душі, — як це є при світських науках, які говорять про загальні річи, — а треба завжди тямити, що релігія це щось живе, конкретне й особисте, через те, що займається такими реальними й живими єствами, як Бог, душа, Христос; і приводить до безпосередньої їх звязи, себто до сполучення душі з Богом. Це

[1]) Ks. St. Adamski, op. cit.

[2]) Після Ks. Dr. Jan Ciemniewski: O nowożytną metodę nauczania religji.

не дасться прямо словами, абстрактно висказати, атже це такий стан душі, який — щоб його зрозуміти й висказати — треба самому пережити й відчути; в нім беруть участь усі власти душі.

Тому саме лиш розумування при навчанню релігії не вистарчає, бо — щоб дійти до нутра людини і його душу розбудити, треба відкликуватися завжди до серця й до таємних бажань волі.

Безперечно, що при науці релігії розум грає першу ролю, одначе не можна погодитися з думкою тих, які при цій науці нехтують іншими властями душі, у тому переконанню, що самі розумові аргументи зможуть когонебудь переконати.

Це приносить лиш шкоду релігії, бо така наука веде до індиферентизму, а в найліпшім випадку до релігійного формалізму, який є зовсім незгідний зі змістом і духом Євангелії.

Правда, — розумовими аргументами легко доказати істнування Бога й душі; та це можливе лиш у метафізиці і в фундаментальній богословії, себто теоретично; але коли ходить про віру, про практичну вартість правд віри, то дістають вони щойно тоді певність, коли з ними злучені експериментальні, себто психольогічні докази — і тоді оба роди доказів ведуть до релігійного переконання. Колиб самі розумові докази вистарчали до збудження релігійного переконання, то не малиб ми атеїстів, через те, що кождого можна булоб переконати про істнування Бога. А так воно не є. Чимало людий живе так, начеби Бога не було, узнають Його лиш теоретично. Хто не хоче признати Господа Бога, цей відкине всякі, хочби найкрасше виложені аргументи про Його істнування.

Колиж релігія хоче привести чоловіка до чесного, з Богом злученого життя, то мусить заволодіти цілою його душею та всіми його силами; сього однак нині наука релігії не робить, через те, що теперішні підручники виходять з іншого заложення і не мають сього на приміті. Вони лиш вчать про Бога, і то досить поверховно. Рішуче замало уваги звертаємо на найважніші і найосновніші річи. Ось пр. два засадничі постуляти віри — Бог і душа — освітлені так слабо, що ніяк не годні на серце ділати. Тому, що віра це звязь душі з Богом, тож при науці релігії ті два поняття повинні нам завжди присвічувати, а з ними слід все інше лучити.

Сього ні катихизм, ні догматика, ні літургіка не роблять, і тому наука релігії не сповняє як слід свого завдання; бо, звертаючи увагу виключно на розум, не порушує серця, а тимсамим не може ділати на волю чоловіка. Якраз тут лежить одно з джерел нинішнього недовірства.

Тому слід завернути з дотеперішньої дороги, та винайти спосіб, якби то в людях віру в Бога й позагробове життя оживити, бо лиш на цій основі зможемо будувати далі надприродне життя, — це є життя в Бозі, з Богом і для Бога, і життя Ісуса Христа і Святого Духа в нас, після слів св. Павла: „Хиба не знаєте, що ви храм Божий, і Дух Божий живе в вас“ (І. кор. 3, 16).

Не моя ціль критикувати тут дотеперішні системи навчання; хочу радше вказати на нові способи, як будити свідомість і поглиблювати релігійні чуства. Буду звертатися більше до серця й волі, як до розуму, бо саме ті власти душі були досі занедбані.

Голоси світських осіб

Наведу тепер кілька голосів світських осіб про дотеперішню методу навчання катихизму.

Один професор університету так говорить: „Релігійн правди й поняття треба подавати дітям в такій формі, щоби вони увійшли в їх серця й емоціональну часть душі, бо лиш тоді перейдуть в діла і стануть двигуном чоловіка. Саме сього бракує в нинішніх катихизмах, що послугуючися в більшій части абстракціями, ділають виключно на інтелєкт, а не на чуства; і тому віра лишається в ділянці ума, а живі особи Вітця, Сина й Духа замінюються в мертві, відірвані абстракції. Така метода не лиш не збуджує в молоді релігійности, а прямо її вбиває“.

Одна настоятелька заведення для учительок діточих садків пише ось як: „Люди хочуть нині віри, і відчувають її потребу, але разить їх і відстрашує форма, в якій їм Христову науку подають. Головна хиба нинішніх катихизмів, це майже цілковитий брак науки про душу, про надприродне життя, і союз із Богом. А люди жадні тепер цього і не вдоволяється лиш негативною стороною віри (щоби не грішити), а бажають позитивної праці над піднесенням духа й моральним поступом.

Колиж релігія хоче позискати дитину для Бога, то повинна дати їй відповідний матеріял для волі й серця. Та в нинішніх підручниках до навчання релігії цього не найдеш. Не диво, що в голові дитини, по скінченню науки релігії, лишаються дві річи: що треба молитися і до церкви ходити, і хоч раз в році сповідатися та причащатися, а ще ліпше, коли хто робить це частіше, бо набирає тоді більше святости“.

„Ціхою нинішніх католиків: страх і боязнь не так перед гріхом, як радше перед карою за нього; а при сповідях жалують найчастіше не тому, що образили Бога і сплямили

свою душу, але, що заслужили на кару і можуть піти до пекла".

„Їхнє відношення до Бога знаменує рівнож боязнь, а не радість і веселість дитини, що з довірям звертається до свого улюбленого Вітця. Бояться також священика, бо він представником караючого Бога на землі і цензором та сторожем моральности".

„З науки релігії тямлять радше всемогучість Богу, ніж найвисшу доброту й милосердя його. В їх умі утворився образ грізного й суворого Судді, а не образ найчутливішого й найліпшого Вітця. Не відчувають як слід, що вони дітьми Божими і наслідниками царства Божого".

„А ще одно. Нинішнє молоде покоління дуже чутке не лиш на саму форму навчання релігії, а також на моральну, духову вартість того, хто її навчає; — і знаменито відчуває обоятність і внутрішню мертвоту, з якою не рідко лучаться шумні фрази, — і це його зражує і відсуває від Церкви. Якщо діти не найдуть глибшого внутрішнього змісту в душі учителя, то знеохочуються дуже скоро до його науки. Нині часи такі, що лиш дуже світлі, ревні й святі священики можуть мати вплив на молодь".

На питання, чи нинішня метода навчання релігії є доцільна, відповіла одна з визначних і ревних учительок ось як: „Тому, що ціллю навчання релігії є життя після правил Євангелії, а чинниками цього життя є віра й любов, то лиш така метода буде добра, що її вислідом буде розбудження тих чинників та напруження до тієї міри, щоби вони виявилися в ділах і в постійнім спинанню на щораз висші щаблі духового життя. Примінивши цю міру до нинішніх вислідів науки релігії, бачимо, що вони зовсім не відповідають такому заложенню, — так, що не лишається ніщо інше, як признати, що прямуємо до ціли хибними дорогами, та що досіль уживані методи були очевидячки злі й невідповідні.

Це одначе не дає нам права твердити, що слабі успіхи треба приписати виключно лихій методі навчання, — але коли йде річ про саму методу, то давно відомо, що лишає вона чимало до бажання, головнож тому, що починає абстракціями, коли ще ум дитини до них неспосібний.

„Про ділання на серце й уяву дитити, — щоби тим чином увійти в його душу — при нинішній системі нема й бесіди.

„Наука моральности, що полягає лиш на приказах, а не на свідомій ціли, добровільній праці дитини над собою, є пустим зерном, яке не приносить ніякого плоду".

На питання, які зміни в науці релігії слід булоб завести, відповідає ця учителька ось так: „Передусім мусимо зірвати зі системою безтямного виковування та навчання абстракціями, — натомість доложити всіх зусиль, щоби віру

звязати з життям так суцільно, як є зміст звязаний з формою, а дух з тілом. Це буде можливе тоді, коли правд і приказів не будемо накидати, а виводитимемо їх з глибини душі: через освідомлення й аналізу розуму, памяти, совісти, любови ближнього, почуття краси й справедливости, обридження всякої мерзоти, прямування до правди і постійного досконалення".

„Відносно до теперішньої методи, думаю, що найбільш пожаданий бувби поворот до тієї чудесної й випробованої методи, що її вживав Ісус Христос. Він вмів так узмисловити й унагляднити кожду правду, що ставала ясною мов сонце, і глибоко та на все входила в душу".

Ще в 1898 р. сказав кн. Юрій Чарториський таке: „В наших школах: народніх і середніх, не викладають релігії так, як цього домагається суспільність і кождий чоловік з глибоким релігійним почуттям. Коротко сказавши, ціла вина в цьому, що форма стоїть висше самого змісту".

„Я глибоко переконаний, що хлопець виходить зі школи менше віруючий, ніж приходить. Вважаю це великою суспільною шкодою".

Засадничa хиба нинішньої методи навчання релігії

Знаємо, що Ісус Христос був незрівнаним мистцем слова. Його науки, яких чарови ніхто неупереджений не міг опертися, полишуться на завжди недосяжним взором. Але не всі здають собі як слід справу, де шукати причини того незвичайного чару й сили Христових слів.

Лежить вона в незвичайній простоті євангельських наук. Завдяки цій простоті й природній формі усе дише там правдою, життям, потягає й підбиває щирістю, — не диво, що ділає рівночасно на розум, серце й волю чоловіка. Воля не може опертися чарови поданої в цей спосіб правди, а йде за нею і співділає в праці розуму й серця, і через те та правда втілюється в життя, стає живою, оживляє душу й підносить її до надприродної висоти.

Таким чином навчання осягає властиву свою ціль, а саме: релігія стає чеснотою і надає напрям життю чоловіка. Ісус Христос в Євангеліях зовсім не фільософує ані не розбирає. Рівнож істнування Бога і безсмертної душі не доказує, а лиш освідомлює людий в цьому, спрямовуючи їх думки й чуства до тих найвисших правд, і велить їм увійти в себе і там, внутрі, досліджувати Божі справи. Тим чином не лиш їх поучує, але й уморальнює.

Ось в чім лежить висшість Євангелії від всякої іншої форми релігії. Ділає вона на цілу душу чоловіка, а не на

одну лиш її сторону, — як це видно при інших формах навчання.

Ні в катихизмі, ні в богословії цеї чудової звязи ума, серця й волі не найдете, бо в них на першому пляні поучення, з виключенням серця й волі. Поглиблюється вправді тоді знання про Бога, але занедбаний є розвій серця й волі, який повинен іти в парі з розвоєм ума.

Богословія й догматика, на яких взорований катихизм, доказують істнування Бога й душі, але їх не освідомлюють як слід, бо вживають абстракційних понять і дефініцій, і тому не ділають на волю й серце чоловіка та не находять в життю безпосереднього примінення.

Любити можна тільки конкретну річ, а катихизм і догматика замінюють найбільш реальні єства, як Бог і душа, в відірвані поняття та ідеї, щоб тим чином найкрасше їх унагляднити нашому розумови.

Малий катихизм для дітий, виданий галицьким Епископатом, говорить про Бога так: Бог це найсовершеніше єство, сам від себе.

Ось на означення найбільш реального і конкретного єства уживається тут самого льогічного поняття, яке ні до серця, ні до уяви дитини не промовляє, а навіть для дитячого ума воно незрозуміле, бо не каже, чим є цей Бог для нього.

Ісус Христос, що так часто про Бога говорив, ніколи не вживав на Його означення слова „єство", а це тому, що це поняття абстракційне, добре для фільософів і богословів, але зовсім неприступне умови дитини.

Спаситель зве Бога Духом, а найчастіше Небесним Вітцем, бож це слово найкрасше означує наше відношення до Бога, і це поняттє найдете на кожній майже сторінці Євангелії. Воно дає нам змогу пізнати любов Бога до нас і означує щось конкретне, добре відоме дітям з родинного життя.

Кардинал Маннінг вважає таке означечня Бога найбільшим привілеєм християнства та найбільшим духовим добутком Н. Завіта. Старий Завіт мав на означення Сотворителя лиш слово Ягве, це є Всемогучий, — і Ельогім, це є найвисший Господь. Християнам є Бог не лиш Сотворителем, Господом і найвисшим Суддєю, а також найніжнішим і найчутливішим Вітцем, якого треба передусім любити, а відтак щойно боятися. Та нинішні підручники для науки релігії тієї назви не знають. Після них Бог це лиш найвисше єство, або суворий суддя, як це про Нього й говориться в 6 правдах віри.

Перше означення Бога як єства лишається без глибшого ділання на серце й волю чоловіка, — друге викликує в ньому ляк і трівогу і тим чином нівечить вроджений

гін душі до Бога як найвисшого Добра, Краси й Правди. Поняття найвисшого й суворого Судді є добре, коли доповниться його поняттям добротливого й любячого Вітця, але саме воно пригнітає дитину своєю суворістю і лякає своїм урядовим характером і тому до любови Бога зовсім не приводить.

А катихизм, або наука віри моглиб нам дати таке поняття Бога! Колиж цього не роблять, то не релігія винна, а хибна метода навчання, що веде до обоятности для найсвятішої й найвисшої Особи Господа Бога через те, що дає про Нього цілком невдоволяюче поняття. Щоби цьому запобігти, треба в дитині творити психольогічне поняття Бога; але до цього не вистарчає сама наука, а конечна є внутрішня праця над моральним удосконаленням і виробленням духа. Льогічне поняття Бога можна набути з книжки або від другого — але психольогічне треба самому собі виробити. Це ділом не лиш самого розуму, а також серця й волі; а осягаємо його не розумованням, а внутрішнім діланням, бажанням і моральним зусиллям, яке являється борбою зі самим собою во імя найвисшого ідеалу, що його бажаємо зреалізувати.

Цим внутрішнім діланням є практиковання чеснот. Без цього така наука релігії, яка не дає нам психольогічного поняття Бога, ніколи до цілі, це є до достаточного пізнання Бога, не доведе.

Замісць дотеперішньої пасивної методи, що навчає про Бога відірваними катихизмовими дефініціями, належалоб пізнавати Бога ділово, при чім бралиб участь усі сили дитини. Таким чином малаб дитина не лишень про Бога а також свідомість Його й душі. Тоді ми пізналиб, чим є Бог сам в собі і чим є для кождого з нас; навчилисяб черпати з цього джерела місць і силу до борби зі злом і прямувати до досконалости. Ця свідомість Бога не може прийти із зовні, а мусить виплисти з нас самих. А дістанемо її тоді, коли будемо вірні совісти й виповнятимемо Божі заповіди, що промощують нам шлях до пізнання правди.

(Далі буде)

Маніфестаційний протест

усіх віроісповідань у Відні проти релігійного терору на Радянщині

В ряді всесвітних протестів проти релігійного терору на Радянщині, котрі в останньому часі відбувалися по всіх містах західної Европи, особливше місце занимає маніфестація з 30. березня с. р., улаштована заходом нашого пароха, о. Дра Горникевича у Відні. Ось що про неї пише ліберальна віденська Neue Fr. Presse в перших словах свойого звіту: „Такої маніфестації, як ся, що відбулась вчера в Курсальоні міського саду, не бачив Відень, як довго сягає людська память. Усі віроісповідання згідно протестували устами найвизначніших бесідників проти жорстокого переслідування релігії більшовиками і кликали на поміч весь культурний світ, щоби положити кінець цим нечуваним звірствам. Зібрання було таке масове, що треба було його повторяти".

На наш запит, звернений в цій справі до о. пароха, дістали ми отсей короткий звіт, котрий для інформації читачів радо поміщуємо.[1])

Улаштована Товариством св. Йосафата маніфестація під назвою: „Interkonfessionelle Kundgebung für Glaubens- und Gewissensfreiheit in Sowjetrussland" (чому не Sowjetunion? завв. Ред.), була дійсно одною з найкрасших, про які доводилось мені читати в заграничній пресі. Приготовання до неї зачались ще перед оголошенням звісного письма св. Вітця. З поручення віденського о. Кардинала перевів я це доволі трудне діло на віденськім терені з повним успіхом, при помочі добрих знакомств в тутешніх німецьких кругах ріжних напрямків. Цілий місяць березень відбувалися по ріжних церквах експіяційні богослуження, найбільші в катедрі св. Стефана і церкві ОО. Єзуїтів Am Hof; було також і в нашій церкві при гробі св. Йосафата тридневне богослуження з німецькими проповідями і загальним зібранням членів Тов. св. Йосафата, котре перше у Відні підняло протест і ухвалило резолюції проти релігійних переслідувань на Радянщині. Подібні протести ухвалювали і инші нім. товариства, котрим Тов. св. Йосафата достарчувало цікавих світлин і оригінальних картин з сучасного життя за страшним кордоном.

Величавим закінченням мала бути згадана загальна маніфестація дня 30. березня. Того дня відбулось по всіх церквах віденської епархії богослуження з проповідями, а в церкві св. Карла у Відні торжественна Служба Божа в на-

*) Допис сей був присланий для 4. ч. „Ниви", але тому що він прийшов тоді, як „Нива" вже була зложена, поміщуємо його аж у сім числі. Тема зрештою дуже цікава щей тепер.

шому обряді. Служив я її разом з сотрудником о. Білинкевичем та з о. Др. Артеміевим, кат. російським священиком, б. професором московського університету, в асисті угорських богословів нашого обряду. Відправилося се офіціяльне богослуження Відня в присутности Апостольського Нунція і на нього запрошено усі місцеві власти та заграничні посольства. Явилися представники Митр. Ординаріяту і Капітули, посли: Аргентини, Бельгії, Китаю, Угорщини і Японії. Інші із звісних причин відмовилися. Співав парохіяльний хор під орудою нового нашого дяка-диріґента, проф. П. Маценка. Мимо нечуваної в той день весняної зливи і холоду церква була битком наповнена німецькою, українською і російською публикою.

На той самий день, год. 11-у було скликане прилюдне віче в салях віденського Курсальону в міському саді (Stadtpark-у в I. окрузі). Це найкращі під цю пору, вибагливо уряджені, репрезентативні салі. Зі страхом ішов я на це зібрання. Тому що вступ був вільний, міг прийти кождий, навіть і небажані гості, та замість протесту вчинити авантуру, за котру требаб було солено платити власникови льокалю, як це сталося в Парижі і Празі. Це було велике ризико і причина, ізза якої тутешня Катол. Акція відмовилася улаштовувати такий прилюдний протест у Відні, де дві третини комуністично настроєних соціялістів.

Та все скінчилось гаразд. Обі просторі салі і сусідні кімнати були переповнені, зібралося коло 3 тисячок людей, добірної публики, яка не з самої тільки пустої цікавости прийшла послухати. Як аранжер і голова Тов. св. Йосафата відкрив я оба паралельні зібрання і передав провід представникови католиків в одній, а протестантам в другій салі. Зачались промови: б. міністра освіти, Др. Р. Шміца і Дра З. Ґуґенберґера про віроісповідні закони на Радянщині від 1918. р. до найновішого декрету з 8. квітня 1929. р. Вже само представлення голого факту цього безправства, якого допускаються Совіти над своїм, віруючим в Бога, населенням, викликувало безнастанні голоси обурення у слухачів. Те обурення зросло і перемінилось в грізний крик протесту і відрази, коли слідуючий бесідник, проф. евангел. факультету, Др. Ганс Кох став ілюструвати оригінальними комуністичнимии плякатами і читанням огидної парафрази св. Євангелія, як виглядає в практиці переведення цього закону, нище ня всякої релігії. „Юда Іскаріот, котрому більшовики ставлять безліч памятників, котрого величають як „одинокого раволюціонера в гнилім буржуазнім крузі Апостолів", мусить зникнути з лиця землі, а його місце заняти всемогучий Бог" закінчив грімко бесідник, б. старшина Укр. Гал. Армії, тепер один з найкрасших професорів церковної історії в протестантських кругах. І нагло тихо стало на салі, як

предсідник заповів нового бесідника, представника віруючих Жидів, старенького рабіна Др. І. Таґліхта. Змішалась публика, змішався і бесідник... Ануж крикне хто: „бий Жидів, вони всьому винні“... Жиди тому й не прийшли, бо боялися. Та вже перші слова рабіна викликали на салі нечуване одушевлення, яке росло за кождим новим зворотом незвичайно простої та глибокої змістом промови. Його слова про „вічне світло, символ Бога і вислів туги кождої віруючої людини, що горить в наших святинях і котрого згасити не зможе ніхто з людий“ запали глибоко в серця віруючих слухачів. — А відтак понеслись знова слова протесту з наболілих сердець еміґрантів: українського, сотника Клима Чайки, та російського, гр. М. А. Муссин-Пушкіна, Москвича, представників православних України і Росії. Так колись у давнину було, сотки літ тому назад, як перші вістуни, втікачі перед Монґолами — наші київські та галицькі еміґранти голосили західній Европі страшну небезпеку, що йде навалою зі Сходу. „Тому кличемо до Вас — говорив Київлянин, сот. Чайка: Бережіться, на ваших порогах чувайте! Сатана страшний! Він важить на ваш домашній мир, на вашу свободу, на вашу кров і майно“!

В імени представника поневоленої Грузії відчитав його протест секретар Тов. св. Йосафата. Вкінці від католиків обох обрядів на Радянщині промовляв я, взиваючи присутніх до горячої молитви та співпраці усіх віроісповідань для виповнення завіту Спасителя „щоб усі були одно“. Відчитанням відповідних резолюцій та могутнім співом многотисячної товпи, яка дві повні години вистояла на салі, закінчилася та гарна і незвичайно поважна маніфестація. Співали три останні зворотки благальної молитви з гимну св. Амброзія, в німецькому перекладі. Рідко коли можна пережити таку гарну хвилю в життю. Яке враження викликало це навіть у людий, що далеко стоять від Христа, можна пізнати по відзивах усеї віденської преси, представники якої були на вічу в повному числі. Бракувало тільки українських, та їм сього не треба... ні церкви, ні пропаґанди...

о. Др. М. Горникевич
парох св. Варвари

о. В. Р. Рабій

Душпастирська любов

Одною з найбільших чеснот душпастиря — це любов до його парохіян. Любов — це чеснота, що має обеднувати правдивих учеників Христових, лучити у спільній праці, зеднувати серця і душі людські, та виріжнювати кождого душпастиря у його священичім уряді. Любов душпастиря це та

провідна зоря, що освічує дорогу — ділання душпастиря, це товаришка священодійств, це корм парохіян. Даремна праця, даремний труд, якщо в нас не буде цеї душпастирської любови, бо без неї нічого не вдіємо. Наші парохіяни нас мірять і судять після цеї душпастирської чесноти любови. З любови сотворив Бог світ, з любови післав свого Сина Божого на відкуплення людського роду, з любови установив Христос Церкву, щоби вона вела до ціли і священик є також архитвором безмірної любови Бога. Мусить проте душпастир любити своїх парохіян, бо це лежить в його природі, бо любов вложена йому самим Богом, у серце і в душу.

Колиж бракне в нас любови душ, то буде це для нас сумним свідоцтвом і знаком, що ми зійшли з дороги і вже не пастирі по серцю Христовім. Любов яко чеснота не дається поділити, вона є одна, загальна, велика; однак відносно парохія є вона трояка: — любов до парохіян старших, до молоді і до дітий.

Любов до старших парохіян. Вона має бути діяльна. Душпастир у всіх своїх ділах повинен руководитися любовю. Людська біда, нужда, недоля, терпіння, родинні обставини, матеріяльні справи тощо, повинні найти місце і зрозуміння у серцю душпастиря. Забути прикрости, гнів, невдячність, усім нести поміч в нещастю, матеріяльну і моральну. Те все діло любови душпастиря до своїх парохіян. Головно мусить душпастир звернути своє серце до убогих, хорих, опущених і заблуканих своїх овець. Словом і ділом показати свою любов, відвідати, порадити, дати милостиню, дарунок, других притягнути до себе, відвернути від злої дороги, направити їх життя второпністю і любовю. Ненависть, особиста месть, не можуть мати місця у душпастиря, бо серце священика має горіти любовю божою. А ці гріхи недостойні-неприродні душпастирському серцю. Скільки вони лиха наносять душпастиреви і його церкві. Яке пригоже поле дають вони для комуністичної аґітації у парохії? Які жахливі наслідки ведуть вони за собою! Один акт, виконаний з ненавистю і местю, підриває раз на все повагу і пошану до душпастиря, нищить любов до церкви, а втрата довіря у парохіян руйнує нераз довголітню працю душпастиря в парохії. Сміло можна сказати, що нетактовне і невідповідне поступування (головно в справах матеріяльних), незгода між душпастирем а парохіянами, брак пошани, незрозуміння для парохіян, мають своє жерело у браку любови до своїх парохіян в душпастиря. Той душпастир, що замісць любовю руководиться ненавистю і местю, є в нинішніх часах просто шкідливий і гідний осудження.

Вкінці кождий душпастир має своїх ворогів, незадоволених, що неприхильно, а нераз злобно і ворожо ставляться

до його особи і до церкви. Тих останніх зможе душпастир успокоїти і розоружити тільки своєю душпастирською любовю. Тепле, щире слово, лагідність, відповідно добра рада, прихильне відношення, зеднує душпастиреви найбільших його ворогів, які опісля стають його сердечними приятелями.

Любов до молоді. Молодь — це будучність народа і Церкви, це майбутні християнські родини, слава і гордість наших парохій. Любов душпастиря до них має бути, печалива, вирозуміла, батьківська. Молодь наражена на ворожі впливи, згіршення, гріх, тощо. Якщо душпастир не зверне своєї батьківської любови і печаливости на свою молодь у парохії, то вона як та вітка відпаде від здорового пня, стане обоятною до церкви, впаде у ворожі впливи, і стане нашим ворогом. Молоде покоління треба виховувати бачно, розумно, щоби воно стало колись добрими членами церкви, щоби не потонуло у хвилях безвірства теперішнього безбожницького світа. Як добрий батько, так і душпастир мусить молодь вчити, давати прикази, гуртувати, а нераз і покарати, а все з любовю, все з добрими намірами. Непослушних, впертих, неморальних не карати публично в церкві, бо це ще більше викликує у них реакцію, а батьківською любовю зблизити до себе. Показати їм велич гріха, напімнути, перестерегти, щоби заздалегідь зарадити лихови. Богато молоді вибачити, дарувати, прощати, бо вона нераз несвідомо поповнює зло.

Любов до дітий. Душпастирська праця між дітворою, хоча вона тяжка, але мила і вдячна. Дітвора, то невинні ангелята, незіпсовані, горнуться до душпастиря, в нім бачуть батька, учителя, свого добродія, Любов душпастиря до них має бути сердечна-щира. Ті маленькі непорочні серця і душі треба позискати собі через серце-любов. Відношення душпастиря до дітвори має мати характер родинний. Будьмо зглядом діточок добрими, лагідними, любячими вітцями духовними. Не караймо їх остро, не сварім тяжко, не кричім на діти, щоби їм не затерлася ріжниця між учителем а душпастирем. Учім діточок божих правд, вщипляймо віру у їх серця, плекаймо і бережім їх душі від гріха. Памятаймо, що коли зеднаємо собі дітвору, тоді і серця родичів здобудемо і прихильність та любов своїх парохіян позискаємо собі.

Любім своїх парохіян. Наслідуймо Христа-Спасителя у Його любові до людий. Не будьмо зимними, холодними функціонарями високого божого уряду Любови. Покажім народови ту високу чесноту Любови своїми ділами. Будьмо гідними слугами безмірної любови Божої. Нехай по тій любові світ пізнає, що ми є правдивими душпастирями Христової Церкви.

Уніонна конференція в Пінську

В днях 23. і 24. квітня 1930. р. відбулася в Пінську, столиці Полісся, конференція духовенства в справі унійної праці на бувших унятських областях, що входять нині в склад польської держави. Не був це конґрес у стилю відомих вже у світі Велеградських конґресів, чи тих конференцій, що поміж поодинокими Велеградськими зїздами устроюються по ріжних містах Европи (Любляна, Прага), а на які зїзджаються з усіх усюдів Европи, головнож з словянських земель, найвизначніші представники Церкви і де виголошуються вчені реферати, в яких з усіх боків обмірковуються питання, звязані з ідеєю зединення Церков. Зїзд у Пінську був скромніший від тих великих конґресів, але зате відзначався цим, що не обертався виключно у сфері теоретичних міркувань нераз дуже далеких до здійснення, а стояв *близше практичного життя* і відбувався на території Унії.

Покровителем конференції був латинський епископ в Пінську, Преосв. Ж. Лозінський, ревний й апостольського духа архипастир, відданий ідеї церковного зединення. Плян урядити конференцію піддав йому духовник його Дух. Семинарії, Білорусин о. Др. К. Кулак, який і був її керманичем. Зїзд відбувся в забудованнях латинської Дух. Семинарії, яка міститься в мурах давнього францісканського монастиря *над сплавною Пиною* *), *звідки розлягається типічний поліський* краєвид, вкритий сухим ще очеретом, поміж яким виблискують ліниві води численних рік. Тому, що се була перша, сказатиб, пробна конференція, якої на тих місійних областях і *загалом в Польщі ще не було*, запрошено тільки невелике число, головно тих, що вже активно працюють на полі церк. зединення, а також прихильників тої ідеї. Та не всі запрошені прибули, так що в нарадах брало участь біля 40 священиків. Ся невеличка кількість учасників представляла собою під оглядом національним чи ідеольоґічним велику ріжноманітність. Були там Поляки, Білорусини й Українці, а навіть один Голяндець (Капуцин східн. обряду), були священики світські і монахи: ОО. Єзуїти обох обрядів, ОО. Василіяни з Галичини, один о. Редемпторист з Ковля і один о. Марія-

*) В Дух. Семинарії є біля 70 питомців, Поляків Білорусинів і 2 Українців. В Семинарії є основане „Коло шийне". (числить 20 членів, більшість Білорусинів і оба Українці), якого завдання — студіювати історію Унії і психіку народу. Члени кружка випрацьовують реферати, в яких порушують питання папських енциклік в справі унії й відродження унії в нинішніх часах. Досі були обговорені ось які квестії: Унія в епархії луцькій і на Підляшшу, потреба української і білоруської мови в душпастирстві і ин. Душею кружка є о. Др. Кулак.

нин з Друї над лотишською границею, були прихильники і завзяті пропаґатори задержання чистого східного обряду для нових уніятів, а були й такі, хоч дуже нечисленні, що хотіліб прищіпити новозединеним до їх східного обряду деякі латинські обрядові практики. Та мимо тієї великої ріжноманітности у „Малиновій салі" Дух. Семинарії, де відбувалися наради, панувала згода і взаїмне вирозуміння і як коли й здавалося, що дискусія може прибрати гостріші форми, зараз інтервеніював Преосвящ. Владика, що своїми словами, повними такту і спокою, закрашеними нерідко погідним гумором, розвівав хмари невдоволення чи якоїнебудь пересади і знова наради плили без перепони далі. Така атмосфера любови і всестороннього вирозуміння, серед котрої кождий почував себе як дома, деінде прямо неможлива. Наш „semper fidelis" Львів мігби багато дечого в цьому згляді навчитися від далеко скромнішого Пінська.

З православних не було нікого, хоч запрошений був місцевий православний Владика.

Конференція розпочалася 23. квітня о 11 рано архієрейською Службою Божою, яку відчитав Преосв. Лозинський в каплиці Дух.Сем., а на якій питомці співали польські і наші українські пісні. По Службі Божій виголосив Владика проповідь, в якій вказав на труднощі і перепони, що їх по дорозі стрічає унійна праця, а які є зовнішні і внутрішні. До внутрішніх перепон належить головно троякий фанатизм: національний, обрядовий і релігійний. Завданням кождого правдивого місіонаря поборювати той фанатизм і у своїй праці руководитися виключно ідеєю спасіння душ.

Зараз після того розпочалися наради. Відкрив їх Владика, повитавши всіх приявних і покликав до президії о. ігум. Пйонткевича Т. І. східного обряду з Альбертина, проф. Богослов. Академії у Львові о. Т. Галущинського ЧСВВ. і о. прал. Шумана з Луцька. Провід у нарадах обняв о. Галущинський.

Перший реферат виголосив о. І. Урбан Т. І., редактор „Przegląd-у Powszechn-ого" з Кракова н.т. „Поняття „Соборна Церква" у католиків і православних". Під словом „соборний" у відношенню до Церкви розуміється звичайно *католицький, вселенський.* Так ту прикмету розуміють не лиш католики, але також і православні, головнож їхні теольоґи давнішої, а також і новішої доби. Нове значіння слову „соборний" надав щойно Хомяков, який у полеміці з кат. Церквою старався винайти якнайбільше ріжниць між православними і католиками; тому пішов за царг. патр. Антимом, який закидав кат. Церкві, що вона робить сторожем науки Христової одного чоловіка, папу, коли тимчасом в Церкві православній таким сторожем не є епископат сам, але ціле містичне тіло, ціла Церква. Під впливом Хомякова вхопи-

лися в Росії теорії Антима і його „соборности“ і створено т. зв. *„соборне начало“*, теорію соборовости, котру буцімто знищила кат. Церква, відступаючи від соборової управи Церквою. Отже „соборна“ після них значить те, що в Христовій Церкві повинно усе відбуватися соборно, спільно, колективно. Між сучасними російськими теольоґами на еміґрації таке саме становище займає протоєр. С. Булгаков, який очеркує Церкву як орґанізм чисто духовий, союз любови та усуває первень поваги, авторитету, первень єрархічний. З такого розуміння слова „соборна Церква“ хотіли витягнути практичні консеквенції в Росії підчас першої революції, домагаючися скликання собору, в якому бралиб участь не лиш представники духовенства, але й мірян. Одначе Синод станув на становищі більш консервативнім і єрархічнім і в його орґані появилася стаття проти того напряму, який не має ні історичного ні доґматичного узасаднення, а опирається виключно на натяганню слова „соборна“. За те підчас другої революції відбувся в 1917. р. собор у Москві вже після теорії „соборного начала“, на який допущено і представників мірян, що повело до дальшої демократизації Церкви. Також до майбутнього собору православної Церкви в Польщі допущено і мірян.

Тимчасом, стоючи на ґрунті ориґінального грецького слова καθολικός (соборний, що приходить у символі віри), не можна йому надавати такого значіння, бо він його не має. На се звертав вже увагу Соловйов, кажучи, що якби так було, то в символі віри повинноб стояти συνοδικός а не καθολικός. Слово καθολικός не має нічого спільного з ідеєю управи шляхом соборности.

Прелеґент виказує відтак на основі церковних літературних памятників, що слову καθολικός надавано найчастіше значіння ґеоґрафічної загальности і що в цілій літературі немає найменшої згадки про те, що καθολικός відноситься до устрою Церкви.

Такому хибному розумінню поняття слова „соборна Церква“ противиться і московський митр. Макарій („О Церквѣ“) і визначний теольоґ, протоєр. Малиновський, який пише („О католичествѣ Церкви“), що Церква називається „католическая, вселенская или по славянскому переводу соборная“ — а дальше і найдавніші словянські памятники, в яких у символі віри замісць „соборную церков“ стоїть „католическую церков“, а вираз „соборна“ після Ґезена („Исторія слав. перевода символа вѣри“) дістався до словянського перекладу аж в XIV ст., а увів його певно якийсь митрополит, якому ходило о чистоту словянського виразу, щоби не було в символі грецького слова і тому καθολικός переложено на соборний.

Свій реферат закінчив прелєгент поставленням квестії: чи вираз „соборний" задержати в символі на далі, чи замінити його на „католическій". За заміною промовляє те, що вираз „соборний" є інтрузом у словянськім перекладі і що слово „католицький" буде пригадувати католикам східного обряду, що вони тої самої віри, що західні. Але поворот до грецького виразу криє в собі небезпеку задля консерватизму народу. Зміна в символі віри стала би великим пострахом для вірних і булаби противниками зараз вихіснована.

Після того розвинулася дискусія, в якій більшість промовців заявилася рішучо проти вводжування терміну „католицький", не лиш до символу віри, але й загалом як термін на означення тих, що вертають до церк. єдности, тому що він просто одіозний на місійних теренах і означає для одних латинство, а для других польськість та відштовхує вірних від катол. Церкви.

Наче доповненням сеї дискусії був другий реферат п. н. „Подвійний напрям унійного руху на Руси в XVI і XVII ст.", що його виголосив о. Др. К. Кулак, духовник і професор Духовн Семинарії в Пінську. Представляє два роди уніонізму: один фалшивий, а другий правдивий. Перший числить на навертання ґрупові, через ерархію і він звичайно діється з понук природних, матеріяльних, політичних і ин., а правдивий через навертання поодиноких душ вірних і він діється з понук надприродних і релігійних, з потреби спасіння душі. Є за тим, щоби праця над зєдиненням православних йшла не в ширину, а в глибину; не йде о масові навертання, а о правдиві і свідомі. Є за здійснюванням того другого роду уніонізму.

Третій реферат на тему „О закидах, піднесених проти Уніі о. Королевським" виголосив о. Й. Скрутень ЧССВ. Свій реферат виголосив в українській мові. Притоку до виголошення докладу дала референтови брошура о. Королевського п.н. „L' Uniatisme". В ній критикує автор нинішню Унію, називаючи її уніятизмом—наче скривленою унією. Його брошура наробила багато шуму в катол. і нездиненій Церкві і викликала масу ріжних коментарів. В своїм докладі розібрав референт 1) істоту заміток о. К-о і 2) вартість, силу і значіння його закидів та аргументів. Відтак переходить поодинокі закиди, піднесені о. К-им проти уніі і старається їх збити. Від себе ставить референт кілька основних засад: що нема абсолютно чистого обряду, на який можнаби покликуватися як на норму поступування при релігійних практиках. Щодо гебридизмів, які після о. К-о змінили первісний вигляд східного обряду, підніс прелєгент, що т. зв. гебридизми мають деколи свою основу в природі річий і в самому життю. Заявляється проти гебридизму насильно наки-

неного, але нічого не має проти гебридизму, засвоєного шляхом розумної адаптації. Годі класти хінський мур між річами, де й природа і життя сього не роблять. Деколи гебридизми вимагаються умовинами життя і їх збереження є часто вимогою спасіння людських душ. Належить вище поставити гебридизми для спасіння і добра душ, чим стерільність і чистоту обряду*). Salus animarum suprema lex. Обряд для чоловіка, а не чоловік для обряду.

В дискусії, яка після сього докладу розвинулася, були майже всі бесідники проти того, щоби вводити якінебудь обрядові іновації до уніятської Церкви на місійних теренах, будучи зрештою тої думки, що обряд сей таки колись підчиниться якійсь еволюції.

Наради другого дня розпочалися після Сл. Божої, яку відчитав о. Галущинський, о 9. год. рано. Проводив о. прел. Шуман. Перший доклад н. т. „Причини неуспіхів унійної праці в XIII–XV ст. (Унія в Ліоні і Фльоренції)" виголосив заст. проф. львів. унів. о. Др. Г. Ціховський. В своїм докладі, опертім на історичних жерелах, змалював прелєґент ті головні моменти, які не допустили до тревалого зєдинення обох церков. Взаїмне недовіря і нехіть, хрестоносні походи, в яких хрестоносці, замісць зі Сараценами, воюють з Византійцями і основують латинське цісарство в Царгороді, гезихасти, що стояли на сторожі дисунії, як національної грецької традиції, гордість латинників і впертість Греків, а над усе політичні мотиви, якими руководилися представники Греків на соборах в Ліоні і Фльоренції, отсе ті причини, що не могли трівко зеднати обох Церков, які вже стояли на діяметрально противних становищах.

Другий реферат того дня п. н. „Що промовляє сьогодня за приняттям російської (синодальної) форми обряду для навертаних православних і які зміни в ній булиби вказані" виголосив Єзуїт східного обряду, о. А. Домбровський. Цілий реферат був добре оброблений, а при тому надиханий любовю до Сходу і його славного обряду та великим одушевленням для місійної праці, яку ведеться між православними. Референт станув на тому становищі, що на теренах, де ведеться унійна праця, належить наверненим полишити їх дотеперішній, себто російсько-синодальний обряд, а підтверджує те своє становище інструкцією Ап. Престола з лютого 1923. року і великим привязанням вірних до свого обряду. Той самий обряд влекшує унійну

*) З такого твердження прелєґента виходилоби, що обсолютно певний критерій спасіння дає тільки лат. обряд, зглядно ті латинські практики, що були введені до східного обряду, а се під кождим оглядом хибне. Зрештою до виводів докладчика зясувала „Нива" своє становище у ч. 3, за 1930. р.

працю і підносить її успіхи, бо нарід все більше глядить на зверхню форму і тяжко йому зірвати із тим своїм зверхнім одягом. Нераз незначні дрібнички відстрашують від унії навіть її щирих прихильників. Головно серед наших відносин, де з обрядом злучена звичайно національність вірних, треба дуже вважати, щоби не вводити ніяких, навіть найменших обрядових змін, бо зараз стануть кричати, що ведеться латинізаційну й денаціоналізаційну роботу. Східний обряд може також дати багато сил до духовного життя, стільки в ньому краси, стільки поезії, така глибина думок, що навіть в латинськім обряді того не має. Тільки треба побороти неохоту для нераз мало зрозумілих, обрядових форм східних та полюбити їх, а тоді й для нас стане все їхне добре і дороге — як і для них, і їх обряд і національність і традиції і звичаї. Є рішучо проти того, щоби в сучасній добі повставання унії о визан.-словянськім типі вводити якінебудь обрядові зміни, хиба що щось противилосяб науці чи моралі католицької Церкви. „На нас — кінчив бесідник під гучні оплески авдиторії — тяжить відповідальність, яка буде опінія цілого Сходу про нас і нашу працю, як представників католицької Церкви".

О. Зен. Каленюк, священик львівської епархії, що там працює, кореферував на тему „Ріжниці між галицьким а синодально-російським обрядом". Реферат був опертий на правдивих даних, а тільки був поданий в дещо переяскравленій формі. Конклюзія сього реферату така, що наш обряд по причині деяких нововведень не надається до навертання східних, а в деяких випадках бувби для них навіть згіршенням.

Останній реферат, обнятий програмою зїзду, виголосив о. І. Урбан Т. І. н. т. „Чинники і перепони в унійній праці у нас під теперішню пору". На початку реферату стверджує прелеґент, що під сю пору заістнували в Польщі просто ідеальні умови для апостольської акції з метою привести до правдивої Христової Церкви трьох міліонів нездинених, що їх діди і прадіди оставали ще в єдности з кат. Церквою, а які нині опинилися в границях польської республики. До такої праці рвалося колись польське катол. духовенство, а тепер йому на поміч приходить могучий чинник: більш трьох міліонів галицьких уніятів, які нині повинні стати кристалізаційним осередком і притягаючою силою для нездинених, таких їм близьких і кровю і минулим. Та одначе католицизм в Польщі досі замало зробив для приєднання Сходу. Ідея унії не здобула собі великої популярности ні серед духовенства ні серед мірян. Зложилося на те більше причин. До перших перепон зачислив труднощі психічні, внутрішні. Серед латинників зродилася нехіть до східного обряду, що донедавна був синонімом заборчости, а та нехіть піддержана

ще свідомими раціями: унія не видержала в свій час проби і впала, пощож отже тепер тесаме робити; чи не красше навертати на латинський обряд, як певнішу асекурацію на будуче? З другої сторони незединені побоюються латинізації й польонізації, що їх унія може зі собою принести. По одній і другій стороні наросли упередження і неприхильні унії настрої на основі історичного минулого і коли сих внутрішніх, психічних перепон не усунеться, то годі буде думати про успішну працю. Друга перешкода — се язикові труднощі. Належить працювати в мові того народу, серед якого працюється. Є дві національні групи: українська на півдні і білоруська на півночі — отже в тих мовах повинна бути ведена ціла унійна акція, хоч і піднесуться голоси, що поширюється якусь націон. ідеольогію. Прелеґент згадує ще мову російську — як „панську", церковну і літературну, але теж можуть піднестися закиди, що попирається мову, якою нарід не говорить*). Підносить потребу релігійної преси. Перші початки вже є: „Chryścijanskaja Dumka" — по білоруськи у Вильні і „Христіянинъ"— по російськи, теж у Вильні (не знати тільки для кого, мабуть для зберігання російських традицій у церкві. Чи не красше булоб видавати його на двох мовах: по українськи й білоруськи і редаґувати його більш популярно, для широких верстов вірних? Завв. моя). Для Українців покищо нічо не видається — о. Урбан радить користуватись їм богатою реліг. літературою, що її видають ОО.Василіяни,—одначе для них є конечний часопис специфічно їх, що узгляднювавби головно їх чисто льокальні справи—релігійні, церковні, національні і т. д. Без розумної розвязки національного питання в унійній праці унія ніколи -думаємо- не запустить глибшого коріння серед народу, бо буде все чужою для нього. Нарід треба чимсь захопити, бо тим, що він будь що будь вирікається своєї дотеперішньої віри, а принимає чужу — тай то як йому всі витикають — „лацінську", „польську" і стає в очах своїх братів зрадником,— навернених не захопиться. Їм треба показати висшість, яку дає нова віра, під кождим оглядом: Перш усього проповіди в їх рідній мові, дальше богослуження відмосковлювати (і имовляти церковнословянський текст по народньому), розкинути поміж них в їх рідній мові релігійну літературу, бути

*) Деякі священики, що ведуть унійну працю, зовсім не бояться того, що може бути проти них піднесений такий закид і вони, всупереч усім льогічним вимогам, уживають російської мови в проповідях, богослуженнях, публікаціях і загалом захоплені російщиною. Те захоплення таке загальне, що не минуло воно і сестер-Галичанок з монастиря в Зарічу (місійний терен о. Каленюка). При служенню до Сл. Б. вони вже вимовляють по російськи „Господі памілуй", „ва вєкі вєков" і т. д., що мене дуже вразило. Тепер, коли укр. нарід православний бореться за відмосковлення своєї Церкви, Галичани, що сюди приходять, московщаться під сим оглядом.

для вірних порадником і помічником не тільки в справах релігійних, але й культурно-національних і економічних. Про ревну, апостольську працю місіонарів тут уже й не згадую. Третя перепона в унійній праці, яку підніс докладчик — се брак центрального органу, який кермувавби цілою акцією, брак окремого епископа. Недостача власної ерархії спричинює неоднаковість в орґанізації і витворює переконання, що теперішня унія се щось переходове, непевне, щось, що веде до латинства. Від себе ставить домагання, щоби конечно створити для унійної акції єднаючий чинник, себто іменувати для уніятів епископа бодай для понтифікальних богослужень, або епископа, вікарія латинських ерархів, як се донедавна було з грек. кат. епископом в Америці.

Реферат був дуже інтересний, бо торкався найбільш актуальних справ під сю пору і визначався правильним підходом та безсторонньою оцінкою усіх тих важливих квестій, які є в силі нинішню унійну працю спинювати, чи посунути вперід.

Відтак відбулася дискусія над трьома останніми рефератами, в якій з Українців забирав голос о. ігум. Галущинський, заявляючи, що галицький обряд не є мішаниною, а тільки внаслідок нашої більш як 300-літньої звязи з кат. Церквою мусів той висший степень реліґ. життя відбитися на нашому обряді. Є за тим, щоби на зразок галицький завести до синодального обряду деякі конечні іновації: перш усього почесть для Нсв. Евхаристії, сповідальниці, тихі Сл. Божі, головно по містах, культ Святих латинської Церкви і є переконаний, що за яких 50 літ зміниться і тут богато підзглядом обряду. О.ігум.ПйонткевичТ.І. положив великий натиск на се, щоби всіма силами працювати над усуненням підозрінь, начеб за тепер. унійною працею стояла політика, бо коли православні і далі будуть глядіти на унійних діячів як на „аґентів польського уряду", що хочуть спольонізувати православних, то акція ся ніколи не вдасться. Перед такими закидами треба боронитися і своїм поступованням не стягати на себе таких підозрінь. „Шукайте перш усього царства небесного" — повинно бути ґаслом для всіх діячів унії. Хоч і вільно булоб зїдати народи, то Польща не сміє сього робити, а унія не сміє нікого польонізувати. Словянське братерство може бути здійснене тільки в кат. Церкві, яка кождому народови лишає все його питоме і рідне.

На кінці нарад порушено справу дальших таких зїздів: чи їх відбувати дальше і де. Всі приявні піднесли конечність таких зїздів зогляду на їх велике значіння для унійної акції, і надати їм характер практичний і теоретичний. Також усі згодилися, щоб такі зїзди відбувалися в Пінську, головно задля тієї милої, просто родинної атмосфери, яка завдяки особі Преосв. Лозінського тут підчас нарад була витвори-

лася і дає запоруку, що Пінські зїзди принесуть для унії великі користи. Слідуючий зїзд рішено відбути в серпні 1931. р. Рішено також видати друком зїздові реферати. З инших резолюцій і побажань слід згадати дезідерат, щоби оснувати в Польщі інститут, де можнаби доповнити теол. образування священиків-конвертитів в катол. дусі; що участь галицьких священиків і ОО. Василіян в унійній праці є безумовно потрібна; щоби приступити до видавання реліг.-популярних видань й інформаційного часопису, посвяченого унійним справам, та звернути бачну увагу на збогачення теольог. і пасторальної літератури для о. конвертитів. Для практичного переведення найблизшого зїзду вибрано орґанізаційний Комітет, в склад якого увійшов м.ин. і о. Галущинський.

Конференцію закінчено благодарственним гимном „Тебе Бога хвалим“ і благословенням Нсв. Тайнами. Це богослуження відправив в нашому обряді о. Галущинський.

Цей перший зїзд, як одно звено у ланцюзі уніонних змагань, які головно в останніх часах прибрали на силі й актуальности, пройшов — як бачимо — з успіхом і користю для його учасників. Обміркував богато важливих квестій, що мають для дальшого ведення унійної акції на згаданих областях і для її успішности неабияке значіння. Для необзнакомлених, або хибно про неї поінформованих подав зїзд ясні інформації і до певної міри зрегабілітував її в очах навіть завзятих противників. Під оглядом інформаційним конференція свою ціль осягнула вповні.

Для нас він тим знаменний, що всі учасники нарад заявилися за вдержанням чистого східного обряду і проти вводжування якихнебудь латинських обрядових практик і що загалом на салі нарад панував настрій, звернений проти евентуальних латинізаційних чи польонізаційних затій при відновлюванню унії.

Дальше радо ствердуємо, що зїзд прийшов вже до переконання, що акції біля церковного зединення на наших землях не дасться вести без співділання нашого греко-католицького духовенства з Галичини, котре, як і всі новоутворені уніятські парохії, повинно підлягати юрисдикції свого власного епископа. Унія без власного гр. кат. епископа — як се зрештою підніс слушно о. Урбан — се щось переходове, що скорше чи пізніше мусить повести до латинства. І тому, поки в цій унійній акції не буде сповнено тих двох засадничих передумов, ми все будемо ставитися до неї холодно і здержливо.

Щодо ролі галицького обряду, то він у такому виді, як тепер, не може стати зверхнім одягом для тієї нової унії.

о. Петро Хомин

НОВІ КНИЖКИ

о. Володимир Лиско: **Дорога поєднання** (проповіди про сповідь). Львів 1930. Відбитка з „Ниви". Стр. 31. Брошура містить у собі п я т ь проповідий, які написані популярно, легко, з виразним розподілом — так, що легко можна їх затямити й повторити.

Поручаємо.

Др. Володимир Левицький: **Революційні течії в сучасній фізиці**. Відбитка з „Діла". Львів 1930. Стр. 29, 16°. Автор, учений математик і фізик, представляє тут вкоротці чотири революційні концепції найновіших фізиків, які захитали величавою будівлею клясичного механістичного світогляду, що від часів Ньютона панував до наших часів. Се 1) теорія релятивности Айнштайна, 2) теорія квантів Плянка, 3) відкриття електронів (новий погляд на будову атомів) і 4) теорія матеріяльних хвиль та статистичне схоплення природи. Остаточний вислід його розвідки звернений проти матеріялізму, „що раз уже збанкротував при кінці XIX ст., та який відживає та хоче накинути свої безкритичні погляди безкритичним масам" (стр. 29). Найновіша фізика ствердила дуалізм навіть у самій матерії: нема матеріяльних частинок без прикмет хвилі, нема хвилі без ознак матеріяльних частинок. На місцях, де автор говорить про закон причиновости, як думаємо, деякі читачі можуть і зле зрозуміти його. Він каже, що „закон причиновости не має для фізики значіння", „для індивідуальних процесів макрокосму закон причиновости має лиш статистичне значіння". А з пояснень, які шановний автор дає до тих своїх ляпідарних висказів, виходить, не що закон причиновости не має значіння для фізики, тільки що наше знання є неповне, й тому н а ш і фізикальні закони (але не дійсні фізичні закони) мають тільки с т а т и с т и ч н е (пересічне) значіння. Власне тому не маємо права виключати можливости „чудес", що автор виразно завважує. *К.*

Українська Загальна Енциклопедія „Книга Знання" І зшиток. Виходить під редакцією Дра І. Раковського. Видання Кооп. „Рідна Школа". Львів — Станиславів — Коломия 1930. стор. 64, 8°.

Нарешті появився перший зшиток Української Загальної Енцикльопедії, як вістун великого культурного діла — української Книги Знання, що прибирає направду реальні форми.

Поява цих чотирьох перших аркушів закроєного на більші розміри твору наповняє кождого з нас правдивою радістю і благородною гордістю. На наших очах народжується й росте великий культурний чин, який віддасть

неоцінену прислугу всім, що спрагнені за правдивим знанням і поставить нас бодай під цим оглядом поруч культурних европейських народів, що вже віддавна мають богаті і розкішні видання лексиконів у своїх мовах.

Про вагу і значіння цеї першої української енциклопедії не треба й говорити. Є вона найбільш необхідною книгою, без якої ніяка культурна людина — з високою чи середньою освітою, чи така, що тільки шляхом самоосвіти старається пірнути як найглибше у морську глибину людської думки—не може обійтися. Се зовсім певний провідник у лябіринті людського знання і совісний порадник у всіх ділянках того знання, се квінтесенція усього того, що кожда грамотна людина повинна знати. Крім важних, підставових правд і річей пригадує вона нам тисячі нераз дуже потрібних подробиць, що їх годі засвоїти, або, що засвоєні, вилетіли з памяти. Се той добрий і терпеливий інформатор, що дає нам певну відповідь на всі наші запити. Але отся наша „Книга Знання" має ще й тим велике значіння для нас, що містить основні й вичерпуючі відомости про все те, що тісно звязане з Українською Землею і з Українським Народом в минулому і сучасному, чого не стрінемо в чужих лєксиконах, а як і поміщено там щонебудь про нас, то нераз красше булоб, щоб його не було.

Віддасть вона велику прислугу і нам, священикам, що приневолені по найбільшій части жити на провінції, нераз навіть дуже глухій, — не маємо у справах нашого знання змоги користуватися великоміськими книгозбірнями.

Зшиток виданий дуже дбайливо і зі смаком: добрий папір, читкий друк, старанна коректа, численні й дуже добрі ілюстрації та мистецька вінета підносять ще більше вартість книги. Подані в ній енциклопедичні відомости про все, що зачинається буквою „а" і доведено її аж до слова „Антіной".

Ціла „Книга Знання" обчисленна на три великі томи (100—125 аркушів і біля 2000 сторінок друку).

Усе наше духовенство повинно піддержати це велике культурне діло, стаючи його передплатниками та заохочуючи інтеліґентніших парохіян та всі народні товариства на території парохії, щоби замовляли сю необхідну книгу. Кождий 4-аркушевий щомісячний зшиток коштує у передплаті 7.20 зол. Зголошення на передплату принимає: Кооп. „Рідна Школа" у Львові, Ринок 10.

о. Х.

М. Галущинський. — **За право до життя.** (Дві промови. Накладом Видавничої Кооперативи „Національне Обєднання" Львів 1930. ст. 71, 16°. Ціна 0.60 зол.

Це дві довші промови виголошені сенатором Михайлом Галущинським 1) на Комісії скарбово-буджетовій при розправі над буджетом Міністерства Освіти дня 21 лютого 1930 і 2) на плєнумі сенату при розправі над буджетом тогож міністерства дня 12 березня 1930.

Обі промови посвячені виключно справам українського шкільництва усіх типів під опікою Польського Міністерства Освіти. Сильною аргументацією, підпертою богатим фактичним матеріялом, виказує автор ту велику кривду, яка діється нам в шкільній і загалом в культурно-освітній ділянці нашого національного життя. Це вірна і незвичайно релєфна картина мартиріольогії нашого шкільництва під сучасну пору.

о. Х.

.....

ВСЯЧИНА

Ювилей Митрополита. В неділю 11. травня с. р. влаштувало ювилейне свято в честь Високопреосв. Митрополита Товариство українських служниць «Будучність» у великій салі «Захисту св. Андрея» на Уланівці (біля стрийської рогачки), що міститься в прекрасній віллі з великим майже чотиморґовим садом і городом, закупленим Ювилятом і призначеним на захист для старих і немічних служниць. Захистом заряджують під сю пору СС. Милосердя.

На свято прибули такі маси українських служниць і робітниць, що велика саля не могла їх всіх помістити, так що половина їх мусіла остати на дворі.

Торжество — сей перший публичний виступ наших служниць, що є їх у Львові кілька тисяч — вшанував своєю приявністю Найдостойніший Ювилят і оба Владики, Преосв. Никита і Преосв. Іван, члени Митр. Капітули, б. посол Сінґалевич, директор Центросоюзу Коренець, львівське духовенство і пані, що працюють над орґанізацією служниць та богато запрошених гостей.

На програму, що була рішучо задовга, складалися: хор під управою радн. Купчинського, що співав дуже добре, реферат о. Гадзевича з Дрогобича про орґанізацію українських слуг і робітниць, слово привіту, що його виголосила голова Т-ва п-ні Тишинська, хор Т-ва «Будучність» і кілька декламацій — деякі навіть дуже вдатні — членичь «Будучности».

На салі панував вельми сердечний і піднесений настрій. Се ті — найбільше досі занедбані — згуртовані тепер у своїй власній орґанізації складали свій перший прилюдний поклін своїому великому Добродієви, Високопреосв. Ювилятови,

якому при вході і виході зі салі урядили приявні сердечну овацію, витаючи його одушевленими окликами і сльозами радости та вдяки.

О. Ректор Д-р Йосиф Сліпий підчас свого недавнього побуту в Римі був принятий Св. Вітцем на авдієнції і при тій нагоді зложив йому дарунок від Дух. Семинарії і Богосл. Академії у формі гарного і незвичайно мистецького альбому із світлинами Управи Семинарії, питомців, професорів Академії і мистецьких скарбів семинарії, а також жертвував йому в гарній оправі видання і праці БНТ-ва і Академії. Св. Отець приняв цей вираз нашого привязання до Ап. Престола дуже прихильно і уділив Дух. Семинарії і Богосл. Академії своє Апостольське Благословення.

Новий Божий Гріб в церкві Духовної Семинарії. Стараннями Ректорату Дух. Семинарії дістала семинарська церква Св. Духа сього року новий Божий Гріб. Є це незвичайно мистецько і стилево унята композиція, що зображує висічений в скалі гріб, заквітчаний зеленим природним блющем,

що пнеться по скельних зломах, оживлений тихим журчанням струмочка, що спливає із скал в долину. Горі над самим гробом гарна панорама Голгофти і Єрусалиму. Хрести на Голгофті зображені може занадто дискретно, так що при слабому освітленню рефлєктором були мало видні. Божий Гріб в семинарській церкві має вже свою традицію. Не диво, що сього року спішили до нього тисячі вірних усіх обрядів і віроісповідань, а навіть Жиди.

Світовий Евхаристійний Конґрес в Картаґіні. Сьогорічний евхаристійний конґрес відбувся в старовинній і славній колись Картаґіні. Торжественне відкриття конґресу відбулося 7-го травня с. р. в соборі в Тунісі. Взяло в тім святі участь біля 30.000 вірних, що не могли всі помістится в храмі. Перший промовив голова комітету евхарист. конґресів Mgr. Heylen а по нім папський лєґат на конґрес кард. Лепісіер. Свято відкриття закінчено благословенням Нсв. Тайнами, яке уділено тисячним масам вірних на великанській майдані. Плєнарні наради конґресу, що тревали чотири дні, відбувалися в руїнах старовинного римського амфітеатру, обильно зрошеного кровю христіянських мучеників.

На конґрес прибуло 10 кардиналів, 100 епископів і більш 3000 священиків. Всіх учасників нараховувало більш 80.000. Приступило до св. Причастія коло 20.000 дітий. Була й делєґація з Польщі під проводом кард. Гльонда.

Франція доложила усіх старань, щоби учасники винесли з конґресу як найкрасші враження. Конґрес скінчився 12-го травня могутньою процесією з Нсв. Тайнами, в якій взяло участь біля 100.000 осіб.

Дійсна дійсність. Недалеко від совітського кордону, увилен. архіепархії, є містечко Ілія (Вілейський пов.), де в 1920 р. удалося відзискати перероблений після 1863 р. на православну церкву костел. Отже під осінь 1929 р. духовна влада призначила ту святиню для „схід.-слов." обряду, [1]) повірюючи її обслугу одному з найліпших священиків того обряду в архіепархії, о. Михайлови Сулковському, який зєднився з католицькою Церквою з найглибшого переконання (і беззамітним попереднім життям) і досі виконував відповідальний уряд другого завідателя схід.-слов. церкви у Вильні та редактора місячника „Христіянинъ".

Злобно писав про нього після перенесення до Ілії дневник „За Свободу", а православний ординаріят у Вильні даремно висилав до Ілії „парохіяльного мисіонера для борьбы съ Уніей", та це нічого йому не шкодило, а схід.-лов. церква була як на Службі Божій, так і на Вечірні повна

[1]) Латинники цеї церкви зовсім не потребували, бо мають новий костел, який і так стоїть завсіди майже порожний.

народу. О.Сулковський є добрим проповідником, а в зносинах з людьми дуже вічливою людиною.

Однак се довго не тревало, бо Провидіння схотіло зіслати на о. Сулковського над міру тяжку пробу.

Бажаючи жити в братерській згоді з латинським парохом в Ілії, кс. Вінкентієм Буйновським, згодився о. Сулковський на його прохання і позволив орґаністови й запашникови мешкати до весни на своїому приходстві, хоч церковний дяк з родиною, зложеною з 6 осіб, мусів зимувати серед численних невигід в маленькій кімнатці. Коли прийшла весна, а орґаніст і запашник не зраджували найменшої охоти опустити у властивому речинці заниманого мешкання, о. Сулковський віднісся з цим до лат. пароха кс. Буйновського. Він мав до цього спеціяльну рацію, бо при новому латинському приходстві є окремий дім для костельної служби, який для зиску віддав парох комусь в аренду. Просьбу о. Сулковського, дуже справедливу по свойому змістови, а зовсім поправну по формі, потрактував кс. Буйновський явно неприхильно, занявши досить двозначне становище, бо сказав: „Я сказав орґаністови і запашникови, щоби випровадилися, але чи вони вийдуть, чи ні, я за це не ручу". Тоді о. Сулковський предложив на письмі справу епископови-помічникови Міхалкевичови (йому переважно повірив архієпископ справи схід.-слов. обряду) і просив його належно вплинути на латинського пароха в Ілії. Еп. суфраґан пригадав мабуть йому, що слід, але рівночасно починаються з боку кс. Буйновського преріжні шикани супроти о. Сулковського.

Так д. 23. марта зявилися по черзі запашник, а відтак захристіян і провокаційно, без ніякої розумної причини, почали мірити схід.-слов. приходство, насамперед зовні, а коли хотіли це зробити і в середині, о. Сулковський як господар дому запротестував і не позволив. Небаром опісля прибіг на приходство сам кс. Буйновський і палаючи гнівом, домагався довершення помірів мешкання о. Сулковського, бо має немовто приказ від митрополичої курії у Вильні, якого однак не предложив... На те схід.-слов. парох справедливо не згодився, бо не знав цілі тих помірів і не мав відповідного приказу з курії. Тоді кс. Буйновський втратив остаточно панування над собою і став бити з усіх сил в стіл та верещати несвоїм голосом: „Я тобі приказую"! [1]) На увагу, що він в чужому домі, серед рідні о. Сулковського, буйний латинський парох вилляв цілий потік слів, як: psiamać, psiakrew, do ciężkiej cholery і т. д., і т. д. Цей вибух питомого красномовства закінчив кс. Буйновський запевненням: „Я на

[1]) До приходу о. Сулковського з церкви кс. Буяновський висловлювався перед його жінкою про чоловіка-священика: „я к и й с ь Михайло Сулковський"...

тебе покличу поліцію"! Після цих слів елеґантний парох наложив демонстраційно в кімнаті капелюх на голову і вийшов, лаючи, при чому в дверьох (а крик згромадив вже чимало цікавих сусідів) крикнув іще: „Пощо писав до Курії! пощо писав до Курії!"...

Свідками описаної сцени були — жінка о. Сулковського і замешкала на приходстві одна пані Росіянка. На другий день виїхав кс. Буйновський до Вильна. — На латинському приходстві зовсім не укривали того випадку і небаром ціле містечко Ілія знало про все. Це сталося не без участи господині, що відгравала в тій історії неостанню ролю, як зараз довідаємося.

Продовження випадків наступило скоро, бо вже 26. березня, в день торговий. Того то дня, о 11 год. 20 мінут, після св. Літурґії в церкві, товпа католиків-латинників, захопивши передше насильно церковні ключі, напала на схід.-слов. церкву, щоб її відібрати. Ніякі персвазії о. Сулковського ані покликування на Архієрея, який його прислав до Ілії, не помогли. Одинокою відповідю занархізованої товпи були слова: „Ніяких архієреїв ми не признаємо. Наша парафія не хоче вас, бо ви відправляєте богослуження по словянськи, а говорите по кацапськи (по білоруськи)"! Загальна опінія в Ілії запевняє, що виновником цілого випадку був кс. Буйновський, а господиня ксендза кричала до товпи: „Я ручу, що його (о. Сулковського) до Великодня не буде"! Ніщо зрештою в тому нового: скільки разів на терені виленської архідіецезії, в Варшаві, або деінде, були проби зірвання або заколочення додаткових литовських, білоруських чи українських богослужень, майже завсіди правдивим показувався принціп: cherchez le prêtre! або, як хто волить: is fuit, cui prodest. — Мало що не прийшло до того, щоби полялась кров. Довкола Ілії переважає православне населення, а що тоді був торговий день, то тисячі православних бігли вже з базару до схід.-слов. церкви, бо хтось на базарі крикнув: „Поляки бють уніятського попа":

Про випадок повідомлено телефонічно Архієрея, а до Курії вислав о. Сулковський рапорт.

Та на цьому не кінець.

Дня 29. березня латинники не позволили о. Сулковському відправити в церкві Служби Божої. Вони уставили вже в ній лавки й почали співати релиґійні пісні. Трикратно просив о. Сулковський, одягнений вже до Літурґії, заперестати співати, але все надармо. Пробувала привернути лад в церкві поліція, але також без наслідків... і відійшла з нічим.

Авантури в церкві повторилися також в неділю 30. березня, коли знов унеможливлено о. Сулковському відправити Службу Божу. Нарешті тогож дня о год. 2½ після після по-

лудня латинські авантурники покинули церкву. О. Сулковський замкнув тоді церкву і завісив на якийсь час відправу богослужень [1]).

Тріюмфально розтрублює описані випадки в Ілії референт для боротьби з унією Д. Д. Бохан в орґані православної консисторії у Вильні „Наша Жизнь".

Мимолі пригадується голосне вже означення такого католицизму о. др. Діодором Колпинським у листі з Неаполю до дневника „За Свободу".

о. А. С.

P. S.

До 14. квітня ситуація в Ілії майже зовсім не змінилася. Митрополича Курія занялася згаданою подією о стільки, що вислала на слідство кс. Любеньца, каноніка, скрайного ендека і явного ворога Унії. Щоби підкопати моральну повагу о. Сулковського, поширюють вісти, будьтоби о. Сулк. висловлювався: „Польські морди" і будьтоби всему була винна його жінка. Кс. Любєнец був тільки у декана в Вілейці. У о. Сул. в Ілії зовсім не був. О. Сул. з сімею сидить дальше майже без хліба, без ніякої платні. Кс. Буйновського мали вправді перенести, як кажуть, на іншу посаду, але він помимо того сидить дальше в Ілії й веде пропаґанду проти Унії. Служачі кс. Буйновського (орґаніст і запашник) замешкують дальше схід. - слов. приходство, хоч приміщення для них на новій польській плебанії вільне. Кс. декан, наслідуючи свою Курію, подібно як вона, ігнорує цілковито Іліївську подію. А большевики при помочи радія сповістили вже про неї цілий світ. Наочний свідок цілої сеї немилої історії, навернений з православія Росіянин, так пише в приватному листі до автора цих стрічок: „Мнѣ кажется, что в концѣ то концов, ненависть к нам (т. е. уніятам) Митрополита (зн. Виленського) побѣдитъ все, и он чистосердечно напишетъ в Римѣ, что унія ему ненужна, что онъ полякъ до мозга костей, страдает и мучиться от нея. Гдѣ искать суда и защиты? Вѣроятно нѣгдѣ их не найдем"...

Протест «Читальні ім. М. Шашкевича» проти більшовицького терору. 1. Загальні Збори Т-ва «Читальня укр. студ. Богосл. ім. Маркіяна Шашкевича» у Львові, що відбулися в дні 15. квітня 1930 року, прилучаються до українського та світового протесту проти більшовицького переслідування Христової релігії та Церкви на всіх просторах С. Р. С. Р., а в першій черзі на землях Великої України.

2. Загальні Збори взивають усіх українських вірних синів Церкви прилучитися до молитов, щоби Господь Бог

---

[1]) Дивно, що на розпучливі письма й телеґрами о. Сулковського виленська митрополича курія зовсім не реаґувала. А преціньє там спеціяльний опікун „нової унії"!

змилосердився над горем і муками міліонів душ, та щоби не допустив до затрати в їхніх душах почуття Господнього страху.

3. Загальні Збори протестують з цілою рішучістю проти кровавого переслідування католиків Українців, зорґанізованих при гр.-кат. церкві в Київі та проти заслання душпастиря цієїж Церкви о. Щепанюка Миколи на Соловецькі острови.

4. Загальні Збори висловлюють о. Щепанюкові Миколі глибоку пошану та подив за його мужню поставу в обороні Св. Віри.

5. Загальні Збори протестують проти тортурування та винищування укр. духовенства на землях Великої України.

6. Загальні Збори протестують проти національного гнету на Великій Україні, що так страхітливі форми прибрав зараз на наших землях під червоною окупацією.

7. Загальні Збори звертаються до усіх укр. студ. богосл. орґанізацій в краю і поза ним з проханням заложити від себе протест проти кровавого насильства большевиків.

Конкурс

на приняття кандидатів до Гр.-кат. Духовної Семинарії

на акад. рік 1930/31.

Подання вносити до Митрополичого Ординаріяту до дня 1. серпня 1930 і долучити: 1) свідоцтво хрещення і миропомазання, 2) свідоцтво зрілости і всі ґімназійні свідоцтва, 3) свідоцтво моральности від Уряду парохіяльного зглядно деканального, 4) заяву родичів чи опікунів, що будуть складати оплату по 8 долярів місячно за удержання, 5) точний опис життя, в ньому подати, де кандидат перебував і чим трудився від матури досі, і заяву, чи задумує приняти свячення в жонатому чи безженному стані, та чи готов посвятитися місійній праці.

Примічається, що вписове на Богословську Академію виносить 2 доляри, а такса 5 долярів на семестер.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія

Відповідальний редактор о. Петро Хомин

З Друкарня Щ. Беднарського в аренді „Кооперативи Ґрафічного Промислу“ Львів, Ринок 9. — — — — — — — — — — Телєфон 76-14

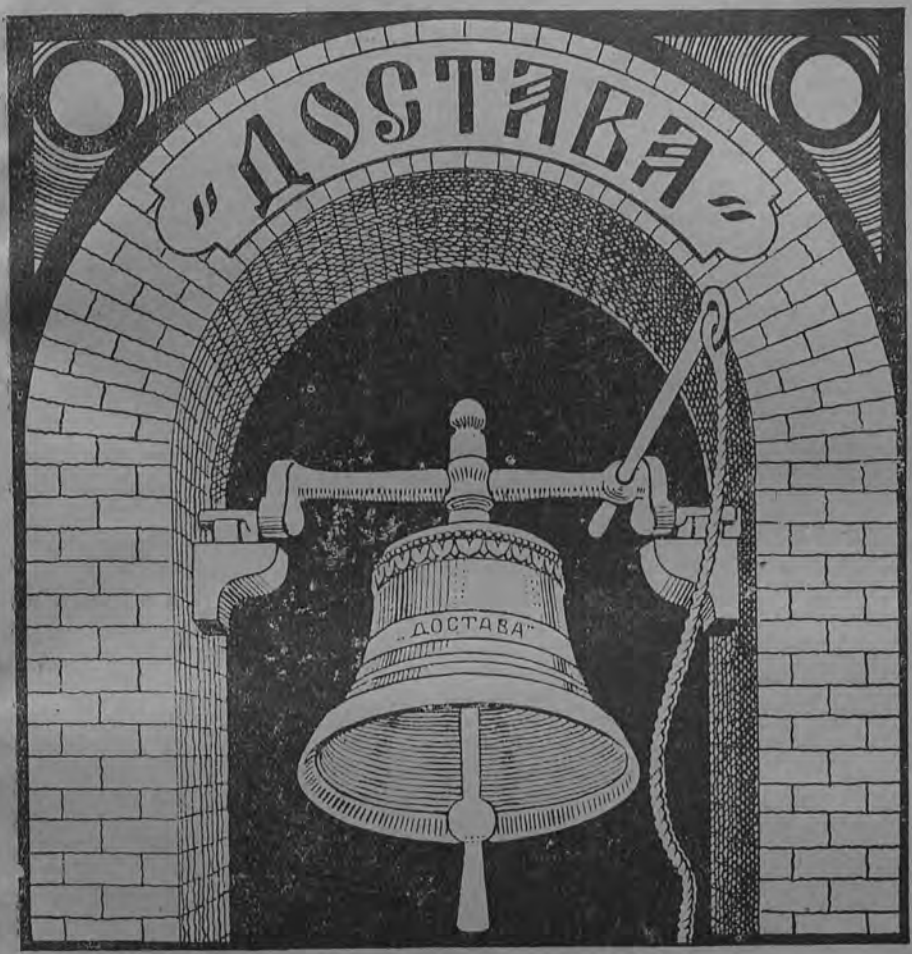

Найліпші дзвони і всі церковні предмети

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

ДОСТАВА

в своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, І п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ і ПОПЕРТЯ.

Інститут ім. Св. Йосафата у Львові

Подає до відома, що прохання о приняття до Інституту на шк. рік 1930/31 можна вносити до дня 15. липня 1930.

Місячна оплата за повне удержання виносить і на найблизший шк. рік 72·80 зол.

Подання о приняття треба звертати до Ректорату. До письменної просьби належить залучити: 1) свідоцтво хрещення 2) шкільне свідоцтво 3) запечатану посвідку місцевого душпастиря, або катихита відносно поведення хлопця, його нахилу до духовного стану, як також про релігійне поведення його родичів 4) лікарську посвідку про стан здоровля хлопця.

Є бажаним, щоби родичі, зглядно опікуни перед внесенням подання, представили кандидата Ректоратови.

Ректорат Інституту
ім. Св. Йосафата
(Малої Семинарії)
Львів, вул. Сикстуська ч. 39 а.

Оплата pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXV. **Червень** **Ч. 6**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2⅓ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно півріччо 9 зл., місячно 1·50 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

Редакція
Важний обовязок . . . 201 — 203

о. Др. Костельник
„Царство небесне“ в Євангелію 203 — 208

о. Лев Вань
Нові думки про методу науки релігії . . . . . 209 — 218

Др. Е. Л.
Емеритура катихитів . . 218 — 221

о. П. Дзедзик
Незєдинені Церкви поміж собою 222 — 227
З концертової салі . . . 227 — 229

Нові книжки . . . 230 — 233
Всячина . . . . . 233 — 240
Проповіди . . . . . 80 — 96

Л Ь В І В 1930.

Для Всечеснішого Гр.-Кат. Духовенства!

Нововідкрита

Книгарня „Рідної Школи“

ЛЬВІВ, СИКСТУСЬКА Ч. 20

поручає кромі світських і шкільних книжок також великий вибір книжок рілігійного змісту, МОЛИТВЕНИКІВ та ПАРОХІЯЛЬНІ ДРУКИ.

Дентист Яків Насс

ЛЬВІВ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА Ч. 17. II пов.

Телєфон 65—73.

години урядові 9 — 1 рано і 3 — 6 по полудни

Лічення, пльомбування і винимання зубів без болю. Скріплювання розхитаних зубів. Штучні зуби в кавчуку і золоті після найновішої системи. Пацієнтів з провінпії полагоджується в найкоротшому часі.

— П. Т. урядовцям і студентам знижка. —

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXV. **Червень** **Ч. 6**

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 18 зл. річно — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

Важний обовязок

Помимо великої матеріяльної нужди, що доскулює тепер цілій нашій галицькій суспільности, не вільно нам занедбувати одного, хоч коштовного, але й дуже важного обовязку, а це будовання нових церков там, де вони безумовно потрібні. На жаль, давніший похвальний живий рух у тому напрямку тепер сильно ослаб. Годі приписати це одному тільки зубожінню населення. І давніше не жив наш нарід серед великих гараздів і давніше були села крайно бідні, а помимо того рік річно повставали нові храми, а помимо того українська земля вкривалася густою сіткою щораз нових, більш або менш величавих святинь. Що сьогодня той будівельний рух не такий живий, як раньше, у цьому є ще й друга поважна причина, а то релігійне збайдужіння частини нашої суспільности, як загальне явище повоєнних часів.

Та на те перепони, щоби з ними боротися. Правда наша нужда велика, наші потреби, а з цим і видатки, змоглися. Ми полишені на наші власні, слабі сили. Навіть такі установи, що їх з природи річи й зі свого примітивного обовязку повинна спомагати держава, знаходяться виключно на удержанню нашої суспільности. Те все правда. Але помимо того ми ще не звільнені від згаданого обовязку. Нужда й обтяження можуть бути тільки оправданням в одному: замісць дорогих святинь будувати святині відповідні до нашої матеріяльної спромоги. Де не може стати церква мурована коштом, припустім, двадцять-тридцять тисяч долярів, там можна поставити скромну, деревляну церковцю

за дві тисячі долярів. А на такий видаток у силі спромогтися й бідна громада.

Релігійне збайдужіння частини нашої суспільности є також дуже поважною причиною застою церковного будівельного руху. Але й ця причина не може нас здержати від нашого обовязку. Раз тому, що загал усе ще релігійний, а дальше тому, що при добрій волі й ревности душпастиря навіть і ту байдужу частину не так то трудно переконати й спонукати до жертв на таку ціль, як будова церкви.

Розуміється, що всі зусилля треба звернути передусім на будову нових, а щойно на другому місці на прикраси вже побудованих церков. Самозрозуміле також, що в першій мірі треба узгляднювати місцевости загрожені.

Щоби повести акцію будови нових святинь як слід, конечною є до цього якась окрема загально-краєва, або бодай епархіяльна організація. Користи з такої зорганізованої акції очевидні. Вона одна може з успіхом регулювати будівельний рух, звертати увагу суспільности на конечніші випадки, спомагати будову, де сього вимагає конечна потреба, припильновувати зберігання одного своєрідного стилю і т. п. Великі заслуги моглоби тут віддавати Товариство св. Ап. Петра.

Майже цілковите припинення тепер церковного будівельного руху може принести і нашій Церкві і нашій нації необчислимі шкоди. Не забуваймо, серед яких відносин живемо. Кожде наше занедбання використовує противник негайно. Нагальній і завзятій офензиві замало протиставити слабу й дрімаючу дефензиву. Інша суспільність для кількох нераз розсіяних одиниць будує окрему свою капличку. А в нас бувають випадки, що сотки наших людей не мають нагоди без більших зусиль вислухати бодай що другу-третю неділю Служби Божої. Через те наша Церква тратить богато своїх вірних, наша нація своїх членів.

Останніми часами ми є свідками неодного гарного й коштовного релігійного чи національного подвигу. Яке воно дуже пожадане, щоби між нами знайшлися відповідні одиниці, які далиби почин до живого церковного будівельного руху. Це бувби подвиг важніший над усі дотеперішні наші подвиги, це бувби подвиг і релігійний і патріотичний, якого овочі булиби стократно більші, хоч може не такі шумні й розреклямовані, як овочі інших подвигів.

Та з будованням церков ми сповняємо щойно одну половину нашого обовязку. Другою половиною це відправа в тих церквах Служб Божих. Невелика для народу користь із церкви, коли в ній священик появляєтьса заледви кілька разів до року. Найдальша й найменша прилучена,

Львівська державна наукова бібліотека № Ж 5060

що має свою церковцю, не повинна бути трактована священиком по мачушиному. Таким способом устануть також подекуди ненормальні жадання кождої прилученої мати свого самостійного пароха.

Редакція

о. Др. Г. Костельник

„Царство небесне“ в Євангелію

(Продовження)

III

Вираз „царство небесне“ має в євангелію ріжні значіння, які льогічно залежні від себе. Основним його значінням є небо (очевидно: духове), де царить Бог у своїй повній славі й блаженстві. „Отче наш, що єси на небесах... нехай прийде царство твоє“ (Мат. 6, 9 10); „моє царство не із сього світа“ (Йоа. 18, 36). Небо новозавітне. З відкупленням також на небі настала, що так скажемо, нова доба, настали нові відносини. „В домі мойого Вітця осель много... йду приготовити вам місце... щоб і ви були, де я“ (Йоа. 14, 2—3). „Закон і пророки аж до Йоана; відтоді царство Боже благовіститься, і кождий бере його силою“ (Лук. 16, 16). Небо як ціль нашого життя. „Шукайте передовсім царства божого й правди його“ (Мат. 6, 33); „робіть собі мішки, що не старіються, скарб, що не зменшується, на небі“ (Лук. 12, 33).

На засаді pars pro toto називає Христос „царством небесним“ також Новий Завіт, євангеліє...

Як уже із сказаного виходить, небо не вичерпує цілого змісту поняття „царства небесного“. „Царство небесне“ простягається також на землю — а саме на людські душі, котрі є покликані до царства небесного, для котрих істнує і Новий Завіт і євангеліє і Церква Христова. Небо — се наче горішний бігун у „царстві небеснім“, людські душі на землі — се наче долішний його бігун, а Новий Завіт і євангеліє — се наче його середущі полоси, котрі сполучують оба протилежні бігуни.

Христос виразними словами підпорядковує людські душі під поняття „царства божого“. „А запитаний фарисеями, коли прийде царство боже, відповів їм і сказав: Не приходить царство боже помітно, ані не скажуть: Се тут, або там: бо от царство боже є у вас, у нутрі (ἐντὸς ὑμῶν)“ (Лук. 17, 20—21). Сі слова — се свого рода „камінь спотикання“. Є автори, котрим здається, що сі слова, коли їх

розуміти так, як вони написані, суперечать видимости Христової церкви, й одні, щоби зберегти видимість церкви, перекручують значіння сих слів, а другі — протестанти — твердять, що новозавітне „царство боже“ є внутрішнє, чисто духове, отже Христова церква є невидима. Одні (Meinertz, de la Briere, Knabenbauer, Zorell, Dieckmann...) подають ось яку ексегезу тих слів: Вже прийшло царство боже, воно вже є між вами і в вас свою силу виконує. Другі (Rose, Wendt, Jülicher...) думають, що сі Христові слова треба розуміти в есхатольогічнім значінню: Царство боже — себто Христос при кінці світа — прийде нагло, несподівано.

В дійсности оба сі толкованння зовсім довільні. Перше опускає з льогічного звязку євангельські слова „не... помітно.. не скажуть: Се тут, або там“. Друге опускає слова „царство боже є у вас, у нутрі“.

Слова Лук. 17, 20—21 треба так розуміти, як вони самі кажуть себе розуміти. Христос тут говорить про царство боже, оскільки воно є в людських душах. Фарисеї уявляли собі царство Христове як земське царство з усякими видимими добрами, а деякі місця в пророків могли так розуміти, що в Христовім царстві й природа світа зміниться („і мешкатиме вовк з ягнятем...“ Іса. 11, 6). І ось Христос повчає фарисеїв, що новозавітне царство боже не принесе з собою зміни в природі, в видимому світі; його тереном, де воно приноситиме дивні плоди, є душа, а невидимий світ. Чи з того слідує, що Христова церква є невидима? Зовсім ні. До хибних заключень доводить тут хибне вихідне поняття, начеб Христова церква, як видима соціяльна інституція, була євангельським „царством божим“.

Церква є Христовою інституцією, Христос є Богом, отже церква є божою інституцією; а що в сій інституції є висші й низші правні чинники, отже церква може бути понята як „царство“. І ось виходить, що Христова церква є „царством божим“, котрого сам Христос є невидимою головою. Так, але стоїть питання: чи так поняте „царство боже“ є ідентичне з євангельським „царством божим“ — „царством небесним“?

Нема ніодного місця в євангелію, де Христос виразно по імени назвав би свою церкву „царством божим“. Зате Христос виразно каже: „царство моє не із сього світа“ (Иоа. 18, 36). А клясичні євангельські тексти про церкву не є того роду, щоби дозволяли заступати себе словом „церква“. От хочби ті тексти, які ми дотепер навели. „Царство боже“ і „царство небесне“ в євангелію те саме озна-

чають, і можна один вираз заступити другим. Але хоч церкву називаємо „царством божим“, то нема звичаю називати її „царством небесним“.

Церква є інституцією, котра веде людей до „царства небесного“. А коли вона тільки веде людей до „царства небесвого“, то вона сама не є „небесним царством“. Тільки в деяких притчах Христових можна утотожнити церкву з євангельським „царством небесним“. Одначе таке значіння тих притч, як побачимо, є вже поширене, а не первісне.

Євангельське „царство небесне“ се „царство духа“, а саме святого духа божого („духом є Бог“, Иоа. 4, 24) і всіх святих сотворених духів. Отже ціла Христова церква, прославлена, терпляча й воююча, понята як одна цілість, льогічно накривається з євангельським поняттям „царства божого“ чи царства небесного“. Алеж власне як така, Христова церква є „невидимою.

Тільки одно місце в євангелію, як здається, суперечить такому поняттю євангельського „царства небесного“: „Істинно говорю вам, що є деякі між стоячими тут, котрі не зазнають смерти, поки не побачуть царства божого, що прийде в силі“ (Марк. 9, 1). Отже царство боже можна побачити, а се значить, що воно не є духове... Та се дуже неясне місце в євангелію. Паралєльне місце в Мат. 16, 28 ось як стилізоване: „Є деякі між тими, що тут стоять, що не зазнають смерти, поки не побачуть Сина Чоловічого, як іде в своїм царстві“. А в такій стилізації наша трудність зовсім відпадає.

Але що Христос хотів тими словами сказати? В попереднім реченню Христос говорить про свій другий прихід: „Бо прийде Син Чоловічий в славі свойого Отця, зі своїми ангелами, і тоді віддасть кождому по його ділам“. Отже sensus obvius слідуючого речення бувби такий, що деякі з тих, котрі слухали тоді Христової науки, дожиють до Страшного Суду... Та таке значіння не може остоятися — не тільки з огляду на історію, але також з огляду на Марк. 13, 32: „Про день же той, або про годину, ніхто не знає, ані ангели, що на небі, ані Син, тільки Отець“. Мабуть Христос тут — подібно, як в оповіданню про збурення Єрусалима й про конець світа — перейшов від дальшого до близшого, не роблячи про се виразної завваги. І мабуть хотів сказати, що між його слухачами є деякі, котрі дожиють того часу, коли вже стане ясно з самих подій, що Старий Завіт скінчився, а Новий „іде в силі“ (воскресення й вознесення Христове, Сошествіє Св. Духа, збурення Єрусалиму, поширення Христової віри по світі). На всякий випадок Христос тут говорить про зовнішні познаки Нового Завіта, а не про само „царство небесне“.

Перехід від Старого Завіта до Нового відбувся не по одній лінії, а по двох. Наступило розгалуження. Одна з тих ліній позема, й від Старого Завіта веде до новозавітної земської, видимої Христової церкви. Друга лінія прямовісна, від землі веде до неба, від природного життя до надприродного — се євангельське „царство небесне", „царство боже". Наслідницею старозавітного „царства божого" на землі, наслідницею вибраного народу, Ізраїля, є Христова церква на землі, католицька церква. Ось у такім значінню вона є „царством божим" (regnum Dei). Одначе те значіння треба відріжнити від євангельського „царства божого" — „царства небесного", бо інакше зайдемо в сліпу вулицю при пояснюванню євангелія.

Позірна суперечність істнує також між Мат. 23, 13 тай Лук. 17, 20—21. На першому місці Христос дорікає фарисеям: „Горе вам, книжники й фарисеї лицеміри, що зачиняєте царство небесне перед людьми; бо і ви не входите, ані тих, що входять, не допускаєте ввійти". А на другому: „царство боже в вас". Яким правом кажемо про зернятко грушки, що се „грушка", таким правом Христос сказав до фарисеїв: „царство боже в вас". Людська душа, доки є в тілі, хочби й дуже грішна, є наче зерном, насінням „царства божого". Душа се образ і подоба божа", створена для царства небесного, й коли грішна, може покаятися, й зачати жити надприродним життям.

В Лук. 17, 20—21 Христос має на думці душу, як вона вийшла з рук божих („образ і подоба божа", безсмертна, покликана до царства небесного). Але душа в життю має розвиватися. Зерно має вирости в ростину, процвисти, й принести плід. Відроджена душа, що народилася „з Бога", „з висоти", „з Духа" (Йоа. 3, 3—5), котра розрослася від Христового євангелія, як тісто від квасу (Лук. 13, 20), ось се „царство боже" в фазі розросту й розцвіту в душі. Отсе „царство боже" мав Христос на думці в Мат. 23, 13.

Душа здобуває собі „царство небесне", „скарб на небі" тим самим, що сповняє волю божу, бо тим уподібнюється до Бога, зближується до нього, отже осягає порядок і благодати святого Духа. Як з досвіду знаємо і як Христос свідчить, не легка се задача.

„Які вузькі є ворота і тісна дорога, що веде до життя, і мало є таких, що її знаходять" (Мат. 7, 14); „царство небесне терпить насилу, й насильники здобувають його" (Мат. 11, 12).*)

---

*) Нечувано й неприродно пояснює сі Христові слова Dieckmann: „Regnum Dei iam adest, quia „vim patitur" i. e. vi supprimitur., „Violen-

„Блаженні вбогі духом, бо їх є царство небесне.

Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачуть.

Блаженні переслідувані за правду, бо їх є царство небесне" (Мат. 5, 3–10).

„Коли не навернетесь і не будете, як діти, не ввійдете в царство боже" (Мат. 18, 3).

„Коли ваша праведність не перевисшить книжницької фарисейської, не ввійдете в царство небесне" (Мат. 5, 20).

Чому „як діти"? Бо діти прості й щирі духом; дух лукавства й софістерії ще для них чужий. Власне духом претенсійности й софістерії викручувалися фарисеї від віри в Христа; духом софістерії викручуються новочасні люди від віри в Бога. Тільки душа наскрізь проста й щира, „вбога духом" — безпретенсійна, може в світі відкрити те, що дійсно боже, а в своїх ділах сповняти те, що дійсно Богу подобається. Фарисейська праведність, праведність чисто лєгальна, не вистарчає для царства божого, бо вона наче штучне, лябараторійне яйце, в якому нема зародку життя.

На закон покликувались фарисеї, коли Христа засудили на смерть (Йоа. 19, 7), а так само й нині можна Христа розпинати, зважаючи тільки на те, щоби була сповнена норма, а не також її субтельний дух.

Та при всіх тих зусильних і ніжних наших власних стараннях ми ще не могли би ввійти в царство небесне, як ростина не могла би процвисти без сонця. „І сказали ті, що слухали: То хто може бути спасений? Сказав їм (Ісус): Що неможливе в людей, можливе є в Бога" (Лук. 18, 26—27). До спасення необхідно потрібна божа поміч, божа ласка: „вподобалося Отцеви вашому дати вам царство". (Лук. 12, 32). Для сеї надприродної помочі Христос установив хрещення, дав Петрови „ключі царства небесного" (Мат. 16, 19), установив Евхаристію „на оставлення гріхів" — словом установив св. тайни і церкву.

Христос ніде не подає опису „царства небесного", властиво неба, не каже: як воно виглядає. Іншої причини не можемо навести, як ту, котру подає Ап. Павло: „знаю такого чоловіка,... що був взятий до раю, і чув невисказані слова, котрих не вільно чоловікови говорити" (II. Кор. 12, 4). „Царство небесне" представляє Христос як велику й вічну нагороду: „ваша нагорода велика на небі" (Мат. 5, 12), „скарб, що не зменшається, на небі, де злодій не приходить, ані міль не зїдає" (Лук. 12, 33).

---

ti" homines, inimici Christi, „vi eripiunt" illud, illis scilicet qui ingredi volunt". (Op. c. стр. 93). Автор саме діяметрально вивертає значіння Христових слів. Авжеж в Лук. 16, 16 Христос виразно каже: „відтоді (від Иоана) царство боже благовіститься, і кождий бере його силою".

В „царстві небесному“ будуть більші й менші: „Хто упокориться, як дитина, сей є більший в царстві небеснім“ (Мат. 18, 4); „І се останні, що будуть першими, а перші, що будуть останніми“ в царстві божім (Лук. 13, 29).

Доволі тяжко зясувати місце: „Істино кажу вам, між уродженими з невіст не вийшов більший над Йоана Хрестителя; та хто менший в царстві небеснім, більший від нього“ (Мат. 11, 11). Певна річ, що Христос тут протиставить надприроду природі, Новий Завіт Старому Завітови. Як Христос свідчить, Йоан Хрест. зпоміж усіх людей мав найбільші природні дари святости. Але хто має хочби найменші надприродні, новозавітні дари, сей більший від Йоана Хрест. Так усе булоби ясне, якщоб не питання: чи Йоан Хрест. належав до Старого Завіту, чи до Нового? Якщо належав до Нового Завіту, то певно також він мав надприродну ласку задля заслуг Ісуса, а тоді найменший в царстві небеснім не буде більшим від нього... З сеї трудности вийдемо, коли усвідомимо собі, що Христос наче „переполовив“ Йоана Хрест. — глядів на нього то як на останнього пророка Стар. Завіта, то як на першого мужа в Новім Завіті. Як на старозавітного пророка глядів на Йоана Хрест. жидівський нарід, і власне тому Христос мав потребу зареагувати перед народом з тієї точки погляду. Але сам від себе Христос говорить про Йоана: „Чогож ви вийшли? Побачити пророка? Так, кажу вам, і більше, як пророка. Бо се той, про котрого написано: Се я посилаю ангела мойого перед твоїм лицем... А від днів Йоана Хрестителя аж досі царство небесне терпить насилу й насильники здобувають його. Бо всі пророки і закон аж до Йоана пророкували. І коли хочете приняти, він є Ілія, що має прийти“ (Мат. 11, 9—14). Отже Христос зачисляє Йоана до Нового Завіта, і власне Йоан є той перший „насильник“, що здобуває царство небесне.

Христовою інтенцією було тут повчити нарід, що йому треба ожидати „царства небесного“ не від Йоана Хрест., але від Христа, як се й сам Йоан голосив (Мат. 3, 11—12). Хоч Йоан, сам собою, найбільший святець між людьми, одначе правдива його велич у тому, що він виступає в імени Христа, в імени новозавітного „царства божого“. А хто святий у новозавітному „божому царстві“, сей, хочби був природно й менший святий від Йоана Хрест., є більший від нього, як природного чито старогозавітного святого. Тому Христос і каже саме на сьому місці: „І блаженний, хто не соблазниться мною“ (Мат. 11, 6).

(Докінчення буде)

о. Лев Ваш

Нові думки про методу науки релігії

(Докінчення)

Моральність передумовою пізнання божої правди

В III главі Євангелії св. Йоана читаємо таке: «Хто ж творить правду, іде до світла» (Йоа 3, 21) це є, до пізнання Бога, який названий тут світлом.

До пізнання Бога приходимо отже через добрі, шляхотні діла. Ісус Христос пояснює також, чому то лиш любителі правди приходять до світла; Він каже: «Бо кождий, хто робить зле, ненавидить світла і не йде до світла, щоби не осуджено його діл». (Йо. 3, 20).

Найважніші й рішаючі в цьому ділі є отсі слова Ісуса Христа: «Коли ви перебуватимете в моїм слові, будете справді моїми учениками, і зрозумієте правду, і правда вас освободить» (Йо. 8, 31-2). Слово Ісуса Христа, це Його заповіди, а також наші обовязки, — правдою, сам Бог. Отже пізнання правди, себто Бога, і наше визволення залежне від сповнення Божих заповідей. Тому до пізнання Бога не досить праці самого розуму, а слід постійно працювати над своїм внутрішнім удосконаленням, та завжди слухати голосу совісти, який одинокий веде непомильно до Бога і дає нам пізнати Його волю.

Хто живе проти права природи, цей заглушує совість, ослаблює внутрішній змисл і щораз більше затирає в собі Божий образ, і тоді щораз тяжше йому пізнати Бога.

Через гріх чоловік відвертається від Бога, а звертається до сотворінь; а що тоді не може перебувати з Богом, то й трудніше йому Його пізнати.

Тому не діялєктичні спекуляції і вчені дефініції ведуть нас до пізнання Бога, а чеснотливе життя й праця над освяченням своєї душі. На жаль богословський раціоналізм про це забуває, і тому знання Бога нині щораз менше, а обоятність інтеліґентних кругів щораз більша.

Педаґоґічна хиба при навчанні катихизму лежить у сьому, що замість сказати ученикови: Виповняй заповіди, а тоді пізнаєш Бога, — катихизм дає наперед суху, неповну дефініцію Господа Бога, а відтак велить виповняти Його заповіди, обіцюючи за це вічну нагороду.

Катихитизмові питання про ціль чоловіка

Питання, нащо ми сотворені, належить до основних питань, бо від відповіди на це залежний напрям, яким піде наш духовий розвій.

Люди вже від молодости вчаться, що Бога треба любити над усе, а ближнього, як себе самого, а проте себелюбства у світі більше, як гадаємо. Чому? — Бо люди зле розуміють свою останню ціль і своє призначення на землі. Погляньмо, як сю ціль означує Христос, а як її формулує катихизм. Ісус говорить про Себе ось як: «Я прийшовз у світ повнити волю Того, що мене післав, Вітця, я прийшов служити, а не на це, щоб мені служили». «Я на це родився і на це прийшов у світ, щоб давати свідоцтво правді».

Життя Христове було здійсненням цих засад: Він жив і працював для других, забуваючи цілковито про себе. Це перший Його примір, який нам дає. Він наче говорить до нас: Забудь про себе, а жий для других, коли хочеш бути моїм учеником, бо життя людини остільки велике, оскільки пливе на службі й посвяті для ближніх.

Правда, що чоловік живе для спасення своєї душі, але до цього спасіння доходить лиш жертвою й самовідреченням. Тому Христос жадає від нас постійної посвяти для Божої слави і добра ближніх.

А ціль і призначення наше на землі означує ось тими словами: «Шукайте ж перш царства Божого і Його правди, а се все доложиться вам». (Мат. 6, 33).

Та царство Боже, це не індивідуальне щастя або спасіння одної, чи другої одиниці, а царювання Бога в душах людських, — себто панування любови, свободи й загальної справедливости, — так, щоб не було опущених і погорджених, —але щоб усі були щасливі й мали змогу по своїм силам і спосібностям розвиватися.

Що воно так не є, тому винне почасти глибоко вкорінене переконання, що чоловік має спасати лиш свою душу, та що кождий лиш за себе перед Богом відповідатиме.

Яку ж відповідь в цій справі дає катихизм?

— Галицький катихизм говорить так: Бог сотворив людий, щоби Його пізнавали, почитали, любили і Йому служили, і через те осягнули вічне щастя.

Колиж Бог, після цього катихизму, найвисше єство, себто щось абстрактне й непонятне, — то чи можливе, щоби 7-літня дитина це виповняла, або бодай зрозуміла? Чи може вона любити й почитати хочби найвисше і найзвершеніше поняття, яке нічого конкретного в собі не має? Ввиду цього одинокою реальною й досяжною ціллю лишається тут вічна щасливість, або, як кажемо, наше спасіння. Саме в цім плиткім і низькім поняттю нашого призначення лежить жерело пізнішого себелюбства й обоятности для долі ближнього. Разить тут також промовчання обовязків щодо родини і свого народу; отже без їх узгляднення неможливо сповнити обовязків щодо Бога, хоча вони, самі по собі, висші й досконаліші.

Дитина пізнає й любить найперше родичів, а відтак щойно

Бога; приходить отже постепенно до пізнання своєї останньої цілі на землі.

Слід булоби узгляднити це при означенні нашої цілі, не відділяючи близших і конкретних річей від надземських та надприродних. Годилосяб також сказати, що слави Божої треба шукати у виконанні своїх обовязків щодо ближніх, зокрема щодо родини й свого народу.

Ось так сейчас у вступі до катихизму повстає непорозуміння, яке утруднює дальший розвій Христової науки. Вся вина в цьому, що автор катихизму глядів лиш в позаземську сторону життя чоловіка, начеб-то вона була від земської й дочасної независима.

На питання нащо чоловік сотворений, находимо в катихизмі ще одну відповідь, а саме: чоловік є сотворений, щоби любив і прославляв Бога і тим чином спас свою душу й осягнув вічне щастя в небі.

Про спасіння ближнього і тут не згадується ні словечком, начеб-то можливе було спасти свою душу, не журячися спасінням своїх ближніх. Поверховно думаючі люди гадають, що спасіння душі, це лиш уратування її від вічної погибелі, а не сполука й союз із Богом; тому й не стремлять до тієї сполуки; — ціле їх старання: уникнути лиш кари й вічного засуду.

Це досить низьке й утилітарне становище; а піддержує його вроджене кождому самолюбство, що перепиняє діяльну любов ближнього.

Щоби спасти свою душу, треба забути про себе, а працювати з любови, безкорисно для других. Хто цього не зрозуміє, цей ніколи не вийде поза округ своїх прав, і не перестане думати виключно про себе, — цей не стане ніколи святим, ні щасливим.

Св. Катерина зі Сієни так говорить: «Проклятий, хто бажає спасіння для себе самого, — хто думає про спасіння —лиш своєї душі».

Це все слід узгляднити й згадати, коли говориться про останню ціль і завдання чоловіка на землі.

Суперечність і незгідність ідеалів

Вже споконвіку намагалося людство прямувати до досконалости, — та ідеал і покликання чоловіка вказав нам щойно Христос, говорячи: «Будьте совершенні, як совершенний є Отець ваш на небесах».

Тому чоловік повинен старатися й стреміти до тієї звершености цілою своєю душею.

Людство йшло до пізнання Бога поволі, постепенно, і тому також цілими століттями удосконалювався ідеал чоловіка. Бог катакомб не є зовсім Богом византійської доби, ні середньо-

вічча. В часах переслідувань Бог є уосібленням милосердя,— у византійській добі стає суворим суддею, — в добі лицарства й хрестоносних походів є Богом-Побідником з хрестом і мечем у руці. Бог св. Франца з Азісі є уосібленням любови й доброти, — в добі відродження є Він уосібленням такої маєстатичної краси, що мимохіть згинаємо перед Ним наші коліна.— Щолиш реформація, даючи почин релігійному раціоналізмови, який дійшов і до католиків, обнизила цей величній злет душі до Бога. Батьком релігійного раціоналізму був Картесій, що в своїй „Discours de la Methode" виводить істнування Бога із вродженої кожному ідеї нескінчености, а Його природу намагається означити в цей спосіб, що збирає всі можливі досконалости, які є в сотвореннях, а відкидає всі недосконалости. Так ось суха математична метода стає зразком пізнання Бога, котрий одначе у своїй, відірваній від життя величі, не має з нашою нуждою нічо спільного.

Картесій, полишивши отже на боці волю й діла, а спираючися виключно на розумі, мусів вкінці дійти до абстракційного спіритуалізму, який далі доводить послідовно не лиш до Спінози, а також до софізмів Ренана, що відкинув особового Бога, а на Його місце вводить якусь мрачну, неозначену силу природи.

Під вплив фільософії Картесія підпадають найбільші богословиXVII, і XVIII ст. Наслідком цього впливу витворився онтольоґізм, котрий Ап. Столиця в 1861 р. осудила.

Після виступу Лютра Церква покористувалася взірцями з доби византинізму, що боровся з великими єресями Сходу, і тому в потридентській добі виступає грізний і суворий Бог, що не має для єретиків ніякого милосердя. В тодішньому часі було це необхідне.

Вік XIX це століття боротьби з абсолютизмом, — це доба збудженого чуства національної відрубности й самостійности. Поодинокі люди й цілі народи стремлять з непереможною силою до свободи. Церква вповні погоджується з цими стремліннями, одначе з застереженням, щоби люди не шукали свободи поза Богом або проти Бога, — атже без Бога нема правдивої свободи. Під впливом цього стремління до свободи переобразився до певної міри і вишляхотнів наш погляд на божу природу. Бог і нам не перестав бути Сотворителем, Всемогучим Господом, Суддею й нашим Вітцем, але Він став також Давцем правдивої свободи й жерелом правдивого поступу,— чого не відчували народи, що жили в неволі й ярмі абсолютизму.

«Де св. Дух там свобода» — говорить св. Письмо. Тому лиш в Бозі находить наша душа визволення й свою свободу.

Релігійний рух, який зростає тепер між інтеліґенцією, випливає саме з цих тайних жерел людської душі, яка відчуває потребу Бога-Ізбавителя й Спасителя. Вона бажає при

помочи віри прямувати до волі, свободи й цілковитого розвою, — до побіди духа над тілом, повноти життя й до оснування царства Божого на землі. Євангелія в серці й ділах, любов свободи й загальна справедливість — ось це ідеали, програма й завдання нинішніх віруючих людей. Є це суспільний ідеал, що його в пропамятній енцикліці „Rerum novarum" проголосив світови Папа Лев XIII, бажаючи, щоби засади Христа були введені в суспільне й політичне життя народів.

Тим-то нині на першому місці ті чесноти, що досі стояли на дальшім пляні. Досіль вистарчали пересічньому християнинови пасивні чесноти, — як послух, молитва, піст і милосердя — нині вони не вистарчають; під сю пору потрібно нам активних суспільних чеснот, а саме: енергії, самостійности, творчости, второпности, солідарности, карности й організації, бо лиш в цьому міць і сила народу. Сама совість наче говорить нині кождому з нас: будь собою, заховай свою індивідуальність, розвивай свої спосібности, зберігай і побільшуй свої сили, щоб ти був добрим громадянином та зумів постояти за свої права і був в силі побороти всі трудности й опертися всякій покусі. Бажай цього не лиш собі, але й твойому ближньому, — будь апостолом любови, свободи й загальної справедливости, і таким чином здійснюй в своїм житті царство Боже на землі. «Сим знаменем побідиш!»

Се ідеали й аспірації нинішньої молоді.

Чи відповідають сьому наші катихизми, взяті живцем так щодо змісту, як і щодо форми зі XVI ст.? На питання, котрі є найважніші добрі діла, відповідають: найважніші добрі діла, це молитва, піст і милостиня. — Невже це все, а більш нічого? — А щож значуть слова Ісуса Христа, висказані до фарисеїв: «Горе вам книжники і фарисеї лицеміри, що даєте десятину з мяти і кропу і кміну, а залишили, що важніще в законі: суд і милосердє й віру. Се належить робити і того не залишати». (Мат. 23,23)

З цих слів Христа виходить, що для християнина найважніша є любов і загальна справедливість. — Невжеж Христос нічого більше не ділав кромі цього, що молився, постив і давав милостиню? Чи не боровся за визволення людства, за права найменших і опущених, і не змагав до запевнення їм красшої долі? А суспільна справа — чи не мала для Нього найважнішої ваги? Таж за неї віддав своє життя! Ще з креста навчає нас, як любити правду, та що в потребі слід для правди навіть життя віддати.

Тож на самім дні душі християнина повинна бути передусім велика любов правди й справедливости, любов загального добра й громадянських інтересів, дух відречення й пожертвования та шукання царства Божого на землі.

Чи ввиду цього можна затісняти поле ділання християнина до посту, молитви й милостині? Таж нинішнє покоління

хоче свободи, поступу, самостійности, творчости, добробуту і використання сил природи для щастя й розвою всіх, так, щоб не було на світі убожества й нужди, а достаток, не неволя, а свобода, не хороба, а здоровля, не смуток і пригноблення, а радість і веселість.

А ми тоді, коли світ пішов у всім наперед, навіть у моральній і суспільній ділянці, вказуємо молоді ідеали XVI століття!

Щож тепер сказати про нинішні катихизми? —

Властивої науки Христа, яка є в Євангелії, а яка пречінь обовязує нас в першій мірі, вони нам не дають. Наслідком цього в душі думаючого християнина роздвоєння між тим, до чого завзиває його Церква а тим, чого бажає його душа, і чого домагається від нього громадянство. Нинішний християнин не вміє узгіднити чесноти в поняттю катихизмовім з духом критицизму й поступу, а то лиш тому, що не пізнав у школі ідеалу правдивого християнина, і не вироблено в ньому християнського погляду на життя, — такого саме, що бувби згідний з наукою і шляхотними аспіраціями доби.

Головна хиба наших катихизмів

З цього, що в II. розділі було сказано, виходить, що найважнішою і найтруднішою річю при науці релігії є приступне, а рівночасно, оскільки можливе, найосновніше означення Бога, зокрема наглядне представлення дітям, хто такий Бог сам в собі. Безперечно, що Він є непонятий і нічим неограничений, — а з другої сторони, ум дитини понимає лиш скінчені й конкретні річи. Саме в цьому лежить засаднича трудність, яку одначе розвязав сам Господь Бог воплоченням Сина Божого. Відколи Бог приняв тілесну форму і став чоловіком, перестав уже бути для чоловіка неприступний і недосяжний. Відтоді найвисший і невловимий ідеал став найреальнішою і найбільш з усіх приступного особою. В Христі пізнаємо Бога, та не лиш Бога-Сина, а цілий маєстат предвічного Божества, цілу Пресвяту Трійцю, після слів Христа: «Филипе, хто Мене бачить, бачить мого Вітця». В Христі отже маємо Бога, якого домагається й пошукує наш дух: нескінченого й нічим неограниченого, а заразом конкретного й доступного нашому умови.

Тому катихизм повинен дати нам як найліпше пізнання Христа, та зділати Його як найбільш приступним кождому чоловікови. В катихизмі все повинно нас вести до Христа і з Ним лучити, а в цьому прямуванні душі до Бога повинна нам усе присвічувати Його Божеська Особа.

А чи так воно є? — На жаль ні. Катихизм говорив нам про Христа доволі мало, дотого ще досить поверховно, а

часом навіть односторонно. На засадниче питання, чому Ісус Христос став чоловіком, катихизм відповідає: Ісус Христос став чоловіком, щоб нас своєю смертю на кресті відкупити і вічно спасти. Тут запитаємо: невжеж роля Христа покінчилася на хресті? А по смерти — чи не має вже нічого ділати?.... Точно сказавши, саме на хресті починається Його діяльність і продовжатиметься до кінця світа. «Отець мій все ділає і я ділаю» — говорив Ісус Христос.

Останньою ціллю воплочення не було прецінь саме відкуплення упавшого чоловіка, але зєднання його з Богом. Христос доконує цього зєднення постепенно, сполучуючи нас кождого зокрема з Господом Богом у св. Тайнах, головнож в безкровній жертві Служби Божої.

Та катихизм не лиш обмежує ролю Христа в цім випадку, але й поминає Його систематично при дефініціях Церкви і св. Тайн. Дає ось яку дефініцію Церкви: Католицька Церква є це видимий збір правовірних християн, що визнають ту саму науку, приймають ті самі св. Тайни і узнають Папу римського своїм видимим головою».

А про Христа, що цю Церкву оснував, в ній живе, ділає і нею кермує, що є головою й серцем цієї Церкви та зсилає на неї Св. Духа та є її найвисшим Учителем, жертвою й священиком — нема в цій дефініції й згадки. Пояснює вона нам лиш зовнішню, матеріяльну сторону Церкви, а цілком не висказує її внутрішнього змісту, не говорить нічого про звязь Христа з Церквою, — а це прецінь найважніше. Тому й не промовляє вона до серця чоловіка і не входить в його душу а навіть суперечить загально принятому поняттю Христової Церкви, що — як знаємо — ділиться на прославлену, терплячу й воюючу, про що зрештою й згадується в катихизмі.

Якжеж тоді може управляти Папа цею Церквою без Христа? — А чи в небі є Папа також головою?...

Ось до яких неконсеквенцій доводить висше згадана дефініція! Причина того, що Церкви без Христа не дасться означити, ні поняти.

На жаль наші катихизми поминули й ограничили ролю Христа також при дефініціях св. Тайн.

Катихизм говорить ось як: Св. Тайна є видимим знаком невидимої ласки, установленим Ісусом Христом для нашого освячення. Не висказана тут найважніша річ, а саме, що ці знаки довершує Христос, бож Він є першим і найважнішим строїтелем св. Тайн, а без Нього самі чинности епископів і священиків нічого не значилиб. Що більше, — щоби виключити можливість такого здогаду в умі дитини, катихизм виразно говорить: Тайни мають силу самі в собі, якою довершують ласку; а навіть кажеться, що вони самі уділяють

нам освячуючої ласки. І тут Христос ні при чім, — атже до довершення св. Тайн досить священика і води або св. олію; як при означенню Церкви вистарчають вірні з Папою як головою.

Не диво, що інтеліґенція легковажить св. Тайни, бож сам катихизм зводить їх до зовнішніх церемоній, що їх довершують люди без співучасти Христа.

Думаю, що люди цінилиб інакше св. Тайни, колиб катихизм говорив, чим вони є в дійсности, а саме, що вони є безпосереднім зіткненням душі з Христом, який ділає на нас словами й діланням священика, як колись за життя на землі ділав змислами й своїми руками на своє оточення. Така дефініція промовляє не лиш до розуму, але й до серця чоловіка та потягає його до релігійних практик, тому, що пригадує величню й улюблену особу Христа. На жаль нинішні катихизми так дуже загрязли в формалістиці і богословських абстракціях, що своїми дефініціями радше відстрашують, ніж заохочують до св. Тайн. Христа заступили священиком або епископом, — а що вони підрядні супроти Христа, то й сама річ стала малою й підрядною.

Знаємо, що сама Особа Христа ділає так чарівно на кождого, що все, що лиш з Ним безпосередно вяжеться, інтересує й зацікавлює слухача. Щож доперва сказати, коли дізнається, що Христос живе в Церкві, ділає й уздоровляє душі, що Він сам головним строїтелем Тайн, якими освячує наші душі, та, що на нас зсилає Св. Духа, як колись на св. Апостолів.

Те переочування Христа і Його першорядної ролі в Церкві, у вірі й життю християнина, стало нині загальною хибою, навіть священиків, що не здають собі як слід з цього справи. А відтак ідуть нарікання й скарги, що їх праця не приносить овочів, що молоде покоління стоїть здалеку, а безвірство й зіпсуття щораз більші.

Дверми вівчарні, себто Церкви: Христос, — тому, хто при навчанню й навертанню до св. віри про Нього забуває, той ніколи не буде збирати овочів своєї праці, хочби як трудився.

Коли пізнання Христа, як уже було сказано, є пізнанням Бога, а перебувати з Ним, се тесаме, що перебувати з Богом, — то очевидна річ, що для ущасливлення світа і поширення правдивої віри та для заспокоєння щораз більшого релігійного голоду людських душ конечне є передусім пізнання Христа.

Ніхто поза католицькою Церквою не є в силі дати світови такої правди, яка розвязалаб усі політичні, економічні й суспільні питання, а то тому, що лиш ся Церква має знання Христа в цілій повноті, і лиш в ній живе цілий Його Дух

Божий. Хайже тому священики дадуть світови основне пізнання, чим є Христос для одиниці, родини й народу, та улекшають і уможливлять кожному як найліпший доступ до Нього і як найтіснішу звязь із Ним.

Тоді Христос загостить в наші серця, а з Ним прийде пізнання й любов до Бога.

Пересада в представлюванню гніву й кари Божої

В попереднім розділі говорили ми, що поняття Бога не було завжди однакове, а розвивалося постепенно та в міру дозрівання людскости і щораз більшого розуміння тайн божого обявлення удосконалювалося. Бог Ізраїля не є Богом христіянським, ані Бог катакомб і середньовічча не є Богом теперішньої доби.

Відповідно до того творилося також поняття вини, кари й Божого гніву. Гріх більше тяжів перед Христом, ніж відтак, коли-то між Богом а чоловіком явився посередник, що поєднав небо зі землею. В Новім Завіті зникає вже поволі поняття Бога, що так скажу, «карателя», а на Його місце приходить милосердний і добротливий Бог-Отець, що з отвореними раменами приймає блудного сина, та ще готовить йому пир. «Бо так полюбив Бог світ, що Сина свого єдинородного дав, щоби кождий віруючий в Нього, не погиб, а мав життя вічне». (Йо. 3,16) Відтоді зміняється не лиш поняття Бога, а навіть само поняття гніву й кари Божої, — але не тому, начеб хто заперечував або злагіднював вину, а лиш тому, що відтепер зміняється спосіб вимірювання кари, бо головну її часть бере на себе за нас Син Божий, Богочоловік.

Це викликує цілковитий переворот в наших поглядах на Бога, що карає, і на чоловіка, який терпить за свої вини.

Відтепер *поняття кари перестає бути нерозривно звязане з поняттям Бога*. Кара вправді лишається, але як конечне зло й як наслідок гріха, що йому навіть сам Бог не може запобігти, коли грішник не хоче каятися.

Бог усе зділав, *щоб не карати грішника, а виратувати* від вічної смерти. Колиж мимо цього грішник осуджує себе й іде до пекла, то діється це проти волі Бога, що бажає всіх спасти й довести до вічного життя.

Тому не слід говорити, що Бог осуджує чоловіка, а тільки, що він сам себе осуджує, — ані, що Бог гнівається на нього, але, що милосердиться над ним.

Інакше представляється відтоді також кара. Найбільшою карою душі є втрата Бога, а пекло не тому страшне, що там муки й нечувані терпіння, а через те, що душі осуджених стратили на завжди Бога, а з Ним спокій і вічне щастя.

Рязячий невлад виявляє той, хто представляє пекло так,

як його малює Ст. Завіт, або говорить про нього на середньовічний спосіб. Без сумніву, що треба говорити про пекло й пекольні муки, зокрема закаменілим грішникам, бо згадка на пекло здержала вже не одного від гріха, а позискала для неба. Тому св. Письмо справедливо говорить: «Памятай на останні річи, а не согрішиш». Одначе не треба лучити пекольних кар з поняттям Бога, бо це більше разить грішника, як потягає, — це може навіть захитати в ньому довіря, і зовсім остудити серце, яке вже й так перестало любити Бога.

Атже від сумнівів в пекло зачинається безвірство людей, які думають, що істнування пекла не погоджується з Божою добротою й милосердям. Тому не слід сполучувати в нерозривну звязь поняття божества й кари, і тим чином додавати ще притоку до сумнівів. Колиб не було гріха, то не булоб і пекольної кари, бож пекло є неминучим наслідком гріха. Гріг, а не Бог є творцем пекла. Бог лиш допускає Його як сумну конечність, і тішивсяб, колиб його не було. Бог має для грішника більше співчуття й милосердя, як він сам для себе має. Грішник, що своєю злобою й закаменілістю противиться Божій доброті й милосердю, засуджує тим способом сам себе на вічну смерть і муки.

Таке розуміння пекла й вічної кари не лиш не перечить милосердю Божому, але ще більше його підносить та красше освітлює, з чого користає наша віра і збільшується довіря до Бога. Одначе катихизм сього не розріжнює. Після нього, пекло, це рід тюрми, куди Бог відсилає грішників і де їх сам доглядає, — а після деяких навіть їх ненавидить і проклинає.

Хто так навчає, цей не знає духа Христової науки.

Др. Е. Л.

Емеритура катихитів

Одною з важних справ, котрі торкаються матеріяльного стану нашого духовенства, а зокрема ОО. катихитів, це справа належної їм емеритури.

ОО. катихити, котрі перейшли в стан спочинку та пообнимали парохії, побирали емеритальне заосмотрення зразу після австрійських, а відтак польських законів, без огляду на те, чи перейшли в стан спочинку з австрійської, чи польської державної служби.

По проголошенню першого польського емерит. закона*)

*) з дня 28/7 1921. р. В. З. Рп. П. №. 70.

шкільні і скарбові власти здержали ОО. катихитам виплату емеритури, а евентуально надібрану від дня обовязуючої сили закона, це є від дня І.Х. 1921. р., квоту стягнули, мотивуючи своє поступовання тим, що кумуляція державної емеритури з поборами з релігійного фонду є недозволена. Це зарядження мало знайти правну основу в приписі арт. 20. ем. зак., після якого, емерит, приймаючи становище в державній або автономічній службі, тратить, емеритуру до висоти побираного службового винагородження.

Другий польський ем. закон*) приписом арт. 25. приняв ту саму правну засаду, приймаючи майже дослівно зміст арт. 20. попереднього закона.

Проти повисших заряджень шкільних і скарбових властей декотрі ОО. катихити повносили відклики, одначе у всіх случаях безуспішні, а на жаль ніодна справа в тодішніх часах, це є безпосередно по проголошенню емеритальних законів з 1921. р. і 1923. р., не опинилася в Адміністраційнім Трибуналі.

В році 1929 видано новий закон**), якого змістом (арт. 2) знесено припис арт. 25. ем. закона з 1923. р. Здавалосьби, що зі знесенням арт. 23 ем. закона з 1923. р. квестія стала розвязана та відпала правна перешкода виплати ОО. катихитам емеритального заосмотрення.

Одначе в практиці сталося інакше.

На прошення, вношені емер. катихитами (вже в останніх місяцях) адміністраційні власти, зокрема Шкільна Кураторія у Львові, заявляються відмовно, мотивуючи своє становище в слідуючий спосіб:

а) щодо ОО. катихитів, котрі з австрійської державної чи краєвої служби, а хочби з польської державної служби перейшли в стан спочинку, одначе перед появою польського ем. закона (першого з 1921. р.):

„По думці австрійських законів (державних і краєвих) учитель (отже катихит), перенесений в стан спочинку, тратить право до емеритури, оскільки одержав платну посаду, яка дає йому право до емеритального заосмотрення з тим, що польські ем. закони в данім случаю не мають приноровлення з причини, що умовини, узасаднюючі втрату емеритури, зайшли в часі обовязуючої сили дотичних австрійських законів".

б) Щодо ОО. катихитів, котрі перейшли в стан спочинку з державної польської служби вже в часі обовязуючої сили польських ем. законів (з 1921. р. і 1923. р.):

„З державного Скарбу можна лиш одну емеритуру побирати, та ем. катихит тратить право до емеритури з

*) з дня 11/12 1923. р. В. З. Рп. П. №. 6. ех 1924.
**) з дня 23/3 1929. р. В. З. Рп. П. №. 23.

хвилею, коли зискає з якогонебудь иншого титулу право до ем. заосмотрення, виплачуваного з Державного Скарбу — иншими словами: коли ем. катихит, обіймаючи парохію, зискує п р а в о до емеритури з релігійного фонду".

Як бачимо, оба правні погляди майже покриваються, бо в обох случаях втрату державної емеритури узасаднює узискання п р а в а до ем. заосмотрення з іншого титулу, з тою лише ріжницею, що в другім случаю виразно сказано, що жерелом того іншого титулу є Державний Скарб.

Становище адміністраційних, ц. є. шкільних і скарбових властей, від самого початку було і є мильне та протизаконне, а то із слідуючих причин:

1) Оскільки йде про кумуляційний заказ, себто про заказ кумульования державної емеритури з поборами з релігійного фонду, то слід завважити, що припис арт. 20 закона з 1921. р. і арт. 25 закона з 1923. р. узасаднює втрату емеритури лише тоді, коли емерит обіймає становище в д е р ж а в н і й ч и а в т о н о м і ч н і й с л у ж б і і то до висоти побираного службового винагородження.

По думці арт. 114. Конституції*) Церква є корпорацією, яка „рядиться власними правами", а по думці арт. 1. Конкордату**) тим власним правом є канонічне право. Обняття парохії себто beneficium (отже officium враз з дотацією) є обняттям уряду з титулу виконування служби і приналежности до Церкви, до корпорації — вслід зачим обняття beneficium не є ані державною, ані самоврядною службою, бо сама Церква, як окрема корпорація, не є ані державною, ані самоврядною інституцією.

2) З хвилею, коли арт. 25 ем. закона з 1923. р. зістав знесений***), всякі правні мотиви на тему „кумулятивних заказів" стали тим самим безпредметові.

3) Аргумент адміністраційної власти, зокрема Шкільної Кураторії у Львові, який покликується на австр. державні чи краєві закони, відносно тих ОО. катихитів, котрі перейшли в стан спочинку перед появою польського ем. закона, є вже цілковито позбавлений якоїнебудь правної основи. Після арт. 1. ем. закона 1921. р. і 1923. р. „державні функціонарі побирають емеритуру виключно після приписів повисших законів", а після арт. 2 в розумінню обох тих законів „державними фуняціонарями є учителі в с і х д е р ж а в н и х і п у б л и ч н и х ш к і л, остаючих на державнім етаті". Постанову цю підчеркую тому, що ОО. катихити народних шкіл, які за австр. часів були на краєвім етаті, нині є державними функціонарями та підлягають то-

*) з 17/3 1921. р.
**) з 18/7 1925. р. В. З. Рп. П. №. 72.
***) арт. 2. зак. з 23/3 1929. р. В. З. Рп. П. №. 23.

му самому ем. законови, що всі державні урядники. Після арт. 56. закона в 1921. р. „всі дотеперішні закони і приписи, видані в предметі, унормованім тими законами" тратять силу. Ідентичну постанову обіймає ем. закон з 1923. р. в арт. 110.

Отже коли катихит зістав перенесений в стан спочинку з австр. чи польської державної служби на основі обовязуючих тоді державних чи краєвих законів, одначе перед появою польського ем. закона з 1921. р., то його правне становище автоматично підлягло нормам польського закона, з тої простої причини, що нічиє правне становище не може спиратися на неістнуючім законі та що це виразно постанавляє закон в арт. 42 з 1921. р. і в арт. 81. з 1923. р.

4) Вкінці останній аргумент адміністраційної власти, що відноситься до ОО. катихитів, котрі перейшли в стан спочинку вже в часі обовязуючої сили польських ем. законів, а спирається на засаді, що з „Державного Скарбу можна лише одно заосмотрення побирати", також не є правно узасаднений. Адміністраційна власть виходить з заложення, що катихит, обнимаючи парохію, вже як парох зискує право до ем. заосмотрення з Державного Скарбу, бо з релігійного фонду, вплачуваного Державним Скарбом ричалтом до рук Ординаріяту, а тим самим такий катихит тратить дотеперішню державну емеритуру. Це правне становище є мильне, бо вправді Ординаріят дістає від Державного Скарбу грошевий ричалт, з якого оплачує підчинене духовенство, одначе цей ричалт по думці арт. XXIV уст. 3. Конкордату є відшкодованням за забрані Церкві добра, отже є вислідом умови між Церквою і Державою, та не має характеру платні за службові чинности духовенства в користь Держави.

З повисшого слідує, що жерелом платні й евентуальної емеритури пароха не є Державний Скарб, а тим самим катихит, обнявши парохію, не тратить державної емеритури.

Ця правна засада не улягає ніякому сумнівови, бо вона усталена вироком Адміністраційного Трибуналу з дня 15/3 1930. р.(в емерт. справі о. крил. Ол. Ковальського).

ОО. катихити, котрі обняли парохії, та котрим з тої причини здержано, або не признано емеритури, повинні внести до Шкільної Кураторії при залученню декретів прошення о признання - виплату емеритури, а на случай відмови — повинні внести відклик до Міністерства Освіти й Віроісповідань та евент. скаргу до Адміністраційного Трибуналу. Емеритури належить жадати від дня І. X. 1921. р. (від дня обовязуючої сили першого польського ем. закона, зглядно від дня перенесеня в стан спочинку, без огляду на уплив часу) а це тому, що ем. правіжі не передавнюються (вирок Адміністрац. трибуналу з дня 15/12 1928, ч. р. 1694/27).

Незєдинені Церкви поміж собою

(Докінчення)

2. Непорозуміння з приводу церковних реформ

Вже від давна відчувається у життю східних Церков пекуча потреба ріжного роду реформ; літургія, канонічне право, церковна дисципліна і т. и. — все те потребує поважних модифікацій. Але як з одної сторони ці реформи загально бажані, так з другої сторони незвичайно важко східним Церквам здобутись на них; бо вірні незєдинених Церков звикли цупко придержуватися тисячлітньої традиції і за ніяку ціну не хотять допустити ніяких змін в одідиченій спадщині церковного життя; у їхніх поняттях справи першорядної ваги: справи віри й моралі, так тісно звязані з другорядними квестіями: квестіями літургії і церковної дисципліни, — що всяке змагання зреформувати ці другорядні справи являється вже замахом на саму релігію. А слід зазначити, що таке понимання річи стрічаємо не тільки у простолюддя, але навіть й у висших церковних православних кругах, аж до епископів включно. І колиб котрась з церков поважилась завести у себе якінебудь зміни, так зараз другі церкви оскаржилаб її о „небезпечні інновації, а то й посудилиб просто о „католицькі тенденції". Тому загально думають, що тільки вселенський собор, або принаймні загально православний конгрес бувби компетентним ухвалити та завести якісь реформи.

Та всеж таки найшовся один достойник, який відважився започаткувати реформи; а ним був митрополит Мелетій Метаксакіс. Обнимаючи 1918 р. митрополичий престол в Атенах, заповів він торжественно, що він скоро зреорганізує грецьку Церкву на нових, раціональних основах, які відповідатимуть новочасному духови Церкви. Але за час трьохлітнього митрополитування не удалось Мелетієви перевести ні одної реформи. Та не зражуючись цею невдачею, заповів знову митр. Мелетій 1922 р., при вступленню на патріярший престол в Царгороді, не менше торжественно та рішучо, далекосяглі реформи. Але і ці заповіджені реформи остали тільки мертвою буквою, бо всі реформаторські тенденції патріярха розбивались о пасивний опір вірних та епископів. Патр. Мелетієви лишалась тепер тільки одна рада: просити помочи других східних церков. І в тій то ціли розіслав він 1923 р. до всіх Церков — Посестер, (за виїмкою очевидно Болгар — „схизматиків"), запрошення на загально-православний конгрес, що заступаючи вселенський собор, мав ухвалити найконечніші реформи, які вже десятками, а то й сотками літ ждали на своє по-

лагодження. Більша частина „Церков-Посестер" відгукнулась на запрошення, і конгрес отворено остаточно 10. травня 1923 р. із делєгатами сербської, румунської, російської та грецької церкви. Від участи в конгресі відказались патріярхати: антіохійський, александрійський і єрусалимський.

Наради конгресу, який тревав через 4 тижні, оберталися довкола чотирьох головних справ, які хотілось зреформувати. А саме трактовано про: а) женитьбу священиків — вдівців, б) упрощення священичого одягу, в) реформу посту та святкування свят і г) реформу калєндаря.

Справу женитьби священиків — вдівців видвигнули і обстоювали головно Серби, але позитивного вирішення її недобились. Конгрес не поважився на ухвалу так далекойдучої реформи; тож порішено віддати цю справу до дефінітивного полагодження найблизшому вселенському соборови, а тимчасом полишено у цьому зглядї кождій церкві свобідну руку. Але ніяка церква не скористала з тої останньої клявзулі і ніде не дозволено священикам — вдівцям вдруге женитись.

В справі священичого одягу порішено упростити лишень одяг світських священиків, відповідно до потреб щоденного життя. Так само ухвалено деякі зміни у заховуванню постів і святкуванню свят. Але всі ці ухвали, так щодо священичого одягу, як і щодо заховування постів і святкування свят, полишилась тільки на папері і в життя вони зовсім не ввійшли.

В справі реформи калєндаря порішено знести опізнення 13-та днів відносно до григоріянського калєндаря, але застереженося проти нарушення циклю пасхальних свят, щоб борони Боже, не посуджено реформаторів о „католицькі тенденції". Та не легко прийшлося завести зреформований калєндар в життя; тільки в деяких краях уведено його і то звичайно під натиском цивільної влади. Так н.пр. атенський уряд віднісся до святішого синоду із домаганням, щоб як найскоріше заведено зреформований калєндар, і тим способом усунено вже раз ріжницю між світським, а церковним калєндарем. Тоді доперва порішив атенський синод завести реформований калєндар з днем 10. (23) марта 1924 р. Підхопив це рішення Фанар і сейчас оголосив його окремою енц клікою всім церквам, заохочуючи їх до подібних ухвал. Але другі Церкви не спішились з наслідуванням атенського синоду. В рік опісля (від 1 (14) жовтня 1925 р.) ухвалено було вправді румунською Церквою заведення нового калєндаря, але велика часть Румунії його не приняла, поставившись до зреформованого калєндаря вельми ворожо, так що побоюванося навіть схизми.

І в Греції не без спротиву принято новий календар. На цьому саме тлі розгорілась була у грецьких церковних кругах пристрастна полеміка. Коли митрополит Христофор з Лєонтополіс (Єгипет) доказував, що реформа календаря криє в собі велику небезпеку для православного світу, бо скріпляє католицьку пропаганду, — (наслідування реформи календаря, підпринятої папою Григорієм XIII), то знову митроп. Касандрії Іриней заквестіонував взагалі важність постанов конгресу, який перевів реформу календаря, бо по його думці тільки вселенський собор, в порозумінню зі східними патріярхами бувби компетентним перевести зміну календаря та пасхального канону. Проти реформи календаря виступили й атонські ченці; двох ченців видало навіть брошури проти зреформованого календаря. У першій брошурі (1924 р.) накликує монах Савва до зберігання традиції, ставляючи як приклад до наслідування колишнього александрійського патріярха Мелетія Пігаса, який свойого часу протиставився рішучо реформі календаря, переведеній папою Григорієм XIII, а в другій брошурі (1925 р.) виказує якийсь инший монах, що ті всі православні, які приймають григоріянський календар, являються просто... єретиками!

З другої сторони реформа календаря найшла й своїх оборонців, так поміж вірними, як і між владиками. Дуже ревно боронять її грецькі часописи церковні: Ecclesia і Anaplasis; збиваючи всі піднесені проти реформи календаря закиди, доказують вони, що ця реформа є конечна і корисна та закликує вірних приєднуватись до тих міліонів вірних, які вже приняли зреформований календар.

З висше сказаного бачимо, що православний світ не може у своїому розєднанню найти спільної мови навіть в квестіях найконечніших реформ, потребу яких він сам зрештою признає і відчуває.

3. Спірне питання вселенського собору

Загально православний конгрес, який, як згадано, радив 1923. р. в Царгороді, рішив був м. і. для звеличання 600-літньої річниці Нікейського собору, як теж і для полагодження найважніших реформ, скликати 1925. р. вселенський собор. Але як тільки зявився такий проєкт, так зараз почалася пристрасна суперечка на тему: де саме має відбутися торжественне отворення собору. Найвідповіднішим місцем для цеї цілі булаб Нікея, або Царгород — але крайно вороже післявоєнне становище Турків до християнства виключало одно і друге; треба було подумати про інше місце. І Серби поспішились чимскоріш із пропозицією відбути собор у Ніші, батьківщині Констан-

тина Великого, зобовязуючись навіть понести більшу частину коштів собору. Ставляючи цю пропозицію, мали Серби очевидно свій особистий інтерес: здобути через цей собор на своїй території великий вплив на православний світ. Тому то „Церкви-Посестри", знаючи про ці інтенції Сербів, на Ніш не погодились. Прийшлося Сербам резигнувати зі своїх аспірацій — але не зовсім; бажаючи забезпечити собі хоч трохи впливу, обстоював конечно святіший синод в Білгороді, щоб у Ніші відбуто бодай передвступні наради собору.

А тимчасом від патріярхів Александрії і Єрусалиму надійшла інша пропозиція: відбути собор в Єрусалимі. Цю пропозицію піддержували головно Румуни, для яких Єрусалим, як місце собору, був із національних (румунських) оглядів далеко вигідніший, ніж пропонований Сербами Ніш.

А підчас коли дискутовано над місцем осідку собору, пішли вже були зі сторони Греків поважні приготовання до собору. Атенська Церква заіменувала комісію студій, в склад якої ввійшли митрополити, впливові політики, визначні правники і т.д., а завдання її було підготовити матеріял до праць собору. Але ще не вспіла приступити комісія до праці, як вже само рішення: скликати собор, стануло під знаком запиту. А саме проф. канон. права на атенському університеті Гамількар Алівізатос помістив статтю у одному зі столичних журналів, де видвигнув мотиви, задля яких належалоби відложити собор на неограничений час. Перш усього, виказував він, собор іще зовсім не підготований, богато справ іще непрояснених і перед собором епископи мусять їх основно перестудіювати, а вкінці збір усіх православних епископів світа криє в собі деякі поважні небезпеки для грецької нації*). Ці аргументи проф. Алівізатоса умотивував і розвинув іще ширше офіціяльний орган атенського архиепископства Ecclesia, видвигаючи м. і. такі питання-сумніви: Чи в нинішних тяжких обставинах зможе взяти в соборі участь царгородський патріярх, супроти так ворожого становища Турків до християн? Чи зможе вислати на собор делєгацію свою російська Церква, яка так розбита й роздроблена, що навіть не знати, котра саме церковна влада є у неї законною? А де є фонди, потрібні на скликання і відбуття собору, коли зважити, що кошта подорожі до Єрусалиму й удержання там 60-и—70-и самих тільки грецьких епископів і митрополитів, через 5 або 6 місяців тревання собору, виносили б грубі міліони франків? А скільки то клопотів, нарікання й ненависти пов-

*) Є це натяк на небезпеку, що негрецькі епископи зможуть на соборі змайоризувати грецьких і тим чином відібрати їм рішаючий вплив на постанови собору, який то вплив Греки до тепер все мали.

сталоб на соборі на тлі створення нових патріярхатів та автокефалій?! Тому лучше покищо зрезигнувати ще зі собору, радила Ecclesia. Нехай кожда Церка відбуде насамперед у себе частинний собор, нехай висвітляться на ньому всі важніші актуальні квестії, а опісля, якщо покажеться конечна потреба вселенського собору, то можна буде його за кілька літ відбути.

У тому самому дусі почав впливати вкоротці на публичну опінію й другий церковний часопис Anaplasis, наводячи ще інші рації, задля яких неможливо відбути собор: Перш усього велике питання, каже Anaplasis, чи східна Церква, почавши від часів схизми, має взагалі право скликувати вселенський собор; богзто православних богословів погоджується у тому з католицькими, що ні. А коли й принято, що це право вона й має, то чи потрібний тепер вселенський собор? Сім перших соборів скликано було в ціли поборювання якоїсь означеної єреси, чи замирення Церкви. А тепержеж не маємо ніякої нової єреси, бо більші, чи менші відхилення думок в ріжних богословських квестіях, на які Церква дозволяє вірним, — за виїмкою квестій про Пресв. Трійцю і христольогію — не можна уважати єресями. А для реформи календаря і пасхальної квестії годі скликати вселенський собор; ці справи можуть вирішити самі епископи поміж собою! Що до вирішення зновуж інших квестій то треба ще в цьому згляді довшої підготовки, чого однак дотепер ще не зроблено. А скільки то труднощів до скликання й переведення собору! Бо хочби й розважити: Хто властиво має скликувати собор і яке право прислугувалоби йому заступати тут цісаря, який з правила скликував собор у византійській добі? Які Церкви взялиб участь в соборі та в якому чисельному відношенню? Як усталити порядок першенства? Які питання, що дотичилиб усіх Церков, поставити у програму нарад? А накінець: які правні наслідки й екзекутива собору? Хто проголосить ухвали та постоїть за виконанням їх? Чи схоче це останнє взяти на себе світська влада у теперішній добі, коли розвинена так широко свобода сумління і переконання?! Осьрації, які доказують, що відбуття собору під теперішню пору не тільки що не корисне, але й навіть небезпечне. Така „хірургічна операція" вимагає нині незвичайно сумлінної підготовки та зручности. Тому лучше буде, радить Anaplasis, якщо кожда Церква полагоджуватиме сама свої біжучі потреби, як це було колись у трьох перших віках християнства.

Дискусія на цю тему вскорі покінчилась, бо вже ніхто не вірив у можливість скорого відбуття собору. І 1.V 1925, у річницi, коли саме собор мав бути скликаний, із р а д і-

стю сконстатувала Anaplasis, що квестія собору на щастя вже не істнує.

Але відновлено її скоро. Дня 3.XI 1925, безпосередно після інтронізації ромунського патріярха в Букарешті, рішили зібрані там достойники, що собор повинен таки відбутись і висказали бажання, щоб вселенський патріярх скликав його до року. Вслід за цею ухвалою появилася дня 10.XII 1925 енцикліка патр. Василія III, якою звідомив він „Церкви-Посестри", що плєнарний збір православного епископату відбудеться в Зелені Свята 1926. р. на горі Атос. І знов вивязалась подібна дискусія на тему можливости, доцільности та користи собору. А закінчилась вона тим самим „успіхом" що й попередня: Святіший собор в Царгороді рішив, що... „вкоротці" буде скликаний підготовляючий конгрес..., а вселенський собор відбудеться... sine die...

—о—

Отже що один зайвий раз переконуємося, що т. зв. „православна Церква" не є ніяким одноцілим тілом, ані навіть не є злукою Церков під одним проводом; — є це радше множество зовсім відокремлених від себе, а той ворожих собі, національних Церков.

о. Петро Дзедзик

З концертової салі

Концерт в честь св. Отця. В Самборі влаштувала середношкільна молодь прегарний концерт в честь Святішого Вітця Пія XI з нагоди золотого ювілею його священства. Концерт відбувся в неділю дня 11. травня ц. р. у великій салі „Сокола". Його програма була не лиш богата, але що найважніше — точка за точкою — прецизно і з правдивим мистецьким смаком виконана. Зібрана публика, себто шкільна молодь, числене духовенство, місцева інтеліґенція, міщанство й ремісництво, усі були прямо захоплені. Концерт розпочався відспіванням папського гимну: „Tu es Petrus", після чого прегарне вступне слово виголосив абсольвент І держ. ґімназії, Володимир Децик, бувший голова кружка „Ідея" українських учнів І гімн. Дальше йшли хори мужеські й жіночі на переміну, що відспівали 4 псальми Бортнянського, сольо „Ave Maria" п. Арк. Мацюраківної, абсольвентки жін. польської прив. ґімназії в супров. фортепяну, скрипки й фісгармонії, скрипкове сольо канд. III р. держ. учит. семинара, Третяка, деклямація „Проповідь на горі" — Кониського та симфонічна музика, виконання якої стояло на високому мистецькому рівні. Хорами диригував проф. І держ. ґімназії, п. М. Мацюрак. Велике признання належиться іні-

ціяторам того прегарного концерту, а то ученикам І держ. гімназії, членам Богословського Кружка „Ідея". Закінчив свято гарним, коротеньким словом, зверненим до шкільної молоді, о. Ст. Білинським, проф. І гімн., а відтак появився на сцені старенький, сивоволосий, вислужений гімн. катихит— ювілят, о. Іляріон І митрик, як шкільний, орд. „комісар та відчитавши телеґраму від Преосвященого Кир Йосафата і подякувавши усім ініціяторам, диріґентови та учасникам — гостям цього прегарного свята, закінчив свою прегарну, зворушуючу промову християнським: Христос воскресе!

о. С. Б.

Святочна Академія з нагоди 30-літнього ювилею Високопреосв. Митрополита, уладжена питомцями Інституту ім. св. Йосафата у Львові, у вівторок, дня 17. VI. 1930. Інститут ім. св. Йосафата (Мала Семинарія) віддав в достойний спосіб поклін своїому Основникови і великому Добродієви, Високопреосв. Митрополитови. Рано того дня відправив в каплиці Інституту архиєрейську Службу Божу в наміренню Ювилята Преосв. Іван, бувший ректор Інституту, після чого промовив до питомців сам Високодостойний Ювилят. Вечером о год. 8 відбулася в найкращій концертовій салі Львова, а саме в салі польського Музичного Інституту святочна Академія для запрошених гостей. Явився на ній сам Ювилят і оба наші львівські Владики, Митрополича Капітула, ректор Богослов. Академії, о. Др. Сліпий, ігумен Студитів — о. Кл. Шептицький, ігумен Редемптористів — о. Схрейверс, проф. львівського університету Др. Гальбан, духовенство світське, навіть з провінції, і монаше (ОО. Редемптористи й Студити) та богато добірної публики, що виповнила вшерть простору салю. Ціле свято стояло під кождим оглядом—почавши від мистецьких запрошень й прикрашення салі, а скінчивши на музичній частині, на високому, справді европейському рівні.

З хвилею появи Ювилята хор питомців привитав його по грецьки Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα, після чого святочне слово виголосив Преосв. Іван, в якому зложив привіт Ювилятови від питомців Малої Семинарії, а на закінчення якого відспівав хор „Многая Літа". Це був привіт, перша частина Академії. Щойно після того зачалася властиво вокальна частина. Хор питомців в числі біля 80 відспівав: Нині отпущаеши — Веделя і Кантату про Страшний Суд — Демуцького, Розриту могилу і дві народні пісні: Ой на горі василечки й Дударик, а закінчив Стеценковим „Вкраїно Мати". Найкрасше під оглядом опанування техніки й динаміки вийшли: поважна похідна пісня „Ой на горі василечки" і дрібно-мережаний „Дударик", слабше щедрівка „Ой в Єрусалимі", співана на bis. Виступ хору був для всеї публики справжньою ревеляцією. Вміла й складна уставка на естраді, незвичайна дисципліна, рівномірний віддих цілого хору, а перш за все

вокальне й технічне опанування усіх нюансів нелегких композицій — вправило публику в подив і захоплення. Не хотілося вірити, що це діти, з яких декотрі загалом перший раз виступали в хорі, сирий і примітивний хоровий матеріял, над яким треба довго і вперто працювати, щоби видобути те, чим саме хор запрезентувався. Праці тої доконав славний вже і поза межами України — п. Дмитро Котко, що вспів за несповна два місяці видобути із того сирого матеріялу таке високе хорове мистецтво, яким можна би й перед чужинцями повеличатися. Добре зробив ректорат Інституту, що не пожалів коштів і труду, а використав усе, щоби тільки піднести торжественність рідкого Свята.

Великий успіх мала також численна орхестра питомців-„тамбураш в", що відіграла на югословянських національних інструментах кілька пісень, головнож вязанку хорватських, і сербських пісень. Орхестрою орудував п. В. Масюк.

Маленький питомець виголосив відважно спеціяльно написану на се свято деклямацію, а закінчив ту величаву і справді вдатну Академію хор відспіванням Многолітствія.

—о—

Поза сим місяць травень і червень був богатий в ювилейні свята в честь Високопреосвящ Митрополита, що відбулися так у Львові, як і в ріжних місцевостях нашої провінції. Святочні обходи ювилею Великого Митрополита прибирають масовий, просто стихійний характер. Одно з таких величавих свят відбулося в неділю 18 травня с. р. в Підгайцях, в якому взяли участь кромі тамошнього громадянства з цілого повіту гості зі Львова, Преосв. Бучко, о. іг. Кл. Шептицький, крилошани о. Томович, та о. Лопатинський і о. Др. Костельник, який виголосив святочну промову на Академії. Ціле свято випало дуже торжественно, а на Академії кромі місцевого хору співав спеціяльно запрошений зі Львова хор Т-ва „Сурма".

В неділю 22. VI віддали поклін Ювилятови наші найменші із львівських захоронок в салі Лисенка, а пополудні тогож дня діти зі школи Шашкевича в великій шкільній салі новозбудованого будинку. На обох святах явився Ювилят в товаристві Преосв. Никити. *о. П. Хомин*

НОВІ КНИЖКИ

X. Nikodem L. Cieszyński — **Roczniki Katolickie** na Rok Pański 1930. Rok VIII. Poznań 1930. мала 8°. ст. 538.

Се вже VIII річник літописи католицької Церкви, що освітлює усі найважніші події в життю тієї Церкви, яку видає о. Нік. Цєшинський з Познаня. VIII річник літописи

зладив він при помочі своїх співробітників: о. Дра Косінського, який реферує катихитичний рух п.н. Wśród ciasnych ławek szkolnych nowe życie, о. Дра Корделя, який обговорює сучасний літургічний рух п. н. W blasku rozjarzonego ołtarza і о. Гуг. Круля, що подав історію місійного руху під сучасну пору. Вже отсі наведені наголовки вказують на високий, бомбастичний, занадто газетярський стиль, в якому написана ціла книжка. Книжка дає доволі повний погляд на життя катол. Церкви по цілому світі і короткий, трохи запобіжний начерк церковної справи в сучаснім Радянськім Союзі. Для нас цікаві описи церк. справ в Польщі, яким посвячено більш 100 сторінок (285—392). Ось відносні заголовки: Розділ XVIII — Papież-Jubilat jako wizytator i nuncjusz, P. XIX — W cieniu kościołów wileńskich, P. XX — Najmniejsza mniejszość w Polsce (Караїми), P. XXI — Pod rządami prawosławnego metropolity, P. XXII — U świeżych mogił, P. XXIII — W blasku nowych i starych mitr і вкінці P. XXIV — Hodurowcy się kłócą. Відносини в православній Церкві під управою митр. Діонисія добре й вірно зображені, хоч автор, пишучи про православних, не може укрити своєї радости ізза того, що православна Церква прибита, понижена: „Zawszeć to przykra przemiana, kiedy porzucać trzeba na zawsze stanowisko wysoce uprzywilejowane і do tego oddawać nieprawnie dierżone posiadłości tym, wobec których odgrywało się rolę panów і „dobrodziejów". W takiem położeniu znalazła się cerkiew w Polsce. I nie można powiedzieć, że znosi je z chrześcijańskiem poddaniem się і uznaniem dla działającej Nemezys dziejowej". Автор бажавби собі, щоби ся Церква, якій хотять відібрати більш 700 храмів божих, признала таке намірене насильство і покорилася „z chrześcijańskiem poddaniem się". Се вже як не цинізм, то у всякому разі грубий нетакт супроти православних ближніх. Для автора навіть ті чудові хори по православних храмах не мають узнання і він, порівнуючи їх зі співом уніятських СС. Місіонарок Пресв. Серця Христового у Вильні, ось що пише: Stały przed ikonostasem (пані з варшавської інтелігенції, які посвятились навертанню православних) і cudownie zawodziły pienia cerkiewne w języku, którego tajniki niedawno poznały. Skupione, rozmodlone, nic z tego roztargnienia, jakie się widzi u bezmyślnie śpiewających (?!) chórach prawosławnych". (Підч. моє).

Нашій грек. катол. Церкві не посвятив автор навіть тільки місця, що тисячці турко-жидівських Караїмів. Присвячує їм всього три сторінки (369—371), пишучи про номінацію нових епископів-помічників: львівського, Преосв. Бучка і станиславівського, Преосв. Лятишевського, і якби не те, то про найбільшу уніятську церкву бувби й не згадав. Щодо Преосв. Бучка, то автор радіючи його піднесенням

до епископського достоїнства, одночасно журиться, щоби він „nie ulegał wpływowi X. dra Kostelnika, z którym jest w bliskich czy nawet przyjaznych stosunkach i całego tego obozu, który wnosi rozdźwięk do cerkwi na tle jej ukrainizacji". (?!!) — Дивні надії покладає на другого епископа, Преосвященного Лятишевського, сподіваючись, що „bisk. Chomyszyn, ten nowoczesny reformator cerkwi rusińskiej, znajdzie walną podporę i pomoc w nowym sufraganie, który pójdzie nie oglądając się na pogróżki hajdamackich kół (?!) po linji swojego ordynarjusza". (ст. 371).

Як бачимо, про нашу Церкву подано небогато, але зате ті інформації „вірні", ну й для декого з нас просто ревеляційні (українізація, hajdamackie koła і їх pogróżki і ін.).

До того стиль авторової нотатки про нас якби живцем винятий з котроїсь брукової газетки, так що аж вірити не хочеться, що се пише поважний автор, ще й до того священик, в такій поважній праці як Roczniki Katolickie.

Про інші справи й події, які зайшли в нашій Церкві в 1929. році — як от хочби ювилей Преосв. Хомишина, паломництво до Риму, чергова конференція усіх гр.-кат. епископів в Римі, відкриття Гр.-кат. Бог. Академії у Львові—події будьщобудь непересічної ваги—автор не згадує ні словом.

X.

Христос моя сила. Молитвеник для питомців гр.-кат. Дух. Семинарії у Львові. Аскетична Бібліотека гр.-кат. Дух. Семинарії у Львові. т. I. Львів 1929. Накладом Ректорату Дух. Семинарії. ст. 154. 16°.

Це перший том видаваної ректором о. Др. Сліпим Аскетичної Бібліотеки Дух Семинарії у Львові, що вспіла вже випустити в світ II і III – IV том. Книжечка для кождого кандидата духовного стану вельми побажана й конечна. Це необхідне vademecum для кождого питомця Духовної Семинарії на перших стежках його духовного і аскетичного життя, бо подане в ній усе, що в ньому те життя защіплює і розбудовує.

Складається книжечка з двох головних частей. I часть обнимає молитви ранні й вечірні, а II інші молитви, катихизмову часть і пісні (до Ісуса Хр., Прч. Діви Марії, в часі посту і на Христове воскресення), що їх питомці співають звичайно при посіщенню Нсв. Тайн. До сих двох основних частей книжечки додане „Визнання віри", приписане папою Урбаном VIII для католиків східних обрядів. Після того поміщено „Чин Тайни Священства", чим зроблено велику прислугу усім, що приступають до приняття тієї Тайни, а не мають з чого вивчити потрібних молитов і церемоній, внаслідок чого при свяченню непотрібно бентежаться і ще більше хвилюються. На кінці подана „Практика розважан-

ня", в якій подані суть і складові части доброго розважання, того угольного каменя досконалости життя кождого священика, духовника чи провідника душ,— та практика загального й частного іспиту совісти і посіщення Нсв. Тайн.

Книжечка видана дуже старанно, на гарному папері, у вигідному форматі. Необхідна вона для кождого питомця, але й потрібна також і кождому священикови. *о. Х.*

Катихизм українського державника. Часть І. Зложив Д. Державник. Перемишль—Львів. Стр. 24.

У формі питань і відповідей, на зразок катихизму, виложена тут державницька теорія В. Липинського (хоч автор виразними словами не висказує сього). Не маємо на думці оцінювати сеї теорії В. Липинського (така оцінка вимагала би більшої студії), одначе поява „Катихизму україн. державника" каже нам заняти становище до сеї теорії бодай кількома словами. Се новий дух, нова психольогія, без сумніву здорова, Критичний консерватівізм, природний аристократизм, релігійність, церковність, пошана авторитету, лицарськість — отсе визначні державнотворчі елєменти після сеї теорії. Пропагування сього рода ідеї в нинішніх часах, коли більшовицька зараза чигає на щораз нові свої жертви, се наче дощ підчас посухи. „Обовязком державників є нищити культ кривди і мучеництва, а натомісць обновити в народі лицарськість і помогти йому віднайти лицарський шлях предків. Бо тільки лицарськість підводить голову народу до гори, тільки на лицарськім шляху нарід віднайде свою національну гордість і високо піднесе своє серце" (стр. 16). Се для нас нове, а таке конечне! Требаж нам виховати новий тип громадянина-лицаря.

„Наслідки цеї науки, яку звуть тепер „драгоманівщиною", були катастрофальні для розвою української державницької думки. „Драгоманівщина була предтечею большевизму" (стр. 25). „Катихизм україн. державника" зможе причинитися до вироблення й поширення здорової національно-соціяльної свідомости в широких масах нашого народу. Поручаємо. *К.*

Ks. Dr. Stanisław Bross. **Akcja katolicka według orzeczeń Stolicy Apostolskiej**. В двох томах (стр. 230+256) і **„Pius XI o akcji katolickiej"** (стр. 60). Видання Інституту Кат. Акції, Познань 1930.

В нижці „Катол. Акція після оречень Апост. Столиці" узгляднено всі енунціяції св. Вітців аж до останньої хвилі та зібрано у формі цитатів всьо, що в енунціяціях св. Вітців появилося відносно квестії Кат. Акції. Річеві регістри облекшують у великій мірі пізнання матеріялів.

В брошурі Пій XI про Кат. Акцію подає о. Бросс в обширному вступі догматичні підстави Кат. Акції, науку про „Corpus mysticum Christi“ та загальний уряд священства, а відтак надмірно важний для справи Кат. Акції лист. св. Вітця Пія XI до кардинала Сагури, папського делєгата для справ Кат. Акції на цілу Італію. *о. Г.*

Сборникъ народныхъ пѣсень съ нотами. Изданіе Общ. им. М. Качковского во Львовѣ. За редакцію отвѣчаетъ: Ярославъ Ив. Вербицкій. ст. 76. 8°.

Є це доволі старанно виданий збірник російських романсів і більших пісень (усіх 15) та українських народних пісень (також 15) в легкім чотироголосовім укладі. З українських пісень є одна з погранича українсько-словацького „Кедь ми прийшла карта“, та не в оригінальнім тексті, а в мові літературній, за виїмкою кількох слів, як неньо, дошіковац, лем. Всі українські пісні подані в фонетичному правописови. В пісні „Віє вітер, віє буйний“ пропущена друга стрічка: „Скажи вітре, скажи буйний і т. д, так що без неї слідуюча стрічка не вповні зрозуміла. *X.*

Українська Загальна Енциклопедія „**Книга Знання**“. Зшиток 2, за травень 1930. Львів—Станиславів—Коломия.

Це вже другий зшиток закроєної на ширші розміри першої нашої енцикльопедії, про що ми писали обширніше в попередньому числі. Подані букви а (Антіох) до „Батавські слізки“. Зшиток, як і попередній в 4 аркуші. *X.*

ВСЯЧИНА

1. Греко-кат. парохи мають право переписуватися з державними властями по українськи. Засадниче рішення Найвисшого Суду. В суботу 24. травня ц. р. відбулася перед скріпленим сенатом Найвищого Суду під проводом президента цього суду п. Супінського карна розправа проти о. Северина Матковського, пароха з Босир, пов. Копичинці (оборонець сен. д-р Антін Горбачевський з Чорткова), о. Василя Лончини, пароха церкви св. Миколи у Львові (обор. д-р Іван Блажкевич з Дрогобича) і проти о. Михайла Кушкевича, адміністратора з Янова коло Львова, пов. Городок Ягайл. (обор. посол д-р Степан з Тернополя) — обвинувачених за переступство статті 1. язикового закону з 31. липня 1924. В з. ч. 73, поз. 724, поповнене через те, що в кореспонденції з властями в справах метрикальних зглядно статистичних уживали української мови.

Скріплений сенат в числі семи суддів Найв. Суду видав у цій справі слідуюче засадниче рішення:

„Особи, котрим поручено ведення метрикальних книг, відповідаючи на запити державних властей в метрикальних або статистичних справах матірною мовою. не нарушують цим постанов статті 1. закону з 31. липня 1924. В з. П. Р. ч. 73, поз. 724 про мову урядування державних і самоуправних властей і в цьому випадкові не має щодо них приноровлення стаття 17 розпорядку президента з 22 березня, 1928. В. з. П. Р. ч. 38, поз. 365, бо цитований закон не заключає в собі ніякої карної санкції".

Обвинувачені о. Матковський, о. Лончина і о. Кушкевич виграли справу в цілости і окремим вироком, який на основі згаданого вище засадничого рішення, яке має бути оголошене публично в книзі рішень Найв. Суду, будуть увільнені через той самий сенат з трьох, що судив їх 13. лютого ц. р. від наложеної на них кари і супроти цього рішення Найв. Суду на будуче всі наші священики у львівському, станиславівському і тернопільському воєвідстві мають право переписуватися з державними властями в український мові і за це не можуть бути карані. Повище засадниче рішення Найвищого Суду з 24 травня 1930 (справа о. Северина Матковського з Босир ч. III К 686/29 увільнить наше патріотичне духовенство від дальших репресій з боку адміністративних властей за переписку з ними в українській мові. *«Діло».*

2. **Метрикальні справи у Найвисшому Суді**. Дня 20 червня ц. р. найшлися на воканді Найвищого Суду в Варшаві м. ін. також справи о. Северина Матковського з Босир, о. Антона Бабія з Чорткова, о. Сильвестра Журавецького, ЧСВВ в Улашківцях і о. Льва Воробкевича у Білобожниці внаслідок касацій, внесених кожним з них від засудів окружного суду в Чорткові за предложення староству зглядно судові виказів з метрикальних книг в укр. мові. Сьогодні запав у цій справі вирок, що для нас і для нашого духовенства має засадниче та рішаюче значіння. Найв. Суд узглядниv у всіх 4-х справах касаційні жалоби, засуджуючі вироки Окружного Суду в Чорткові в цілости ухилив і всіх обвинувачених наших священиків в цілости уневиннив. Під юридичним оглядом предметом виводів і розправи і вирішення було питання, чи можуть у тих справах наші священики бути карані на підставі § 11. так зв. кавчукового патенту з 1854 року. Найвищий Суд станув на становищі, що в діланні наших священиків не було тендеційного уявлення анімозії до уряду або маловаження розпорядків влади, тільки оборона і виконування власних прав так, як їх обвинувачені розуміли.

Належить сподіватись, що отсі рішення Найв. Суду положать кінець всім карно-адміністраційним і судовим

присудам на наших священиків за уживання української мови у метрикальних справах.

Всіх 4-ох обвинуваченых боронили адвокати: др. Антін Горбачевський з Чорткова і др. Володимир Загайкевич з Перемишля. *„Діло“.*

Міжепархіяльна обрядова комісія. На римській конференції наших епископів рішено, що в найкоротшім часі має бути скликана міжепархіяльна обрядова комісія, яка зредагує текст всіх церковних книг, а епископи на своїх майбутніх конференціях ті новозредаговані книги, з евентуальними змінами, затвердять і предложать Ап. Престолови до остаточного затвердження. Таким способом всі гр. кат. епархії з старословянською церковною мовою постепенно мали би одержати одні й ті самі богослужебні книги, що очевидно причинилось би до однообразности в обряді гр. кат. словянських церков. До сеї комісії кожда епархія має назначити о д н о г о свойого делєгата. Дотепер назначені ось які делєгати: від львівської митрополії о. Др. Сп. Кархут, від станиславівської епархії Преосвящ. Др. І. Латишевський (на І. конференцію), від перемиської епархії о. протоігум. Калиш, від епископа Богачевського (Америка) також о. протоіг. Калиш, від гр. кат. канадійського епископа о. Др. Т. Галущинський, від мукачівської епархії о. Др. Д. Дорожинський, від крижевацької епархії (в Югославії) о. Др. І. Каляй, якого заступає о. Др. Г. Костельник, від пряшівської епархії дотепер ще нема делєгата. Комісія радить у Львові, дотепер мала вже дві конференції, 16. і 29. червня. Велике діло розпочате, дай Боже, щоби Комісія щасливо довела його до кінця!

Що се має означати? В перемиській державній гімназії з *українською мовою навчання ученики прощали* свойого довголітного катихита о. Н., який відходив на емеритуру. Хотіли йому вручити памяткову книгу, яке перед самим актом прощання директор п. Л., який заразом є заступником візитатора, заборонив ученикам вручити сю памятку свойому катихитови, викликуючи тим констернацію серед учеників тай учит. збору.

Бурса св. о. Николая держить гімназійних учеників, а на настоятелів бувають прошені професори, котрих затверджує Кураторія. Сього року упрошено трьох учителів гімназії і катихита о. Білинського. На диво цілого Перемишля Кураторія відмовила затвердження о. Білинському — очевидно на внесення директора гімназії п. Л. Виходить, що катихит може в гімназії вчити релігії, але не може бути настоятелем тих чинних учеників у бурсі... Чи се не є разяче понижування катихитів директором і візитатором в одній особі? Cui bono? Якби такі поступки директора Л. мали

на меті добро молоді, то те „добро“ хиба було би поняте большевицькими категоріями... Скорше можна припускати, що п. директор шукає тут свойого особистого „добра“. Але чи се годиться з педагогією? Тай самій Львівській Кураторії немало треба дивуватися. О. Білинський уже через кілька місяців мешкав у бурсі як десигнований настоятель, а по відмові його затвердження Кураторією мусів винестися з бурси... Можна собі уявити, як той факт поділав на учеників гімназії. Виділ, що управляє бурсою св. Николая, мав повну рацію, коли на настоятелів бурси упросив не тільки світських професорів, але також катихита. В нинішніх часах більшовицької агітації священик, як настоятель, стає просто символом того духа, в якому управа бурси хоче виховати своїх питомців. А тут Кураторія перечеркнує найкрасші наміри управи бурси — тай в такій дивачній, не льогічній конюнкції: Кураторія уважає о. Білинського за гідного бути катихитом у гімназії, собі підчиненій, але вважає його за негідного бути настоятелем у бурсі, де мешкає часть тих самих гімназійних студентів.. Як довідуємося, управляючий Виділ бурси св. Николая вислав делєгацію до п. Куратора з протестом проти незатвердження о. Біл-ого на настоятеля бурси. Перемиські чинники не повинні сеї справи спустити з ока, доки не виведуть її на чисту воду.

Ювилей на Мадярщині. Від 5.IV до падолиста с. р. на Мадярщині обходитимуть ювилей 900 річниці смерти св. Емерика, що був сином св. Стефана, мадярського короля. Видно Мадяри не хочуть остати позаді Чехів, які тому рік обходили ювилей свойого святого, св. Вацлава. На сі великі релігійно-національні торжества дістала запрошення також і наша редакція.

Східна католицька Церква. Після найновішої статистики східна катол. церква має 6 патріярхів, 35 митрополитів, 47 епископів, 4 апост. вікаріяти, 6305 парохій, 7014 церков, 24 духовних семинарії, 3147 монахів, 7,733.304 вірних. Наша церква в Галичині становить майже половину всіх католиків східного обряду.

„Польща й російське православіє“. З нагоди „ревіндикації“ православних церков поміствив проф. Здзєховський в журналі „Nasza przyszłość...“ статтю під наведеним заголовком, в якій наводить на вступі інструкцію Наполєона III до маршалка Мак Макона і слова Бориса Чічеріна та кн. гр. Трубецького про поведення пануючої нації супроти підбитої. Наполєон III пише: „Пануючі народи мають супроти народів підвладних великі й тяжкі обовязки, своє панованнє повинні вони уважати за післанництво й оправдувати його, створюючи в підлеглих краях умовини

життя красші як ті, що були,—згідно з релігією, традиціями, обичаями й культурою підвладного народу"... Подібні думки голосив також Борис Чічерін у своїому творі „Курс науки про державу". Борис Чічерін ставить принціп, що пануючий нарід повинен не тільки виявляти підвладному народови чи народам повну справедливість, але повинен морально знестися над ними, зливаючи на них нові, незнані їм передше добродійства; тим чином привяже їх до себе сильним вузлом. Навівши отсі слова Наполєона й Чічеріна пише проф. Здзєховський: „Якеж гарне й рівночасно вдячне для себе завдання малаби Польща, приноровлюючи цей принціп до своїх російських горожан і до православія!..." (Цікаво, що проф. Здзєховський знає тільки про „російських" горожан і про „православіє". „Австрійські" горожани й греко-католики у нього не істнують...) Також кн. Гр. Трубецький висловився перед автором в 1925 р.: Чи ви (поляки) застановляєтеся над тим, що робите? Гнобите православіє, неначеби ви забули про те, як погубно вплине це на будуче, після упадку большевизму, уложення наших взаїмних відносин". Слова кн. Трубецького відносилися до справ, звязаних з квестією автокефалії православної Церкви в Польщі. „Думаю однак, каже дальше проф. Здзєховський, що причин до журби й неспокою є тепер не менше, а радше більше, як тоді. Наші епископи виступили з жаданням звороту около 750 колись католицьких або уніятських, сьогодня православних святинь... Не дивуюся проте, коли з уст росіянина, що глядить на примилювання наших рядянофілів, чую, що Польща хоче спекулювати на нещастю Росії (чи тільки Росії?) і я не подивувавсяби навіть, якщо котрийсь з них заявивби, що тою спільною метою, яка сьогодня лучить Польщу зі Совітами, є боротьба з православієм".. Свою статтю кінчить проф. Здзєховський такими заввагами: „На жаль, на перешкоді (порозумінню між Сходом і Заходом) станула тепер справа ревіндикації церков.. Це жадання є теоретично справедливе, але чи є воно справедливе в кождому поодинокому випадку?.. Тимчасом саме число святинь, яких звороту зажадали... викликало легко зрозумілий перестрах серед православного населення. Застановімся над наслідками того, які вже є наглядні і які ще прийдуть. За перестрахом і за загальним огірченням мусить конечно піти мобілізація до боротьби з католицтвом усіх сил в православю, без огляду на політичні, суспільні й національні ріжниці..., дальше це влекшить анархістичним большевицьким елєментам в державі й поза межами держави антидержавну й антипольську агітацію, і хочби держава здавила прояви невдоволення й опору, це лишить по собі посмак ненависти, яка буде утруднювати співжиття католиків і православних та унеможливить всяку працю над

унією. Беручи справу з цього становища, сильно висловився митрополит Шептицький, що не вільно навіть якимсь видом дати відчути населенню, що завдається йому насильство, що відбираєть йому ті сільські церкви, в яких він хрестився й молився і ховав коло них своїх померших. Прецінь в їх мурах скупчується те, що в народі є найсильніше, а дуже часто найспасенніше супроти рознузданих агітацій і ота віра батьків... Лист (епископа Лозінського) хотілиби ми уважати за зворотний пункт у взаїмних відносинах обох сторін, за пробу начеби переміни справи в „правничу демонстрацію“ і поставлення її на шлях спокійного розважання й приязної розмови“.

Нове видання катихизму. Кардинал Гаспарі виготовляє новий катихизм. Проєкт його вислав з просьбою о опінію до всіх кардиналів, епископів, настоятелів монаших чинів і богословських факультетів. Остаточну редакцію катихизму поручить кард. Гаспарі окремій комісії.

Введення науки релігії до італійських середніх шкіл. Італійський парлямент ухвалив ввести в середні школи науку релігії.

Пояснення й доповнення до нашої статейки п. н. „Дійсна дійсність“, поданої у попередньому числі. Довідуємо із достовірного жерела, що аж тепер духовна влада дала о. Сулковському певну сатисфакцію, відкликуючи з його приходства латинського й органістого й запашника, що мешкали там iure caduco а також наказала латинському парохови в Ілії не квестіонувати права о. Сулк. до парохіяльного городу. Кс. Буйновського перенесено ще в травні на іншу парохію.

Новий сербський патріярх. В Білгороді в цвітні с. р. вибрано нового патріярха Варнаву, митрополита в Скоплю. Він роджений 1880 р. в Плевлях в Герцеговині, а від 1920 р. був заступником патріярха. Нового патріярха вибрало окреме, ad hoc королем уконституоване тіло, в якого склад входили всі православні епископи в Югославії, всі міністри православної віри і 10 світських членів зпоза правительства. Те тіло предложило міністрови справедливости трьох кандидатів, а одного з них на предложення міністра справедливости король іменував патріярхом.

З Америки пише нам один наш передплатник: „Як уже знаєте, в нас кільканадцять священиків відорвалися від епископа і катол. Церкви й утворили „Американську гр. кат. Церкву“. До тої групи належать: 1. о. Йос. Пелехович, адміністратор „Америк. гр. кат. церкви“, 2. о. Мик. Підгорецький, бувший довголітний парох Нюйорку, alias „Вуйко“, 3. о. Улицький, 4. о. Мих. Лисяк, 5. о. Антін Уляницький, 6. о. Склепкович, 7. о. Петро Середа, 8. о. Несвищук 9. о. Драпак, 10. о. Марущак, 11. о. Вол. Левицький, 12. о. Грушевський, 13. о. Микитяк, 14. о. Федишин, 15. о. Денис

Кульматицький. А автокефальна церква також зросла, й нині числить 33 парохії. Ходять вістки, що відщепленці „Пелеховичівці" шукають собі епископа.—

Подаємо сі відомости на відповідальність нашого інформатора, невимовно жаліючи, що наша церква в Америці находиться в такім тяжкім положенню.

Зі Стрия пишуть нам: Дня 6. VI 1930 відбувся в Стрию зїзд відпоручників 11 деканатів стрийського протопресвитерату в числі 48 осіб під проводом Преосв. Никити. Виголошено два реферати а то: 1) Католицька Акція в теорії і практиці, виголосив о. Теофіль Горникевич, парох Сихова коло Львова; 2) Станова організація духовенства — виголосив о. Иосиф Савицький, катихит в Стрию.

Над обома рефератами розвелася основна дискусія. Що до станової організації ухвалено, щоби при заснуванню нового Т-ва св. Андрея узгляднено отсі точки: Ціль Т-ва. Той уступ треба так розробити, щоби §§ його обнимали всю діяльність Товариства, яка дасться вже тепер виконувати, як і колись моглаби бути застосована. 2) Управа Т-ва (так як тепер стремлять до того тов. „Просвіта", „Рідна Школа", а має вже „Взаїмна поміч укр. уч.") є: а) Загальний Збір б) Надзірна Рада в) Дирекція г) Контрольна комісія д) Окружні Відділи зі своїми Зборами і Відділами деканальними.

Надзірна Рада повинна складатися з 15 членів, а то з кождого протопресвитерияту по 2-ох і пять членів після вибору Загальних Зборів. Мандат члена Надзірної Ради має тревати три літа. Виконуючим органом Т-ва є Дирекція. Двох членів Дирекції вибирає Надзірна Рада з членів Надзірної Ради, а одного члена, директора канцелярії іменує Надзірна Рада зпоза членів Надз. Ради.

В кождім протопресвитераті має бути два окружні відділи з власною канцелярією, а до них належалиби деканальні відділи. В той спосіб построєне Товариство мусить стати діяльним.

Вибрано екзекутивний комітет, котрий має тимчасово підготовляти працю і на загальних зборах Т-ва св. Андрея має подбати, щоби ті домагання були узгляднені.

У всіх делєгатів видко було підйом духа і з їх промов пробивалася надія, що на тих основах побудоване Товариство мусить піднести так духовий як і матеріяльний стан всего духовенства.

Делєгатів незвичайно піднесло на дусі заява Преосв. Никити, що Високопреосвящ. Митрополит і цілий Ординаріят хочуть бачити наше духовенство зорганізованим в праці для добра Церкви й економічного піднесення себе, рідні і парохіян і охотно подадуть руку до успішного випровадження тої праці. *Учасник*

Реквіровані большевиками дзвони із київських величавих храмів вивезено вже до Москви. М. ин. дзвони з Володимирського Собору на 20 тон, Десятинної Церкви на 34 тони, з Йорданівського монастиря на 38 тон і ин.

Безбожницький факультет у Київі. З днем 1. лютого с. р. відкрито при т. зв. робітничім університеті в Київі безбожницький факультет з дволітнім курсом навчання. Завдання факультету — підготовити «кваліфікованих безбожників». Ці «специ» від безбожництва малиб обняти всякі офіціяльні становища в держ. адміністрації й освіті. Факультет ділиться на три відділи: православія, католицизму та юдаїзму. Мають там викладати крім методики атеїстичної пропаґанди, щей такі предмети: соціольоґію релігії, історію християнства, православя, природничі науки та історію економічних формацій.

Талмудистична школа. В Люблині мається відкрити в червні с. р. висока школа для студій над талмудом, котра своєю орґанізацією й науковим випосаженням подібна до нинішніх університетів чи академій. Ініціятором сеї школи є надрабін Шапіра з Пйоткова. В школі буде місце на 500 студентів з висшою освітою. На свято відкриття прибудуть жидівські делеґати з ріжних сторін світа.

Заступаються жінками. В Кракові істнують вже третій рік так зв. висші катехитичні курси, на яких навчання треває два роки і обіймає цілу теольогію, фільософію, догматику, св. Письмо, історію Церкви, літуріку, катихитику, дидактику й церковний спів. Кандидатки по зложенню іспитів обіймають посади учительок релігії в женських школах. На курсах було в першому році 23 слухачки, в другому році 28. Деякі з тих, що покінчили курси, учать уже релігії в Кракові та в інших містах.

Зі статистики Москви. Радянська преса пише, що по наказу комісаріяту здоровля міліція виловила в Москі 4000 бездомних дітий, які віддано лікарським оглядинам. Виявилось, що серед цих бездомних дітий є 4173 зараженних венеричними недугами, 1118 туберкулічних. Підчас ловів бездомних, ці діти вступили з поліцією у формальну битву, в якій згинуло 60 осіб. Ось як виглядає суспільне життя, де моральність є державним законом! Розклад людського орґанізму — пострах світа!

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор о. Петро Хомин

З Друкарня Щ. Беднарського в аренді „Кооперативи Графічного Промислу" Львів, Ринок 9. — — — — — — — — — — — Телєфон 76-41

Церкви купують СВІТЛО

лише

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

ЛЬВІВ, вул, Окружна 13 (Бічна Кульпарківська 9)

Численні признання за добірний товар, наші трійці і поставники безконкуренційні. Дипльом господарської виставки в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго. Жадайте цінників.

Найліпші дзвони і всі церковні предмети

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

ДОСТАВА

своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, І п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ і ПОПЕРТЯ.